

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

62. gadagājums
2019. gada 10. maijs

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 540. plenārsesija, 23.1.2019.–24.1.2019.

2019/C 159/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālais dialogs par inovāciju digitālajā ekonomikā”(pašiniciatīvas atzinums).....	1
2019/C 159/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sievietes Rietumbalkānos”(pašiniciatīvas atzinums).....	7
2019/C 159/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “PTO reformēšana, lai pielāgotos pasaules tirdzniecības tendencēm”(pašiniciatīvas atzinums).....	15
2019/C 159/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Vietējo konsultantu grupu loma brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošanas uzraudzībā”(izpētes atzinums pēc Eiropas Parlamenta pieprasījuma).....	28

III Parengiamieji akti

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 540. plenārsesija, 23.1.2019.–24.1.2019.

2019/C 159/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz sīki izstrādāto tehnisko pasākumu ieviešanu galīgās PVN sistēmas darbībai, kas paredzēta nodokļa uzlikšanai tirdzniecībā starp dalībvalstīm, groza Direktīvu 2006/112/EK"(COM(2018) 329 <i>final</i> – 2018/0164 (CNS)).....	38
2019/C 159/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1303/2013 groza attiecībā uz ikgadējā priekšfinansējuma korekciju 2021.–2023. gadam"(COM(2018) 614 <i>final</i> – 2018/0322 (COD)).....	45
2019/C 159/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ieteikums Padomes ieteikumam par eurozonas ekonomikas politiku"(COM(2018) 759 <i>final</i>)	49
2019/C 159/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kopējiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. Eiropas Komisijas ieguldījums vadītāju 2018. gada 19.–20. septembra sanāksmē Zalcburgā"(COM(2018) 634 <i>final</i> – 2018/0329 (COD))	53
2019/C 159/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru nosaka saglabāšanas un kontroles pasākumus, kas piemērojami Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācijas pārvaldības apgabalā, un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 2115/2005?un Padomes Regulu (EK) Nr. 1386/2007"(COM(2018) 577 <i>final</i> – 2018/0304 (COD)).....	60
2019/C 159/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Industriālo, tehnoloģisko un pētniecisko kiberdrošības kompetenču centru un Nacionālo koordinācijas centru tīklu"(COM(2018) 630 <i>final</i> — 2018/0328 (COD))	63
2019/C 159/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti [kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu (ES) 2018/2002] un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1999 [Enerģētikas savienības pārvaldība] pielāgošanu, kas vajadzīga sakarā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības"(COM(2018)744 <i>final</i> – 2018/0385 (COD)).....	68
2019/C 159/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 groza attiecībā uz konkrētiem noteikumiem par tiešajiem maksājumiem un atbalstu lauku attīstībai 2019. un 2020. gadā"(COM(2018) 817 <i>final</i> – 2018/0414 (COD))	71

Labojumi

2019/C 159/13	Labojums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumā par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB)"(COM(2016) 683 <i>final</i> – 2016/0336 (CNS)) un "Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi"(COM(2016) 685 <i>final</i> – 2016/0337 (CNS)) (OV C 434, 15.12.2017.).....	72
---------------	---	----

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

**Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālais dialogs par inovāciju digitālajā ekonomikā”
(pašiniciatīvas atzinums)**

(2019/C 159/01)

Ziņotājs: **Jukka AHTELA**

Pilnsapulces lēmums	15.2.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	18.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts	133/0/0
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Inovācija ir nozīmīgs uzņēmumu konkurētspējas, produktivitātes un izaugsmes potenciāla faktors, kas var arī uzlabot darba kvalitāti un veicināt darba vietu radīšanu, kā arī uzlabot dzīves līmeni. Lai pilnībā izmantotu inovācijas potenciālu, nepieciešams iesaistīt un motivēt darba ņēmējus, tostarp ar sociālā dialoga palīdzību. Šajā nolūkā būtu jānodrošina inovācijai labvēlīga politiskā un normatīvā vide visā Eiropā.

1.2. Digitalizācija kopā ar citām norisēm, kas ietekmē darba apstākļus, darba ņēmēju ekonomisko situāciju un darba dzīvi, liek pārskatīt pašreizējās uzņēmumu struktūras, pārvaldības un vadības metodes, darba attiecības, kā arī sociālā dialoga tvērumu un metodes.

1.3. Uz zināšanām balstīts darbs kļūst par normu visās darba pasaules sfērās. Pateicoties informācijas tehnoloģijām un it īpaši digitalizācijai, darbs vairs var nebūt cieši saistīts ar konkrētu laiku un vietu. Uz prasmēm un zināšanām balstīta darba attīstība uzlabo intelektuālo darbinieku autonomiju, bet vienlaikus ir saskatāma polarizācijas tendence starp augsti kvalificētu, zināšanās balstītu darbu un potenciāli mazāk produktīvu darbu. Lai novērstu ekonomisko nedrošību, ko daļēji izraisa digitalizācija, visos līmeņos jāveicina sarunas par darba kopīgumu slēgšanu, sevišķi nozarēs un uzņēmumos, ko ietekmē digitalizācija. Tādējādi var palīdzēt veicināt, ka jauni digitalizēta darba organizācijas veidi nevis pazemina, bet gan paaugstina darba vietas kvalitāti. ⁽¹⁾

1.4. Tas, ka virkne darba ņēmēju iegūst lielāku autonomiju, liek pārskatīt vadības struktūras un metodes, turklāt ir nepieciešams rast jaunus dialoga, informācijas sniegšanas un apspriešanās veidus, un vajadzīgs ir arī darba ņēmēju ieguldījums pārvaldības metodēs. Nepieciešamas jaunas līdzdalības pieejas, lai nodrošinātu cilvēkresursu maksimālu iesaisti inovācijas un attīstības procesos.

⁽¹⁾ OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

1.5. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt cik vien iespējams plašu izpratni par tiem ieguvumiem un izaicinājumiem, kas nodarbinātības un darba apstākļu drošības un kvalitātes ziņā – tostarp saistībā ar veselības aizsardzību, drošību un apmācību – darba ņēmējiem radīsies pēc jaunu pieeju ieviešanas darba kultūrā. Lai nodrošinātu darba ņēmēju reālu atbalstu un iesaisti, nepieciešams nopietns un mērķtiecīgs darbs visos līmeņos.

1.6. Sociālais dialogs un jo īpaši darba kopīguma slēgšanas sarunas joprojām ir galvenie instrumenti starp sociālajiem partneriem, ja viņi tiek iesaistīti jau no paša sākuma (sk. 5.1. un 5.5. punktu), kad tiek ieviestas jaunas tehnoloģijas, personālam un vadībai sadarbojoties savstarpējas uzticēšanās garā. Sociālajiem partneriem savas autonomijas ietvaros un neietekmējot pastāvošo struktūru pamatprincipus būtu jāturpina meklēt sociālajam dialogam, galvenokārt sarunām, jaunus risinājumus, kas piemēroti jauno problēmu pārvarēšanai, lai nodrošinātu līdzsvarotus risinājumus un saglabātu visu līmeņu sociālo partneru iesaistes jēgu un izpratni par tās mērķiem.

1.7. Ņemot vērā sadrumstalota darba jaunos veidus un uz nestandarta līguma pamata nodarbināto darba ņēmēju skaita palielināšanos, ir vajadzīga šo darba ņēmēju iesaistīšana, intensīvāk viņus informējot un konsultējot, kā arī pielāgojot kolektīvās tiesības, noteikumus par darba laiku un sociālās tiesības ⁽²⁾.

1.8. EESK jau reiz ir norādījusi, ka tiek apšaubīta arodbiedrību pārstāvība un kolektīvas sarunas attiecībā uz tiem darba ņēmējiem, kas ir nodarbināti dažos jaunos nodarbinātības veidos ⁽³⁾. Tādēļ ir jālikvidē šķēršļi, kas neļauj izmantot pamattiesības, kuras garantē Eiropas Savienības Pamattiesību harta un Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) konvencijas ⁽⁴⁾.

1.9. EESK atbalsta viedokli, ka inovācijas iespējamība tiek stiprināta, ja stabila likumiskā un līgumiskā satvara apstākļos spēcīgas darba organizācijas struktūras tiek apvienotas ar darbinieku pastiprinātu tiešu līdzdalību dažādos veidos. Tāpēc kolektīvā pārstāvība arvien vairāk jāpapildina ar iekļaujošāku, pārdomātāku un demokrātiskāku dialogu par darba struktūrām un metodēm. Ir arī vienlīdz svarīgi vadību apmācīt sociālā dialoga jautājumos, lai pārvaldības metodes pielāgotu jaunajiem apstākļiem. EESK arī uzsver nepieciešamību veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi, kas dotu uzņēmumiem iespēju palielināties un būt konkurētspējīgiem.

1.10. Uz uzticēšanos balstītas attiecības starp darba ņēmēju pārstāvības institūcijām, arodbiedrībām un vadību apvienojumā ar darbinieku tiešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā (skatīt 6.7.punktu) sekmē augstāku veikspējas un labjutības līmeni un rada pozitīvu vidi inovatīvai darbībai. Elastīgi līdzdalības modeļi sekmē vidi, kam raksturīga uzticēšanās starp vadību, darba ņēmējiem un arodbiedrībām ⁽⁵⁾. Darba ņēmēju un to arodbiedrību uzticēšanās sajūtai, kā arī ieguldījumam visos attiecīgajos līmeņos un struktūrās vietējā un/vai uzraudzības padomes un valdes līmenī ir būtiska nozīme. Viņu līdzdalība attīstības prognozēšanā, pārvaldībā un lēmumu pieņemšanā par notiekošajām pārmaiņām ir svarīga, lai risinātu jautājumus saistībā ar digitālo pārmaiņu ietekmi un veidotu uz inovāciju vērstu attieksmi un kultūru ⁽⁶⁾.

1.11. Valsts līmenī iniciatīvas, ko īsteno sociālie partneri, lai uzlabotu darba ņēmēju produktivitāti un labjutību darba vietā, ir daudzsoļoša metode, kas būtu jāveicina plašākā Eiropas kontekstā. No šāda viedokļa EESK atzinīgi vērtē šīs iniciatīvas un *Eurofound* un Eiropas darbavietu inovācijas tīkla pētījumus un ierosina, ka ES būtu jāpiedalās dialoga veidošanā starp sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām, lai sekmētu līdzdalības pieejas ar mērķi veicināt inovāciju darba vietā.

2. Ievads

2.1. Inovācija ir nozīmīgs uzņēmumu konkurētspējas, produktivitātes un izaugsmes potenciāla faktors. Lai pilnībā izmantotu inovācijas potenciālu, nepieciešams iesaistīt un motivēt darba ņēmējus. Inovācijas darbības sekmē Eiropas darba vietu konkurētspēju starptautiskā mērogā, rada stabilu pamatu kvalitatīvai nodarbinātībai, un tādējādi tās ir nozīmīgs faktors augstāka dzīves līmeņa nodrošināšanai. Tas viss būtu jāatbalsta ar inovācijai labvēlīgu politisko un normatīvo vidi Eiropā.

⁽²⁾ OV C 434, 15.12.2017., 36. lpp., un kā 2016. gada jūnijā Marianne Thyssen norādīja kopīgā Eiropas Arodbiedrību institūta un Eiropas Arodbiedrību konfederācijas konferencē par tematu "Jaunas darba vides veidošana".

⁽³⁾ OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.

⁽⁴⁾ Hartas 12. un 28. pants un SDO konvencijas Nr. 87 un 98; sk. arī tālāk 3.2. un turpmākos punktus.

⁽⁵⁾ 3. Eiropas uzņēmumu apsekojums "Inovatīvas pārmaiņas Eiropas uzņēmumos". *Eurofound*, 2017. gads.

⁽⁶⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

2.2. Digitalizācija ir viens no galvenajiem inovācijas virzītājspēkiem. Rūpniecības un pakalpojumu digitalizācija paver milzu iespējas, piemēram, automatizācijas, apstrādes tehnoloģiju, produktivitātes un abpusēji izdevīga elastīguma palielināšanas ziņā. Ieguldījumi izglītībā un apmācībā iekļaujošā veidā ar mērķi nodrošināt digitālajā ekonomikā vajadzīgās prasmes arī ir nozīmīgs veids, kā mazināt nevienlīdzību un panākt, lai no šī potenciāla ieguvēji būtu visi iedzīvotāji gan darba vietās, gan sabiedrībā kopumā. Publiskajam sektoram ir liela atbildība publiskās izglītības modernizēšanas jomā un nepieciešamo prasmju nostiprināšanā, kā arī kvalitatīvas uzņēmējdarbības vides veidošanā. Tajā pašā laikā sava loma ir jāpilda arī uzņēmējiem un rūpniecībai un jāpalīdz veicināt darba ņēmēju iespējas piekļūt profesionālās pilnveides kursiem un mūžizglītībai. Dzimumperspektīvai ir jābūt visu to digitālo iniciatīvu centrā, kas stiprina sieviešu pilnīgu integrāciju digitālajā ekonomikā ar mērķi samazināt vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības un veicināt darba un privātās dzīves līdzsvaru.

2.3. Neraugoties uz IKT cenu straujo pazemināšanos, pāreju no IKT ieguldījumiem uz IKT pakalpojumiem un nepārtrauktu uz zināšanām balstītu aktīvu palielināšanos, gandrīz nekas neliecina par to, ka jaunā digitālā ekonomika būtu sekmējusi produktivitātes pieaugumu. Starptautiskie pētījumi liecina, ka jaunā digitālā ekonomika joprojām atrodas "ieviešanas posmā" un ietekme uz produktivitāti būs vērojama tikai tad, kas sāksies tehnoloģiju "izvēšanas posms" ⁽⁷⁾. Tāpat arī valstu statistikā atspoguļotā pāreja no produktīviem uz mazāk produktīviem nodarbinātības veidiem, iespējams, neatklāj pilnu IKT devumu izaugsmē, jo IKT pienesums produktivitātes un nodarbinātības ziņā dažādās jomās var būtiski atšķirties.

2.4. Darba pasaulē notiek pārmaiņas, kas būtiski ietekmēs darba devējus, darba ņēmējus un viņu darba līgumattiecības. Dažas no šīm pārmaiņām notiek ārpus uzņēmumiem, piemēram, ārpakalpojumu jomā, turpretim daudzas pārmaiņas notiek uzņēmumos, piemēram, pāreja uz elastīgu darba laiku un dinamiskiem darba veidiem. Šīs pārmaiņas, kas notiek apstākļos, kuru pamatā ir tiesību akti un darba koplīgumi, uzliek pārbaudījumu pašreizējām uzņēmumu struktūrām, vadības metodēm un vadībai, kā arī sociālā dialoga tvērumam un metodēm, turklāt tās ietekmē arī nodarbinātības drošību un kvalitāti. Tomēr sociālajam dialogam un sarunām starp sociālajiem partneriem būtu arī turpmāk jāpaliek galvenajam instrumentam, taču tie jāpielāgo pārmaiņām un savstarpējas uzticēšanās garā un, piemērojot augšupēju pieeju (skatīt. 5.1. punktu), jāīsteno jau no jauno tehnoloģiju ieviešanas paša sākuma. Eiropas sociālie partneri 2016. gadā izdeva kopīgu paziņojumu par digitalizāciju ⁽⁸⁾.

2.5. Šā atzinuma mērķis ir precizēt un noteikt saiknes starp strādājošo prasmēm un lomu inovācijas procesu veicināšanā, kā arī darba ņēmēju produktivitātes un labjutības uzlabošanā, no vienas puses, un nepieciešamību izveidot labi funkcionējošas, darba vietā pieņemtas prakses, lai atbalstītu un veicinātu šos mērķus, no otras puses.

3. Ar inovācijas kultūru saistītie uzdevumi darba vietā

3.1. Uzņēmumu struktūra un darba metodes ir steidzami jāpielāgo digitālajai ekonomikai. Visu ieinteresēto personu uzdevums ir rast jaunas iespējas produktivitātes paaugstināšanai digitālajā laikmetā. Pastāvīga inovācija ar mērķi izmantot cilvēkresursu potenciālu, vienlaikus veicinot darba ņēmēju labjutību, ir galvenais ceļš uz šo problēmu risinājumiem. Sociālais dialogs, jo īpaši sarunas vietējā līmenī, var veicināt inovācijas un pielāgošanās procesu.

3.2. Digitalizācija būtiski ietekmē gan esošās, gan jaunās organizācijas – tā nosaka to, kādā veidā tiks organizēta uzņēmumu darbība un darbs. Lai gan tradicionālie darba veidi lielā mērā var tikt saglabāti, mēs jau tagad varam saskatīt digitalizācijas ietekmi uz jaunajām darba metodēm, piemēram, attālinātā darba straujo pieaugumu daudzās nozarēs un lielāku autonomiju daudziem darba ņēmējiem.

3.3. Uz zināšanām balstīts darbs kļūst par normu visās darba pasaules sfērās. Pateicoties informācijas tehnoloģijām un it īpaši digitalizācijai, darbs vairs var nebūt cieši saistīts ar konkrētu laiku un vietu. Šāda uz prasmēm un zināšanām balstīta darba attīstība uzlabo intelektuālo darbinieku autonomiju, taču vienlaikus ir saskatāma polarizācijas tendence starp augsti kvalificētu, zināšanās balstītu darbu un potenciāli mazāk produktīvu darbu, kura uzdevumi ir samazināti.

3.4. Pāreja uz lielāku autonomiju, ko dažiem darba ņēmējiem nodrošina digitalizācija, ir izaicinājums uzņēmumiem, to struktūrām un to pārvaldībai, kā arī vadības metodēm un tradicionālajai uzņēmumu hierarhijai. Tā arī rada izaicinājumus tādās jomās kā darba apstākļi, strādājošo ekonomiskā situācija un darba attiecības. Šīs pārmaiņas nozīmē to, ka ir nepieciešami vēl citi sociālā dialoga, informēšanas un apspriešanās veidi un ir vajadzīga darba ņēmēju aktīva līdzdalība. Darba ņēmēji ar savu ieguldījumu var sekmēt inovācijas un attīstības procesus, kas labvēlīgi ietekmē viņu uzņēmumu un tā ieinteresētās personas ⁽⁹⁾. Tādēļ sociālajiem partneriem jāmeklē risinājumi, lai nodrošinātu sociālā dialoga tradicionālo formu un inovatīvu pieeju līdzaspastāvēšanu.

⁽⁷⁾ The Productivity Paradox of the New Digital Economy ("Produktivitātes paradokss jaunajā digitālajā ekonomikā"), Bart van Ark (The Conference Board and the University of Groningen, International Productivity Monitor), 2016. gads, 3.–18. lpp.

⁽⁸⁾ Statement by the European Social Partners on digitalisation (Eiropas sociālo partneru paziņojums par digitalizāciju).

⁽⁹⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

4. Kā uzlabot inovācijas kultūru darba vietā?

4.1. Tā kā virkne darbaņēmēju gūst lielāku autonomiju, nākas pārskatīt vadības struktūras un metodes, turklāt ir nepieciešams rast jaunus dialoga, informācijas sniegšanas un apspriešanās veidus, kā arī sekmēt darbaņēmēju ieguldījumu uzņēmuma pārvaldības metodēs. Ir nepieciešamas jaunas pieejas, lai nodrošinātu cilvēkresursu maksimālu iesaisti uzņēmuma inovācijas un attīstības procesos.

4.2. Tomēr darbaņēmēju iesaistīšana darba vietas inovācijas pamatprocesos ne vienmēr prasa lielas organizatoriskas izmaiņas. Šajā nolūkā var izmantot vairākus vienkāršus rīkus, taču darba koplīguma slēgšanas sarunām un sociālajam dialogam vajadzētu būt nozīmīgākajam šā mērķa sasniegšanas instrumentam, ņemot vērā konkrētās darba vietas vajadzības. Autonomas komandas, eksperimentāli darbsemināri, ierosinājumu krātuves un starpnozaru projektu grupas ir tikai daži piemēri. Kopīga iezīme ir tāda darba vietas kultūra, kas veicina darbaņēmēju izdomu; šāda darba vietas kultūra var balstīties tikai uz vadības un personāla savstarpēju uzticēšanos.

4.3. Jāuzsver, ka ir svarīgi nodrošināt maksimālu skaidrību par tiem ieguvumiem nodarbinātības drošības un kvalitātes un darba apstākļu ziņā, ko darbaņēmēji iegūs pēc jaunu pieeju ieviešanas darbvieta kultūrā. Bet jāpievēršas arī riskiem, kas var skart darbaņēmējus, piemēram, saistībā ar tādiem aspektiem kā darba apstākļi, veselības un drošības aizsardzība, ekonomiskā nedrošība un polarizācijas pieaugums. Visos līmeņos būtu jāveicina darbaņēmēju un arodbiedrību reāls atbalsts un iesaiste, un, lai to nodrošinātu, ir nepieciešami nevis formāli pasākumi, bet nopietns un mērķtiecīgs darbs visos organizācijas līmeņos.

4.4. Inovācijas kultūra darba vietā nozīmē to, ka katrs darbaņēmējs ne tikai koncentrējas uz savu pienākumu izpildi, bet arī izvērtē iespējas pastāvīgi uzlabot šo pienākumu izpildes veidu. Turklāt inovācijas kultūra nozīmē to, ka vadībai ir aktīvi jāiekleaus darbaņēmēju idejas un viņi jāmudina piedalīties inovāciju procesos ⁽¹⁰⁾.

4.5. Arvien lielākā darbaņēmēju autonomija saistībā ar uzņēmumu inovācijas un attīstības darbībām paver lielas iespējas darbaņēmēju prasmju izmantošanā. Tas pats attiecas uz darba laika un darba vietas elastīgumu, kas darbojas efektīvāk, ja inovatīvas pieejas darba organizēšanā balstās uz vienošanos, kas noslēgta uz vietas un kuras pamatā ir savstarpēja uzticēšanās. Lai to panāktu, ir vajadzīga uz līdzdalības pieeju balstīta mūsdienīga vadības kultūra stabila likumiskā un līgumiskā satvara apstākļos, un tā ir jāveicina arī ES līmenī.

5. Dažādu sociālā dialoga veidu nozīme

5.1. Viena no sociālā dialoga, īpaši darba koplīguma slēgšanas sarunu, galvenajām funkcijām ir palīdzēt veidot uzņēmējdarbības vidi un vadīt pārmaiņas darba dzīvē, nodrošinot informāciju, savlaicīgu rīcību, līdzdalību un atbalstu, kā arī veidot savstarpēju uzticēšanos starp sociālajiem partneriem visos līmeņos, kas ir Eiropas Savienības mērķis, kuru īsteno atbilstīgi valsts praksei.

5.2. Vairākos atzinumos EESK ir atkārtoti uzsvērusi sociālā dialoga būtisko nozīmi mainīgajā darba pasaulē ⁽¹¹⁾. Sociālajam dialogam ir jābūt būtiskai nozīmei visos attiecīgajos līmeņos un, to īstenojot, ir pilnībā jāievēro sociālo partneru autonomija.

5.3. Tomēr, ņemot vērā problēmas un pārmaiņu paātrināšanos, pastāv acīmredzama nepieciešamība pielāgot sociālā dialoga struktūras un mērķus nepārtrauktajai pārmaiņu plūsmai un vienlaikus ievērot valstu un Eiropas likumiskos un līgumiskos satvarus. Tas ir jādara sociālajiem partneriem visos līmeņos. Sociālajiem partneriem savas autonomijas ietvaros un neietekmējot pastāvošo struktūru pamatprincipus jāturpina meklēt sociālajam dialogam, galvenokārt sarunām, jaunus risinājumus, kas piemēroti jauno problēmu pārvarēšanai, lai nodrošinātu līdzsvarotus risinājumus un saglabātu visu līmeņu sociālo partneru iesaistes jēgu un izpratni par tās mērķiem. Partnerība ar vietējām kopienām arī var kalpot par iedvesmas avotu sociālajiem partneriem.

5.4. EESK ir norādījusi: "(...) šobrīd nav iespējams paredzēt visas iespējas un izaicinājumus, ko radīs digitālā ekonomika. Sociālā un sabiedrības dialoga uzdevums nav iestāties pret šīm pārmaiņām, bet tās maksimāli efektīvi virzīt tā, lai izmantotu visas priekšrocības, ko tās var sniegt, lai panāktu izaugsmi, veicinātu inovāciju un kompetenču attīstību, radītu kvalitatīvas darbvietas un nodrošinātu ilgtspējīgu un solidāru finansējumu sociālajai aizsardzībai ⁽¹²⁾."

⁽¹⁰⁾ Employee-driven innovation ("Darbinieku virzīta inovācija"), Dānijas Arodbiedrību konfederācija, 2007. gads.

⁽¹¹⁾ OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp., OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.

⁽¹²⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

5.5. Attiecībā uz pārejas posma pārvaldību digitalizētā darba vidē svarīga ir iespēja paļauties uz raitu lēmumu pieņemšanas procesu, lai uzņēmumi un darba ņēmēji varētu nekavējoties pielāgoties mainīgajiem apstākļiem. EESK ir norādījusi: "Saistībā ar jaunu tehnoloģiju, piemēram, robotu vai viedo iekārtu, ieviešanu EESK savā pētījumā norāda, ka svarīga nozīme ir darba ņēmēju pārstāvju iepriekšējai informēšanai un uzklaušanās un ka nepieciešams organizēt kolektīvas sarunas par palīdzību šo tehnoloģiju radīto pārmaiņu īstenošanā. Komiteja arī atgādina, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2009/38/EK ⁽¹³⁾ par Eiropas Uzņēmumu padomi paredzēts uzklaušanās pienākums ⁽¹⁴⁾."

5.6. Turklāt EESK ir minējusi piemērus, kad sociālo partneru darbības ir ļāvušas atrisināt problēmas, kas radušās šajā pārejas posmā ⁽¹⁵⁾. Vēl viens piemērs ir koplīgums starp tūrisma pakalpojumu digitālo platformu *Hilfr* un arodbiedrību 3F Dānijā ⁽¹⁶⁾. ES būtu jāsekmē šādas darbības, veicinot sociālo dialogu un atbalstot sociālo partneru spēju veidošanu.

6. Galvenie secinājumi, kas atbalsta jaunās pieejas inovācijas veicināšanas nolūkā

6.1. Kā uzsvērts nesenajā *Eurofound* pētījumā ⁽¹⁷⁾, uzņēmumi, kas mudina savus darba ņēmējus piedalīties plašā lēmumu pieņemšanā procesā par uzņēmuma darbu vai stratēģisko virzību, var ne tikai uzlabot apmierinātību ar darbu, bet arī paaugstināt inovācijas līmeni. Elastīgi līdzdalības modeļi bagātina vidi, kam raksturīga uzticēšanās starp vadību, darba ņēmējiem un arodbiedrībām. Darba ņēmēju un to arodbiedrību organizāciju uzticēšanās sajūtai, kā arī ieguldījumam visos attiecīgajos līmeņos un struktūrās vietējā un/vai uzraudzības padomes un valdes līmenī ir būtiska nozīme. Viņu līdzdalība attīstības prognozēšanā, pārvaldībā un lēmumu pieņemšanā par notiekošajām pārmaiņām ir svarīga, lai risinātu jautājumus saistībā ar digitālo pārmaiņu ietekmi un veidotu uz inovāciju vērstu attieksmi un kultūru ⁽¹⁸⁾.

6.2. *Eurofound* norāda, ka inovācijas iespējamību paaugstina spēcīgas darba organizācijas struktūras apvienojumā ar darbinieku tiešu līdzdalību (piemēram, iesaisti problēmu risināšanā vai ražojumu kvalitātes uzlabošanā) ⁽¹⁹⁾. Atbilstoši šim secinājumam tiek norādīts, ka papildus kolektīvās pārstāvības būtiskajai nozīmei darba ņēmēju iesaistīšanā inovācijas procesos arvien pieaug arī vajadzība pēc iekļaujošāka un demokrātiskāka dialoga, kas balstīts uz darba ņēmēju iesaistīšanu pārdomu procesā. Tādējādi sociālā dialoga metodēm būtu jāveicina dalīšanās ar visu organizācijas locekļu kolektīvo kompetenci, neraugoties uz to, vai viņi ir darba ņēmēji, darba ņēmēju pārstāvji vai vadītāji, un jāpalīdz to izmantot ⁽²⁰⁾.

6.3. Tāpat *Eurofound* analizē atklājās pozitīvā saistība starp darba ņēmēju piekļuvi apmācībām un inovāciju. EESK jau ir norādījusi, ka darbam vajadzētu sniegt gandarījumu tiem, kas pašizliedzīgi izmanto savas prasmes un spējas un sniedz vislielāko ieguldījumu kopējā labjutībā ⁽²¹⁾.

6.4. *Eurofound* pētījumā tika konstatēta arī pozitīvā saistība starp motivāciju, kas izpaužas finansiālu stimulu, piemēram, mainīga atalgojuma, veidā, un inovāciju. Tāpat tika konstatēts, ka inovatīvākas organizācijas nodrošina uzņēmumu labāku veiktspēju un lielāku labjutību darba vietā. Šiem inovatīvajiem uzņēmumiem ir raksturīga aktīva darba ņēmēju iesaistīšanas prakse.

6.5. *Eurofound* secina, ka uzticībā balstīts sociālais dialogs ir nozīmīgs faktors veiktspējas un labjutības nodrošināšanā. Uzņēmumos, kuros ir notikuši strīdi un protesta akcijas, novērots ievērojami zemāks veiktspējas un labjutības līmenis darba vietā. Uzticības pilnas attiecības starp darba ņēmēju pārstāvjiem un vadību apvienojumā ar darba ņēmēju tiešu līdzdalību sekmē augstāku veiktspēju un labklājības līmeni un rada pozitīvu vidi inovatīvai darbībai ⁽²²⁾. EESK uzsver, ka ir svarīgi ir apmācīt vadītājus, lai tie jaunajā kontekstā spētu pielāgot pārvaldības metodes.

⁽¹³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 6. maija Direktīva 2009/38/EK par to, kā izveidot Eiropas Uzņēmumu padomi vai procedūru darbinieku informēšanai un uzklaušanās Kopienas mēroga uzņēmumos un Kopienas mēroga uzņēmumu grupās (OV L 122, 16.5.2009., 28. lpp.).

⁽¹⁴⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

⁽¹⁶⁾ Hilfr koplīgums.

⁽¹⁷⁾ 3. Eiropas uzņēmumu apsekojums "Inovatīvas pārmaiņas Eiropas uzņēmumos". *Eurofound*, 2017. gads.

⁽¹⁸⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

⁽¹⁹⁾ 3. Eiropas uzņēmumu apsekojums "Inovatīvas pārmaiņas Eiropas uzņēmumos". *Eurofound*, 2017. gads.

⁽²⁰⁾ Workplace Social Dialogue as a Form of 'Productive Reflection' ("Sociālais dialogs darba vietā kā produktīvu pārdomu veids"), Peter Cressey, Peter Totterdill, Rosemary Exton, *International Journal of Action Research*, 9. sējums, 2. izdevums, 2013. gads.

⁽²¹⁾ OV C 288, 31.8.2017., 43. lpp.

⁽²²⁾ 3. Eiropas uzņēmumu apsekojums "Inovatīvas pārmaiņas Eiropas uzņēmumos". *Eurofound*, 2017. gads.

6.6. Uzticēšanās kultūra uzņēmumiem ir arī svarīgs konkurences faktors. Kad darba vietā tiek risināti sarežģīti jautājumi par digitalizāciju, uzticēšanās kultūra ir labs pamats veiksmīgai sadarbībai, pretēji kontroles un normu ievērošanas kultūrai ⁽²³⁾.

6.7. Kā norādījis *Eurofound*: “Nav vienas receptes, kā radīt uzticēšanos darba vietā, tomēr pastāv zināmi nosacījumi, kas veicina tās rašanos. Tie ietver savstarpēju respektu starp abām kopīgo problēmu risināšanā iesaistītajām pusēm, savlaicīgu rīcību, kas nodrošina jēgpilnas diskusijas, pārredzamību, kvalitatīvas informācijas savlaicīgu apmaiņu un visu pušu iesaistīšanos stratēģiju un mērķu īstenošanā ⁽²⁴⁾.” EESK atzinumā ⁽²⁵⁾ norāda, ka ir nepieciešams nodrošināt spēcīgāku darba ņēmēju ietekmi un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanas struktūrās. Viņu līdzdalība attīstības prognozēšanā, pārvaldībā un lēmumu pieņemšanā par notiekošajām pārmaiņām ir svarīga, lai risinātu jautājumus saistībā ar digitālo pārmaiņu ietekmi un veidotu uz inovāciju vērstu attieksmi un kultūru.

6.8. Valsts līmenī iniciatīvas, ko īsteno sociālie partneri, lai uzlabotu produktivitāti, darba ņēmēju labjutību un nodarbinātību darba vietā, ir daudzsoļoša metode, kas būtu jāpopularizē plašākā Eiropas mērogā. Somijas Tehnoloģiju rūpniecības federācija un Industriālā savienība (*Industrial Union*) Somijā kopīgi īsteno unikālu projektu ⁽²⁶⁾. Dānijā īpašu pētījumu par tematu “Darba ņēmēju virzīta inovācija” ir izstrādājusi Dānijas Arodbiedrību konfederācija ⁽²⁷⁾. Turklāt Čehijas Republikā, Dānijā, Francijā, Vācijā, Itālijā un Spānijā sociālie partneri ir iesaistīti valsts līmeņa diskusijās un projektos par digitālajām pārmaiņām un to ietekmi uz darba dzīvi ⁽²⁸⁾.

6.9. ES līmenī EESK atzinīgi vērtē *Eurofound* iniciatīvas un pētījumus un Eiropas Komisijas ieviesto Eiropas darbavietu inovācijas tīklu un ierosina, lai ES piedalās dialoga veidošanā starp sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām līdzdalības pieeju kontekstā ar mērķi veicināt inovāciju darba vietā.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Luca JAHIER

⁽²³⁾ Vertrauenskultur als Wettbewerbsvorteil in digitalen Zeiten.

⁽²⁴⁾ Win-win arrangements: Innovative measures through social dialogue at company level (“Abpusējs izdevīgums: inovatīvi pasākumi, īstenojot sociālo dialogu uzņēmumu līmenī”), *Eurofound*, 2016. gads.

⁽²⁵⁾ OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

⁽²⁶⁾ Projekts Productivity together.

⁽²⁷⁾ Employee-driven innovation (“Darbinieku virzīta inovācija”), Dānijas Arodbiedrību konfederācija, 2007. gads.

⁽²⁸⁾ Addressing digital and technological change through social dialogue (“Sociālā dialoga izmantošana ar digitālajām un tehnoloģiskajām pārmaiņām saistīto jautājumu risināšanā”), *Eurofound*, 2017. gads.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sievietes Rietumbalkānos”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2019/C 159/02)

Ziņotāja: **Dilyana SLAVOVA**

Pilnsapulces lēmums	15.2.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	19.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	174/1/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES politika attiecībā uz Rietumbalkāniem atkal ir aktivizējusies. To vēl vairāk sekmēja Bulgārijas prezidentūra ES Padomē, kas šo reģionu izvirzīja par savu prioritāti, un 2018. gada 6. februārī publicētais Komisijas paziņojums “Ticama paplašināšanās perspektīva Rietumbalkāniem un padziļināta ES iesaiste šajā reģionā”.

1.2. Sofijas augstākā līmeņa sanāksmē un 2018. gada jūnijā Padomes secinājumos “Paplašināšanās un stabilizācijas un asociācijas process” šī apņemšanās tika apstiprināta un tika noteikti nākamie šā reģiona Eiropas integrācijas posmi. Precīzāk, Albānijai un bijušajai Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai tika noteikts datums 2019. gada jūnijā, kad, izpildot vairākus nosacījumus, tiks sāktas pievienošanās sarunas. Iespējams, ka šo virzību un rīcību saglabās un īstenos arī nākamās prezidentvalstis, jo tādas dalībvalstis kā Austrija, Rumānija un Horvātija pauž īpašu attieksmi un apņemšanos attiecībā uz Rietumbalkāniem.

1.3. EESK stingri atbalsta paplašināšanos, jo tā ir abu pušu – Rietumbalkānu valstu un ES – interesēs. Šīs politikas sekmīgums ir nozīmīgs ES globālās stratēģijas elements, kā arī Eiropas stabilitātes un labklājības stūrakmens. Tādēļ EESK ir pārliecināta, ka pievienošanās process ir jāturpina ar spēku un stingrību kā vienu no ES galvenajām prioritātēm saskaņā ar skaidriem un stingriem nosacījumiem, kas ir visu paplašināšanās procesu pamatā – ne vairāk un ne mazāk.

1.4. Dzimumu līdztiesība ir pamattiesības, kas atzītas Līguma par Eiropas Savienību 2. un 3. pantā un ES Pamattiesību hartā. Šajā atzinumā EESK uzsver sieviešu nozīmi kā svarīgu virzītājspēku demokrātijas konsolidācijai, cilvēktiesību un brīvību ievērošanai un ekonomiskajam un sociālajam progresam. Atzinuma mērķis ir palielināt izpratni par sieviešu politiskajām, sociālajām un ekonomiskajām tiesībām un dzimumu līdztiesību un veicināt to Rietumbalkānos. Dzimumu līdztiesības nodrošināšana var būt veiksmīga tikai tad, ja pastāv stingra politiskā griba un pārliecība par priekšrocībām, ko sabiedrībai sniegs sieviešu un vīriešu līdztiesība.

1.5. Sievietēm ir bijusi un joprojām ir būtiska nozīme šā reģiona izlīguma procesā un sociālajā un ekonomiskajā attīstībā, it īpaši apstākļos, kad ekonomikas struktūras ir ļoti novājinātas, izplatās nabadzība un izjūk sociālās saites, jo sievietēm ir raksturīga lielāka elastība un iniciatīva sociālo tīklu atjaunošanā un atjaunināšanā, kā arī jaunu darba iespēju izpētē. Neraugoties uz dažiem labas prakses piemēriem un pozitīvām tendencēm saistībā ar iespēju piešķiršanu sievietēm un īstenotajām programmām, sievietes joprojām atrodas nelabvēlīgā situācijā attiecībā uz spēju pilnībā izmantot viņu politiskās, sociālās un ekonomiskās tiesības un pilnībā izmantot arī sociālekonomiskās attīstības iespējas. Patriarhālās kultūras iespaidā, kas marginalizē sievietes, viņas saskaras ar aizspriedumiem un dzimumu stereotipiem, darba tirgus un izglītības segregāciju un daudz lielāku diskriminācijas un vardarbības risku, kas kavē viņu virzību uz vadošiem amatiem.

1.6. EESK aicina ne tikai nodrošināt sieviešu vienlīdzīgu pārstāvību un iekļaušanu sociālekonomiskajā un politiskajā dzīvē visos līmeņos, bet arī īstenot efektīvus tiesību aktus un politikas, lai cīnītos pret diskriminējošu rīcību un dziļi iesakņojušos patriarhālo attieksmi pret sievietēm, tostarp sievietēm no minoritāšu grupām (it īpaši no romu kopienas un *LGBTIQ*), gados jaunām sievietēm, vecāka gadagājuma sievietēm, lauku sievietēm un sievietēm ar invaliditāti, kā arī sievietēm un meitenēm bēgļēm, kuras meklē patvērumu Rietumbalkānos.

1.7. EESK uzsver, ka ir svarīgi izstrādāt dzimumu līdztiesības ceļvedi un pasākumus, kas varētu nodrošināt vienlīdzīgāku varas un resursu sadali Rietumbalkānos. Sieviešu tiesību aizstāvības grupas, uzņēmumu apvienības un arodbiedrības ir aktīvi stiprinājušas sieviešu nozīmi šajā reģionā, un arī turpmāk ir nopietni un neatlaidīgi jāstrādā ar pilsoniskajiem un sociālajiem partneriem, lai efektīvi cīnītos un iestātos par sieviešu tiesībām. ES iestādēm vajadzētu vairāk darīt, lai finansiāli atbalstītu šīs organizācijas un apvienības, izstrādājot konkrētus plānus un projektus, kuru mērķis ir sieviešu iespēju palielināšana visos līmeņos, tostarp programmas dzimumu līdztiesības organizāciju atbalstam un detalizētus rīcības plānus.

1.8. EESK aicina ES un valstu iestādes vairāk sadarboties izglītības stereotipu likvidēšanā, lai jaunajām meitenēm un sievietēm visa mūža garumā nodrošinātu pieejamu un kvalitatīvu izglītību, izveidotu viņām atbilstošas prasmes un atvieglotu viņu karjeru un piekļuvi kvalitatīvām darbvietām darba tirgū.

1.9. Tā kā vardarbība un diskriminācija pret sievietēm ir viens no nopietnākajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kas pēc kara šajā teritorijā kļūst arvien izplatītāks, EESK aicina Komisiju veicināt spēcīgāku reģionālo sadarbību saistībā ar paraugprakses apmaiņu attiecībā uz vardarbību ģimenē un palielināt nepieciešamo finansējumu un ekspertu atbalstu visiem pasākumiem, kas tiek veikti, lai mazinātu un, iespējams, izskaustu šo plaši izplatīto sociālo slimību.

1.10. EESK uzskata, ka valstu iestādēm jāpieliek ievērojamas pūles, lai uzlabotu plašsaziņas līdzekļu brīvību, tostarp pastiprinot spēkā esošos tiesību aktus un konsekventi tos īstenojot. Tas cita starpā palīdzēs palielināt izpratni par dzimumu līdztiesības jautājumiem un atbalstīt drošāku plašsaziņas līdzekļu vidi, kurā dzimumu stereotipus varēs likvidēt, uzsākot par tiem publiskas diskusijas, un kurā sievietes neapdraudēs seksisms, naida runa un tiešsaistes apmelošanas kampaņas.

1.11. EESK atkārtoti norāda, ka Rietumbalkānu partneriem ir jāintegrē dzimumu perspektīva visās attiecīgajās programmās, ko finansē ar Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA II), jo īpaši 3. politikas jomā, kas ietver nodarbinātību, sociālo politiku, izglītību, dzimumu līdztiesības veicināšanu un cilvēkresursu attīstību. Jāizveido tematiskie fondi, lai apkarotu vardarbību ģimenē un atbalstītu sieviešu pilsoniskās un plašsaziņas līdzekļu aktivitātes.

1.12. Jānodrošina skaidra un noturīga apņemšanās ievērot dzimumu līdztiesību kā ES pamatvērtību. EESK mudina Komisiju iekļaut kritiskos dzimumu līdztiesības rādītājus pievienošanās sarunu salīdzinošās novērtēšanas sistēmā, kas tiks izstrādāta un uzraudzīta ciešā sadarbībā ar sociālajiem un pilsoniskajiem partneriem, kuri ir apņēmušies palielināt sieviešu iespējas šajā reģionā un visā ES. Sistēmiska dzimumu aspekta piemērošana jāuzskata par horizontālu kritēriju, novērtējot likumdošanas procesa pieņemamību un kvalitāti pievienošanās sarunu ietvaros.

1.13. EESK vēlas, lai turpmākie centieni Rietumbalkānos būtu vērsti ne tikai uz to, lai ar sieviešu tiesībām saistītus tiesību aktus saskaņotu ar ES *acquis* un attiecīgajiem starptautiskajiem mehānismiem un instrumentiem, bet arī – un jo īpaši – lai novērstu neatbilstības starp spēkā esošajiem tiesību aktiem un to pareizu īstenošanu. Rietumbalkānu valstu valdības jānodrošina un jāatbalsta, kad tās izstrādā dzīvotspējīgus valsts finansēšanas mehānismus, kuru mērķis ir aizsargāt sievietes pret vardarbību, diskrimināciju un ekonomisko ekspluatāciju.

1.14. EESK aicina dalībvalstis un Rietumbalkānu partnervalstis, kas vēl nav ratificējušas Stambulas konvenciju, izdarīt to steidzami, jo tas ir visaptverošākais politiskais satvars vardarbības ģimenē novēršanai, cietušo aizsardzībai un pārkāpēju kriminālprocesu ieviešanai. EESK arī aicina baznīcas un citas reliģiskās iestādes un visu ticību pilsoniskās sabiedrības organizācijas neierobežot sieviešu tiesības un neiejaucies viņu reproduktīvajās tiesībās, kas ir būtisks priekšnoteikums sieviešu sociālajai un ekonomiskajai emancipācijai un iespēju nodrošināšanai.

1.15. EESK atkārtoti uzsver, cik svarīgi ir saistīt budžeta izstrādi, ievērojot dzimumu līdztiesības principu, ar vispārējiem pasākumiem dzimumu līdztiesības jomā. Tā aicina iekļaut dzimumu līdztiesības aspektu visās politikas jomās un programmās, nodrošinot lielāku resursu piešķiršanu atbilstoši vajadzībām dzimumu līdztiesības jomā. Ņemot vērā šo aspektu un arī nākamā DFS, ES jābūt konsekventākai, risinot jautājumu par dzimumu līdztiesības aspekta integrāciju Rietumbalkānos, un jāuzstāj uz dzimumu līdztiesības principa ievērošanu budžeta plānošanā un uz datu vākšanu sadalījumā pa dzimumiem, lai nodrošinātu vienlīdzību un sieviešu tiesību ievērošanu ilgtspējīgā veidā. Šim nolūkam Rietumbalkānu partneri un arī Komisija tiek mudināta pastiprināt politiskās konsultācijas ar sieviešu tiesību aktivistiem un dzimumu līdztiesības ekspertiem dažādās ar paplašināšanos saistītās politikas jomās.

1.16. EESK uzsver, ka īpaša uzmanība ir jāpievērš sieviešu uzņēmējdarbībai, ņemot vērā tās potenciālu ievērojami palielināt reģiona izaugsmes iespējas, un aicina ES iestādes iesaistīties šajā jautājumā. Pasākumi jaunu uzņēmumu veidošanas atbalstam cita starpā ietver piekļuvi finanšu un institucionālajiem resursiem, optimālas infrastruktūras piedāvāšanu jaunuzņēmumiem, attiecīgas informācijas par uzņēmuma dibināšanu sniegšanu, intereses veicināšanu par sieviešu uzņēmējdarbību, rīkojot kampaņas plašsaziņas līdzekļos, un aizdevumu piešķiršanu jaunuzņēmumiem un to paplašināšanās projektiem. Sievietes uzņēmējas un viņu biznesa organizācijas sistemātiski jāiekļauj visos politikas veidošanas procesos, kas attiecas uz paplašināšanās sociālo un ekonomisko dimensiju.

2. Pamatinformācija

2.1. Sieviešu un vīriešu līdztiesība ir ES atzīta pamattiesība un kopīga vērtība. Pamatojoties uz ES līgumiem un starptautiskajām cilvēktiesību konvencijām, dzimumu līdztiesība ir viens no pievienošanās nosacījumiem, kurš kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm no Rietumbalkāniem (Albānijai, Bosnijai un Hercegovinai, bijušajai Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai, Kosovai ⁽¹⁾, Melnkalnei un Serbijai) ir jāizpilda. Ieguldījumi dzimumu līdztiesībā ir būtiski – tā ir ne tikai ES prasība, bet arī nozīmīgs vienlīdzīgas un demokrātiskas sabiedrības rādītājs.

2.2. Gatavojoties iestāties ES, Rietumbalkānu valstis pēdējos gados ir veikušas pasākumus, lai uzlabotu sieviešu tiesības. Tostarp tās ir pieņēmušas vai grozījušas savus attiecīgos tiesību aktus (piemēram, nediskriminācijas, krimināltiesību un darba tiesību aktus), izstrādājušas valsts stratēģijas un rīcības plānus un izveidojušas institucionālus mehānismus, lai īstenotu un uzraudzītu politiku šajā jomā. Tomēr dzimumu līdztiesības veicināšana bieži vien ir tikai virspusēja, bet šajā jomā veiktajām darbībām trūkst patiesas politiskās apņemšanās, kompetences un finanšu resursu, kā rezultātā notiek vāja un fragmentāra īstenošana.

2.3. Diemžēl Rietumbalkānu augstākā līmeņa sanāksmē Londonā 2018. gada jūlijā netika izmantota iespēja panākt progresu dzimumu līdztiesības veicināšanā šajā reģionā. Tādēļ priekšlikumam par saskaņotu rīcību, kas tika apspriests, gatavojoties šai augstākā līmeņa sanāksmei, ir ātri jārod politisks apstiprinājums, un tas ir strauji jāīsteno ilgtspējīgā veidā.

2.4. Rietumbalkānu valstīs joprojām pastāv vīriešu un sieviešu nevienlīdzības problēma, jo šim reģionam ir raksturīgas izteikti patriarhālas struktūras, kas izpaužas kā ar dzimumu saistīta vardarbība, diskriminācija un ekspluatācija, radot sievietēm hronisku dubultu slodzi attiecībā uz viņu ar darbu un ģimeni saistītajiem pienākumiem, daudzus šķēršļus sieviešu augšupējai mobilitātei un vienādam atbalījumam, kā arī nepietiekamu piekļuvi sociālajiem un reproduktīvās veselības pakalpojumiem un finanšu instrumentiem. Ir panākti daži uzlabojumi attiecībā uz sieviešu politisko pārstāvību, tomēr tiem nav ilgstoša ietekme uz politiskās varas taisnīgu pārdalīšanu starp sievietēm un vīriešiem. Būtiska problēma ir progresīvās politikas vāja īstenošana, kas liecina par patiesas politiskās apņemšanās, finansējuma un kompetences trūkumu.

⁽¹⁾ Šis nosaukums neskar par Kosovas statusu paustās nostājas un atbilst ANO Drošības padomes Rezolūcijai Nr. 1244/99 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju.

2.5. Sieviešu un vīriešu līdztiesības nodrošināšana šajā reģionā joprojām ir "nepabeigta darbība" ⁽²⁾. Ar šo atzinumu EESK vērs uzmanību uz ES sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības centieniem veicināt dzimumu līdztiesību ES paplašināšanās politikas ietvaros un padarīt to par visaptverošu rādītāju visās sabiedrības jomās. Tajā ir aplūkotas arī dažas no galvenajām problēmām, ar kurām saskaras sievietes Rietumbalkānos, piemēram, viņu mazākā nozīme sociālajā, ekonomiskajā un politikas jomā un plaši izplatītā ar dzimumu saistītā vardarbība.

3. Ar dzimumu saistīta vardarbība

3.1. Ar dzimumu saistīta vardarbība, t. i., seksuālā un reproduktīvā vardarbība un vardarbība ģimenē, šajā reģionā joprojām ir izplatīta problēma. Lai gan par vardarbību ģimenē ziņo nepietiekami, saņemtā informācija liecina, ka rādītāji joprojām ir augsti. Dati liecina, ka Albānijā 56 % sieviešu ir pakļauti vismaz vienam vardarbības ģimenē veidam; Kosovā gandrīz 70 % sieviešu dzīves laikā piedzīvo vardarbību ģimenē, savukārt Serbijā 2017. gadā tika reģistrētas vismaz 26 sieviešu slepkavības, un lielākajā daļā šo gadījumu vainīgais bija cietušās partneris ⁽³⁾. Pārskats par pakalpojumiem, kas saistīti ar vardarbību ģimenē, reģiona valstīs atklāja, ka tie ir nepietiekami finansēti, bez pietiekama darbinieku skaita un pārslogoti ⁽⁴⁾ un ka ziņošanas mehānismi kopumā ir ļoti vāji.

3.2. Katrai Rietumbalkānu partnervalstij ir valsts stratēģija, kuras mērķis ir vardarbības novēršana ģimenē ⁽⁵⁾. Sievietes lielākoties neziņo par incidentiem iesniegumu pieņemšanas noteikumu dēļ, kā arī tādēļ, ka neuzticas drošības un tiesu iestādēm un nesaņem iestāžu atbildes pat par tiem gadījumiem, par kuriem ir ziņots. Finansiāli noturīgu atbalsta tīklu, drošu mājvietu un cietušajām, kuras ir pietiekami drosmīgas, lai ziņotu par vardarbību, paredzētu iestāžu neesamība veicina visneaizsargātāko sieviešu turpmāku pakļaušanu vardarbībai. Attiecībā uz salīdzināmu datu vākšanu šajā reģionā ir daudzas nepilnības, kas ir jānovērš. Mērķis ir izstrādāt pārdomātu, pietiekami finansētu un uzraudzītu politiku, kas novērš, aizsargā un sauc pie atbildības. Tam ir vajadzīga pienācīga apmācība visiem procesā iesaistītajiem dalībniekiem, atbilstoša informētība un pārmaiņas sabiedrības attieksmē. EESK uzskata, ka tāpat kā attiecībā uz citiem jautājumiem profilaksei ir primāra nozīme, un tā izmaksā mazāk nekā iesaistīšanās vēlākā posmā.

3.3. Visā Rietumbalkānu reģionā ir pilnībā jāīsteno Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (Stambulas konvencija). Lielākajai daļai Rietumbalkānu partnervalstu, kas parakstījušas un ratificējušas minēto konvenciju, vajadzētu pastiprināt centienus attiecībā uz pietiekama valsts finansējuma nodrošināšanu, politikas koordinēšanu un praktisku pasākumu īstenošanu, lai novērstu jebkāda veida vardarbību pret sievietēm. Turklāt Komisija tiek aicināta kā prioritāti izvirzīt vardarbības ģimenē problēmu saistībā ar pirmspievienošanās finansējumu gan pilsoniskās sabiedrības, gan institucionālo spēju veidošanas pasākumiem. EESK aicina Komisiju veicināt plašāku reģionālo sadarbību paraugprakses apmaiņai saistībā ar vardarbību ģimenē, ņemot vērā dalījumu ES dalībvalstīs un paplašināšanās procesā iesaistītās valstīs. Paplašināšanās kontekstā ir svarīgi, lai ES dalībvalstis šajā jomā prezentētu pozitīvu modeli.

Plašāka iesaiste un koordinācija starp visiem valsts un privātā sektora dalībniekiem un NVO plašāka iekļaušana, paredzot sadarbību starp valsts dienestiem un NVO, ir būtiska, lai sekmīgi īstenotu tiesību aktus un politikas pasākumus, apkarojot jebkāda veida vardarbību pret sievietēm.

3.4. Būtiska nozīme ir ģimenēm un skolām. Bērnu audzināšanā un izglītošanā jāņem vērā dzimumu līdztiesības jautājumi un uzmanība jāpievērš ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanai, īpaši pret meitenēm un jauniešiem. Izveidojot sistēmu, kas skolās ieviestu skaidru politiku ar dzimumu saistītas vardarbības novēršanai, tiktu veicināta šādas prakses samazināšana un attiecīgi radīta atbalstošā vide vardarbības upuriem, kā arī tiktu veicināta dzimumu līdztiesības kā sabiedrības pamatprincipa stiprināšana.

4. Cilvēktiesības

4.1. Rietumbalkānos sieviešu cilvēktiesības sistemātiski apdraud nacionālisti un garīdzniecības pārstāvji, kuri bieži vien populārizē reliģiskās dogmas un nacionālās intereses, piemēram, tradicionālās patriarhālās ģimenes vērtības un demogrāfisko atjaunošanos, kā morālu attaisnojumu, kādēļ sievietēm jāatņem viņu brīvības, vienlīdzība un drošība. Neraugoties uz spēkā esošajiem visaptverošajiem un kopumā aizsargājošajiem tiesību aktiem, kas saistīti ar cilvēktiesībām, īstenošanas un izpildes mehānismiem ir ievērojami trūkumi. EESK aicina valstu cilvēktiesību struktūras, sociālos partnerus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un valsts iestādes efektīvāk sadarboties un kopīgi rīkoties, lai sekmētu cilvēktiesību programmas izpildi un palīdzētu tām, kuras ir īpaši neaizsargātas.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests (EPRS). Brīfings par sievietēm Rietumbalkānos, 2018. gada jūlijs.

⁽³⁾ Rietumbalkānu augstākā līmeņa sanāksmes Pilsoniskās sabiedrības forums (CSF). Dzimumu līdztiesības problēmas Rietumbalkānos. Politikas kopsavilkums Nr. 4, 2018. gada aprīlis: <http://wb-csf.eu/wp-content/uploads/2018/04/CSF-PB-04-Gender-Issues-in-the-Western-Balkans.pdf>.

⁽⁴⁾ Hughson, 2014, *Gender Country Profile of Bosnia and Herzegovina*, un Brankovic, 2015, *Multisectoral Cooperation: An Obligation or Wishful Thinking*. Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma (UNDP).

⁽⁵⁾ Petricevic I., 2012, *Sieviešu tiesības Rietumbalkānos saistībā ar ES integrāciju*.

4.2. Dominē tradicionālās dzimumu lomas un attieksmes pret sieviešu seksualitāti. Mātes un jaundzimušā aprūpe ir pietiekami pieejama, tomēr sievietes joprojām bieži vien izvēlas neizmantot ārsta pakalpojumus. Strādājošās sievietes nereti saskaras ar diskrimināciju saistībā ar maternitātes tiesībām, tostarp darba intervijās, kad viņām uzdod jautājumus par ģimenes stāvokli un nodomu kļūt par māti, lai gan ir spēkā tiesību akti, kas aizliedz šādu praksi. Jāveicina un jāsekmē regulāras medicīniskās apskates. Ir nepieciešami intensīvi izpratnes veidošanas pasākumi saistībā ar reproduktīvās veselības pakalpojumiem.

4.3. EESK pauž īpašas bažas par to, ka Rietumbalkānu valstīs sieviešu reproduktīvo veselību apdraud arvien biežāki uzbrukumi, ko veic ultrakonservatīvās interešu grupas, kas ir cieši saistītas ar dominējošām reliģiskajām kopienām. Jāveic turpmāka analīze par fundamentālistu reliģisko uzskatu ietekmi uz sieviešu tiesībām un jo īpaši uz viņu reproduktīvajām tiesībām šajā reģionā.

4.4. *LGBTIQ* kopienai ir jāvēlī īpaša uzmanība, ņemot vērā to, ka viņu tiesības nebūt nav konsolidētas. Turklāt viņi saskaras ar dažādu konservatīvo sociālo grupu pastāvīgu spiedienu.

5. Sociālās tiesības

5.1. Minētā reģiona valstīs joprojām ir nepilnības attiecībā uz ekonomisko un sociālo tiesību, tostarp tiesību uz nediskrimināciju, garantēšanu un uzraudzību. Tās ietekmē visas sievietes darba tirgū un jo īpaši sievietes un meitenes no neaizsargātām grupām, tostarp etniskajām minoritātēm (jo īpaši romiem), iekšēji pārvietotām cilvēku grupām, cilvēkiem ar invaliditāti, migrantiem un bēgļiem.

5.2. Sievietēm no šīm nelabvēlīgajām grupām bieži vien nav pietiekamu zināšanu par sociālajām tiesībām, piekļuvi sociālajiem pakalpojumiem, izglītībai, veselības aprūpei vai mājoklim. Iestādes, kas ir juridiski atbildīgas par šīm jomām, vēl nav spējīgas nodrošināt šiem cilvēkiem atbilstošu atbalstu. EESK uzskata, ka ieinteresētajām personām, piemēram, sociālā darba centriem, vietējām pārvaldes iestādēm un nevalstiskajām organizācijām, jāuzlabo apstākļi, kas vajadzīgi, lai neaizsargātajām grupām nodrošinātu vienādas sociālās tiesības. Steidzami jāpārskata ES atbalstīto sociālo reformu programmu kvalitāte un finansiālā dzīvotspēja, piemēram, pieņemot kopīgu iekļaušanas memorandu, kas vērsts uz sociālo integrāciju, dažādošanu, demokratizāciju un sociālo pakalpojumu decentralizāciju. Jāizskata iespējas, kā laikus piemērot Eiropas sociālo tiesību pilāru paplašināšanās procesu.

5.3. Satraucoša sociālā parādība ir sieviešu radikalizēšanās dažās musulmaņu kopienās un iesaistīšanās vardarbīgā ekstrēmismā. Laikā no 2012. līdz 2016. gadam aptuveni 20 % no aptuveni 1000 personu, kas atstāja Rietumbalkānu reģionu, lai dotos uz konfliktu zonām Sirijā un Irākā, bija sievietes ⁽⁶⁾. Valdības, iestādes un pilsoniskās sabiedrības organizācijas nedara pietiekami daudz, lai publiski atzītu sieviešu migrāciju uz Tuvajiem Austrumiem un nodrošinātu, ka dzimumu perspektīva tiek iekļauta pašreizējos vardarbīga ekstrēmisma apkarošanas (CVE) centienos. Pēc tādu tiesību aktu pieņemšanas, kas par krimināli sodāmu nosaka dalību ārvalstu paramilitārajos grupējumos, to materiālu atbalstīšanu un vervēšanu to vajadzībām, būtu jāsteno praktiski pasākumi, lai atbalstītu sieviešu deradikalizāciju un rehabilitāciju, viņas vispirms atzīstot par ekstrēmistu propagandas un vervēšanas upuriem.

6. Sievietes darba tirgū

6.1. Reģionā plaši izplatīta ir sieviešu izslēgšana no darba tirgus, un tā ir ievērojami plašāka nekā vidēji ES ⁽⁷⁾. Gandrīz divas trešdaļas darbaspējīgā vecuma sieviešu šajā reģionā ir vai nu neaktīvas, vai bezdarbnieces. Attiecībā uz romu sievietēm un sievietēm ar invaliditāti šie rādītāji ir vēl augstāki. Statistika liecina, ka sievietēm ir zemāks aktivitātes līmenis salīdzinājumā ar vīriešiem un ir panākts tikai neliels progress, lai likvidētu dzimumu atšķirības nodarbinātības jomā.

6.2. Tas ir ne tikai cilvēka pamattiesību pārkāpums, bet arī rada lielas ekonomiskās un sociālās izmaksas un kavē potenciālo ekonomikas izaugsmi šajā reģionā. Rietumbalkānu valstīs katru gadu zaudē vidēji 18 procentus no kopējā IKP dzimumu atšķirību darba tirgū dēļ ⁽⁸⁾. Viena trešdaļa šo zaudējumu ir saistīta ar izkropļojumiem profesijas izvēlē starp vīriešiem un sievietēm. Pārējās divas trešdaļas izriet no izmaksām, kas saistītas ar nepilnībām darbaspēka iesaistīšanā. Rietumbalkāni jānudina optimāli izmantot esošos neizmantotos cilvēkresursus, atbalstīt un atvieglot sieviešu līdzdalību darba tirgū un risināt problēmu par lielo to sieviešu, kas iesaistītas neoficiālajā ekonomikā, īpatsvaru.

⁽⁶⁾ Reģionālās sadarbības padome. Gaidīšanas spēle: ārvalstu kaujinieku atgriešanās radītā apdraudējuma novērtēšana un reaģēšana uz to Rietumbalkānos, 2017. gada novembris, <https://www.rcc.int/pubs/54/a-waiting-game-assessing-and-responding-to-the-threat-from-returning-foreign-fighters-in-the-western-balkans>.

⁽⁷⁾ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests (EPRS). Brīfings par sievietēm Rietumbalkānos, 2018. gada jūlijs.

⁽⁸⁾ <http://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/key-unlocking-economic-potential-western-balkans-women>

6.3. Šīs dzimumu nevienlīdzības pamatā ir pastāvošās dzimumu normas, kas saistītas ar lomu ģimenē, un iestāžu nepietiekamā iesaistīšanās šo problēmu risināšanā. Pienākumi ģimenē parasti ir jāveic sievietei, bet iespējas izmantot elastīgu darba režīmu ir ļoti ierobežotas. Tāpēc sievietes ir spiestas izvēlēties vai nu ģimeni, vai karjeru. Sieviešu oficiālās nodarbinātības rādītāji ir krietni zemāki nekā vīriešu, sievietes nopelna mazāk un reti ieņem augsta līmeņa amatus. Svarīgi ir iesaistīt šajā diskusijā vīriešus un mudināt viņus uzņemties lielāku daļu ģimenes pienākumu.

6.4. Lai uzlabotu sieviešu līdzdalību darba tirgū, ir svarīgi nodrošināt piekļuvi bērnu aprūpei par pieņemamām cenām un mudināt tēvus izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu. Tāpat ir nepieciešami īpaši pasākumi, lai uzlabotu darba tirgus atbilstību darba ņēmējām sievietēm, piemēram, nodrošinot publiski pieejamu pirmsskolas izglītību maziem bērniem. Atalgojuma un pensiju atšķirību starp sievietēm un vīriešiem cita starpā veicina arī tādi faktori kā stereotipi attiecībā uz audzināšanu ģimenē un attieksme, jo īpaši dažās kopienās, pret zēnu un meiteņu izglītību, kā arī stereotipi attiecībā uz tipiskas "sieviešu" vai "vīriešu" profesijas izvēli.

6.5. Šajā reģionā pastāvīga problēma ir atalgojuma atšķirība starp dzimumiem, kas ir aptuveni 20 % (⁹). Tādējādi šī atšķirība ietekmē sieviešu pensiju atšķirīgumu un nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm pensionēšanās vecumā. Ņemot vērā strādājošo nabadzīgo iedzīvotāju, no kuriem daudzas ir sievietes, iespējamo skaita palielināšanos, ir skaidra nepieciešamība, lai valdība, darba devēji un sociālie partneri pievērstu lielāku uzmanību šai politikai un rīcībai, ne tikai veicot tiešus pasākumus, kas saistīti ar minimālo algu un iztikas minimumu, progresīvo nodokļu sistēmu, iekšējām priekšrocībām un sociālo palīdzību, bet arī – un tas ir vēl svarīgāk – veicot netiešus pasākumus, piemēram, nodrošinot elastīgāku darba režīmu, mājokļus, prasmju uzlabošanu un bērnu aprūpi.

6.6. Ekonomikas situācija un nodarbinātības iespēju trūkums negatīvi ietekmē sievietes, jo īpaši jaunietes, liekot viņām pamest savas valstis un tādējādi pastiprinot intelektuālā darbaspēka emigrāciju no šā reģiona. Jāizstrādā politikas pasākumi, lai pilnībā izmantotu sieviešu talantus un prasmes dinamiski mainīgā ekonomikas vidē. Šajā jomā būtu jāapsver iespēja izveidot sieviešu ekspertu kopfondus, lai uzsvērtu viņu kompetences dažādās jomās. Turklāt jāuzlabo un jānodrošina sieviešu piekļuve mūžizglītībai.

6.7. Lai lauza izglītības stereotipus, ir nepieciešams pastāvīgi mudināt meitenes un sievietes vairāk iesaistīties STEM (zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas) jomās, profesionālajā izglītībā un apmācībā, kā arī mācību praksē.

7. Sieviešu iespēju nodrošināšana

7.1. Sieviešu ekonomisko iespēju nodrošināšana

7.1.1. Sievietēm uzņēmējām piemīt joprojām neatklāts potenciāls uzņēmējdarbības veidošanā un darbvietu radīšanā, un viņas ir nozīmīgs ekonomiskās izaugsmes virzītājspēks. Sievietes uzņēmējas saskaras ar nepieredzētām problēmām un šķēršļiem, uzsākot un attīstot uzņēmējdarbību, piemēram, viņām trūkst komerciālo un uzņēmējdarbības prasmju, bankām ir aizspriedumi pret sieviešu vadītu uzņēmumu kredīspēju. Nav vienotas definīcijas terminam "sieviešu uzņēmējdarbība", kā rezultātā trūkst datu par šo svarīgo jautājumu.

7.1.2. Veikt pārmaiņas mudina skaidri pierādījumi tam, ka Rietumbalkānos ir augsti kvalificētas sievietes, un tāpēc jebkurš arguments par labu dzimumu līdzsvaram drīzāk būtu jāpamato ar "nopelnu un priekšrokas likumu", nevis pozitīvu diskrimināciju. Taču arvien vēl pastāv apstākļi, kas sievietēm traucē ieņemt vadošus amatus, proti, nepietiekami pasākumi darba un ģimenes dzīves saskaņošanai, ierobežota piekļuve tīkliem, kuri ir svarīgi vadošu amatu ieņemšanai, pašapziņas trūkums u. c. iemesli (¹⁰).

7.1.3. EESK arī iesaka politikas veidotājiem un uzņēmumiem pārskatīt šādus jautājumus, lai nodrošinātu, ka sievietes piedalās augstākā līmeņa vadībā Rietumbalkānos (¹¹):

— plašāka informācija par sievietēm vadošos amatos,

— lielāka pārredzamība, izraugoties talantīgus cilvēkus pieņemšanai darbā,

(⁹) ANO Sieviešu reģionālais projekts.

(¹⁰) OV C 133, 9.5.2013., 68. lpp.

(¹¹) OV C 133, 9.5.2013., 68. lpp.

- ar dzimumu lomām saistīto aizspriedumu pārvarēšana,
- līderu pēctecības plānošana,
- talantu kopfonda izveidošana,
- paraugprakses piemēru izplatīšana,
- koordinētas datubāzes izveide ar informāciju par sievietēm, kurām ir darbam uzņēmuma valdē nepieciešamā kvalifikācija.

7.1.4. Apmācība un piekļuve finansējumam, tostarp mikrofinansējumam, būtu jānodrošina kā integrēts kopums sieviešu jaunuzņēmumu un augsto uzņēmumu atbalstam⁽¹²⁾. Sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana reģionā radītu vairāk darbvieta un sniegtu ekonomiskos ieguvumus visiem. Šim nolūkam aktīvāk jāizmanto tādi pasākumi kā uzņēmējdarbības inkubatori, mentorēšanas programmas, jaunrades centri, tehnoloģiju laboratorijas un citi sieviešu atbalsta veidi uzņēmējdarbībā.

7.1.5. Sieviešu uzņēmēju apvienībām vajadzētu aktīvi piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos un publiskā dialogā ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām, kā arī partneru organizācijām. Šajā jomā nesen īstenotajos projektos tika secināts, ka šis temats gūst lielāku atzinību nekā līdz šim, un atbalsts sievietēm uzņēmējām vairs nav tikai projekts, bet gan notiekošs process. Lai panāktu vēl lielāku progresu, vajadzētu mainīt cilvēku domāšanu.

7.1.6. Sociālajiem uzņēmumiem ir svarīga nozīme sieviešu uzņēmēju apvienošanā, un tie būtu jāveicina visā reģionā, lai koordinētu pasākumus un sekmētu veiksmīgu piekļuvi finansējumam.

7.1.7. Arī jaunatnes uzņēmējdarbība reģionam ir būtiska, un ir nepieciešams jauns izaugsmes modelis, lai sasniegtu digitālo robežu. Tā pamatā jābūt jaunās tūkstošgades paaudzes jauninājumiem un uzņēmējdarbības garam. Šim modelim cita starpā jāparedz jauno sieviešu un vīriešu individualizēta izglītošana jaunas darba pasaules vajadzībām, izmantojot drošus finansēšanas risinājumus.

7.2. Sieviešu politisko iespēju nodrošināšana

7.2.1. Visās Rietumbalkānu partnervalstīs ir noteiktas dzimumu kvotas un tiek īstenota diezgan stingra politika, lai palielinātu sieviešu pārstāvību. Lielākajā daļā attiecīgo partnervalstu kvotu sistēma nosaka, ka politisko partiju sarakstos ir jāiekļauj vismaz 30 % sieviešu kandidātu, izņemot Bosniju un Hercegovinā un bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā, kur minimālā kvota ir 40 %.

7.2.2. Kaut arī dzimumu kvotas attīstās un nodrošina pozitīvas pārmaiņas reģionā, šīs politikas īstenošana nav konsekventa. Rezultātā sieviešu stāvoklis politikā un viņu līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos nav būtiski uzlabojusies un joprojām nav ilgtspējīga.

7.2.3. Reģionā pastāv hierarhiskā marginalizācija, kas norāda uz to, ka augstākos ar lēmumu pieņemšanu saistītos amatus ieņem daudz vairāk vīriešu nekā sieviešu. Sievietes joprojām neieņem galvenos amatus, kas saistīti ar varu. Sievietes ļoti bieži ir iesaistītas to politisko iestāžu darbā, kas risina jautājumus par izglītību, veselību, sociālo politiku un pārvaldību, un tas dažās nozarēs var veicināt horizontālās segregācijas rašanos. Tomēr viņas ir daudz mazāk pārstāvētas citās struktūrās, kurām ir lielākas lēmumu pieņemšanas pilnvaras un ietekme uz politikas veidošanu vai valdības tiesību aktiem.

7.2.4. Ir daži labi piemēri attiecībā uz sieviešu politisko iespēju nodrošināšanu šajā reģionā. Vietējās organizācijas ir spējušas iesaistīt sievietes politiskajos procesos, un, pateicoties atbalstam, ko politiskajās partijās sniedz sievietēm, Kosovā mēra amatā pirmo reizi ir ievēlēta sieviete. Albānijā partneri ir vadījuši pilsoniskās sabiedrības koalīciju, pieprasot ievērot dzimumu kvotas parlamentā un tādējādi palielinot sieviešu līdzdalības līmeni dažās pēdējās vēlēšanās. Pašreiz tiek īstenoti daudzi plāni, mehānismi un atbalsta struktūras, lai uzlabotu sieviešu politisko līdzdalību reģionā, un ir panākti ievērojami uzlabojumi⁽¹³⁾.

⁽¹²⁾ Eiropas Komisija, MVU politikas rādītājs: Rietumbalkānu valstis un Turcija 2016. gadā – novērtējums par Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akta īstenošanu.

⁽¹³⁾ UNDP, 2016.

8. Sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīme

8.1. Rietumbalkānu valstīs sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām (PSO) ir liela nozīme, ietekmējot iestādes, lai tās apņemās īstenot dzimumu līdztiesību. Tās ir pierādījušas sevi kā pozitīvu pārmaiņu veicinātājas un palīdz veidot iecietīgu un noturīgu sabiedrību. Ir vairākas veiksmīgas sieviešu iniciatīvas, projekti un platformas, un EESK pilnībā atbalsta šīs pozitīvās iniciatīvas.

8.2. Sieviešu organizācijas, kas ir daļa no pilsoniskās sabiedrības organizācijām, šajā jomā ir īpaši noderīgas, un tām ir vadošā nozīme vardarbības pret sievietēm novēršanā, kā arī izlīguma procesā vietējā un reģionālā līmenī. Tās ir galvenās procesā, kurā valdības tiek uzraudzītas un sauktas pie atbildības, lai nodrošinātu efektīvu politikas īstenošanu.

8.3. Neraugoties uz oficiāli ieviestajiem mehānismiem, kas saistīti ar sociālo partneru un PSO iekļaušanu apspriešanās procedūrās, saziņa un sadarbība ar valdībām varētu būt daudz labāka. Nesenā pret PSO vērstā negatīvā attieksme apgrūtina to iespējas paust pamatotu kritiku un ierosināt pasākumus esošo nepilnību efektīvai novēršanai. EESK uzsver nepieciešamību atbalstīt un aizsargāt sieviešu tiesību un iespēju nodrošināšanas perspektīvu pilsoniskajā sabiedrībā.

8.4. Gan paplašināšanās process, gan Berlīnes process ir veicinājis pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu reģionālajās iniciatīvās un politikas veidošanā. Ir vērojamas pozitīvas tendences attiecībā uz šīs jomas statusu un pozīciju kopumā, kā rezultātā vairākas izmaiņas tiesību aktos, politikā un budžetā ir veiktas, ņemot vērā iedzīvotāju vēlmes.

8.5. Attiecībās ar Rietumbalkānu pilsoniskās sabiedrības organizācijām EESK ir izveidojusi divējādu pieeju – reģionālu un divpusēju. Rietumbalkānu koordinācijas komiteja, ko EESK izveidoja 2004. gadā, ir galvenais instruments EESK darbību koordinēšanai reģionā, izmaiņu uzraudzīšanai attiecībā uz partneru politisko, ekonomisko un sociālo situāciju Rietumbalkānos, kā arī ES attiecībās ar Rietumbalkānu valstīm, tostarp sieviešu tiesību jomā. Koordinācijas komiteja savas darbības ietvaros rīko Rietumbalkānu pilsoniskās sabiedrības forumu. Ieteikumus sieviešu tiesību un iespēju nodrošināšanas jomā apsprieda un pieņēma 6. forumā, kas tika rīkots 2017. gada jūlijā Sarajevā.

8.6. Eiropas Komisija 2018. gada paziņojumā par paplašināšanos aicina valstu iestādes ar sabiedrības atbalstu uzņemties atbildību un izpildīt labi zināmos pievienošanās ES nosacījumus. Iekļaujošs un efektīvs strukturēts dialogs par reformu prioritātēm, kurā piedalās pilntiesīga pilsoniskā sabiedrība, lielā mērā noteiks jebkuru pārveides darbību panākumus. Tādēļ ES vajadzētu darīt vairāk, lai veicinātu un atvieglotu šo dialogu.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “PTO reformēšana, lai pielāgotos pasaules tirdzniecības tendencēm”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2019/C 159/03)

Ziņotāja: **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Pilnsapulces lēmums	12.7.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	19.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	174/2/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) vēlētos vēlreiz apliecināt, ka tā augstu vērtē Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO) kā starptautiskās tirdzniecības uzraudzītāju un forumu, kurā tiek izstrādāti noteikumi un disciplīnas, lai nodrošinātu godīgu tirdzniecību, preču un pakalpojumu tirdzniecības liberalizāciju un pārredzamību ar tirdzniecību saistītās politikas veidošanā.

1.2. EESK ir pārliecināta ne tikai par to, ka pēc iespējas ātrāk ir jāsteno steidzamas reformas, sevišķi attiecībā uz Strīdu izšķiršanas padomes (DSB) Apelācijas institūcijas darbību, bet arī par to, ka PTO dalībvalstīm ir jāaņem veikt vērienīgākas un sistēmiskas izmaiņas darba standartos, kā arī cīnīties pret klimata pārmaiņām un gādāt par pasaules IAM sasniegšanu, lai starptautiskās tirdzniecības noteikumus pielāgotu globālajām pārmaiņām.

1.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja vēlētos mudināt Eiropas Komisiju (EK) ar dalībvalstu atbalstu īstenot vērienīgu ES 27 valstu tirdzniecības politiku, kas ES uzņēmumiem nodrošinātu labākas iespējas piekļūt tirgum un izplatīt ES vērtības un darba pamatstandartus tādās jomās kā cilvēktiesības, cīņa pret diskrimināciju, vīriešu un sieviešu līdztiesība, arod biedrību brīvība utt., izmantojot daudzpusējus, plurilaterālus (vairākpusējus) (tostarp PTO), divpusējus un vienkopus (piem., VPS, “Viss, izņemot ierocus”) nolīgumus. ES pilsoniskā sabiedrība pieprasa brīvu, taču godīgu tirdzniecību.

1.4. Apvienotā Karaliste pēc izstāšanās no ES (2019. gada 29. martā) kļūs par neatkarīgu PTO dalībvalsti. Tas nozīmē, ka ES-27 un Apvienotajai Karalistei ir jānostiprina savas divpusējās tirdzniecības un investīciju attiecības un ka ES-27 ar saviem BTN partneriem ir nopietni jāapsver svarīgais tarifu likmju jautājums. EESK vēlas, lai Apvienotā Karaliste atbalstītu ES priekšlikumus par PTO reformēšanu nolūkā modernizēt daudzpusējos tirdzniecības noteikumus.

1.5. EESK atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu rast risinājumu, kā atjaunot Strīdu izšķiršanas padomes Apelācijas institūcijas darbību, un PTO dalībvalstu nesen izplatītos paziņojumus par dažu noteikumu grozīšanu attiecībā uz strīdu izšķiršanas kārtības noteikumu izpratni.

1.6. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja kā Eiropas organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāve ir cieši iesaistīta uzraudzībā, kas aptver brīvās tirdzniecības nolīgumus, to saistību izpildi, ko puses uzņēmušās šo nolīgumu ilgtspējīgas attīstības nodalās, un to, kā tiek pildīta prasība ņemt vērā ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) un cīņu pret klimata pārmaiņām.

1.7. Tirdzniecības šķēršļu radišana un importa (alumīnijs, tērauds utt.) nodokļu paaugstināšana, ko īsteno galvenie pasaules tirdzniecības dalībnieki (ASV, Ķīna u. c.), ir reāli draudi pasaules tirdzniecības izaugsmei, kas palēninās jau kopš 2014. gada, un varētu kaitēt globālajai izaugsmei, centieniem mazināt nevienlīdzību, nestabilāko ekonomiku attīstībai un vērtības un darbvietu radīšanai globālajās vērtības ķēdēs.

1.8. Ņemot vērā šos riskus, EESK uzskata, ka ir nepieciešama vērienīga PTO reforma. Šī reforma būtu jāiedala divās daļās: pirmā, tehniskā daļa attiektos uz vissteidzamākajiem jautājumiem, kas jāatrisina līdz 2019. gada beigām, lai nepieļautu Strīdu izšķiršanas padomes Apelācijas institūcijas bloķēšanu un precizētu dažas definīcijas, savukārt otrā, sistēmiskā daļa, kura varētu aizņemt vairāk laika, attiektos uz PTO uzdevumu un darbības pielāgošanu svarīgākajām pasaules tirdzniecības tendencēm.

1.9. Pirmajā posmā būtu jāatbalsta vairāki priekšlikumi, ko Eiropas Komisija ir izvirzījusi 2018. gada septembrī izstrādātajā koncepcijas dokumentā, reaģējot uz pilnvarojumu, ko tai Eiropadomes 28. un 29. jūnija sanāksmē piešķīra dalībvalstis.

1.10. Attiecīgie priekšlikumi ir šādi: nostiprināt sekretariāta lomu, grozīt noteikumus par Strīdu izšķiršanas padomes Apelācijas institūcijas tiesnešu pilnvaru termiņu, atjaunināt noteikumus par subsīdijām, valstīm piederošiem uzņēmumiem un tehnoloģiju pārnesi un vairāk izmantot atklātas plurilaterālas sarunas.

1.11. EESK uzskata, ka pirmajā posmā būtu steidzami jānodrošina arī vērienīgāka PTO darbība attiecībā uz lauksaimniecības nozari, lai garantētu kvalitatīvu, drošu un nekaitīgu pārtiku. Ikvienas valsts lauksaimniecībai ir svarīgi, lai PTO varētu pildīt savu lomu – mazināt neskaidrības starptautiskajā tirdzniecībā un tādējādi palīdzēt nodrošināt pārtikas nekaitīgumu saskaņā ar augstiem vides standartiem ražošanā un dzīvnieku labturībā.

1.12. EESK uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai ES līgumos nostiprinātais piesardzības princips tiktu pienācīgi aizsargāts arī daudzpusējā līmenī un tiktu juridiski pilnībā atzīts, tādējādi ar preventīvas lēmumu pieņemšanas palīdzību nodrošinot augstāku aizsardzības līmeni gadījumā, ja pastāv draudi cilvēku veselībai vai videi. Ņemot vērā šī principa nozīmīgumu, Eiropas Savienībai tas būtu jāpadara par galveno interesi visās tirdzniecības sarunās.

1.13. EESK uzskata, ka vēl viena EESK prioritāte ir nodrošināt datu aizsardzību starptautiskajā tirdzniecībā, izmantojot daudzpusējus instrumentus, kuru pamatā ir standarti un noteikumi, kas ieviesti ES, kā arī ESAO, APEC forumā un ANO. Datu aizsardzības jomā būtu jāpilnveido jau esošais daudzpusējais instruments un būtu jāmudina vairāk trešo valstu tam pievienoties. ES pieeja horizontālajiem pārrobežu datu plūsmas un datu aizsardzības noteikumiem būtu jāpopularizē kā daudzpusējs standarts.

1.14. Šo pašreizējo noteikumu pielāgošana attiecībā uz lauksaimniecības nozari un datu aizsardzību ir nepieciešama, lai ņemtu vērā vairāku PTO dalībvalstu tirgus īpatnības un tirdzniecības praksi.

1.15. Apsvēršanas vērtas ir arī citas – vērienīgākas un sistēmiskākas – reformas iespējas, ko Eiropas Komisija šajā posmā nav minējusi.

1.16. EESK ierosina uzsākt pārdomu procesu par jaunattīstības valstu definīciju PTO procedūrās, kurā varētu ņemt vērā kritēriju kopumu, tostarp, piemēram, tirgus daļu pasaules ekonomikā un tautas attīstības indeksu, un saskaņot to ar spēkā esošajām definīcijām citās starptautiskās organizācijās.

1.17. EESK atbalstītie priekšlikumi aptver galvenokārt trīs jomas: darba standartus un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, mērķus klimata pārmaiņu jomā un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanu līdz 2030. gadam.

1.18. Jautājums par to, kā formulēt darba pamatstandartus un daudzpusējās tirdzniecības noteikumus, ir problemātisks jau vairāk nekā 20 gadus. EESK uzskata: līdz ar vērienīgu un visaptverošu IAM pieņemšanu Apvienoto Nāciju Organizācijā, Pasaules Tirdzniecības organizācijai kā starptautiskās tirdzniecības uzraudzītājai ir pienācis laiks īstenot savu lomu aktīvā darba pamatstandartu popularizēšanā. To varētu panākt, vispārējā preambulā atzīstot IAM un SDO pamatkonvencijas, kā arī pilnībā izmantojot GATT XX pantu gan vides jautājumos (XX g), gan sociālajā jomā (XX e).

1.19. Tomēr, lai padarītu organizāciju efektīvāku, līdzās iespēju meklēšanai, kā atjaunināt pašreizējos noteikumus un izstrādāt 21. gadsimta tirdzniecībai pielāgotus jaunus noteikumus, ir jāmaina PTO sarežģītā pārvaldības struktūra, kas pamatojas uz vienprātības principu.

1.20. Tāpēc EESK prasa Eiropas Komisijai sadarbībā ar tās galvenajiem partneriem sākt pārdomu procesu par iespējamām izmaiņām, kas attiektos uz PTO lēmumu pieņemšanas procedūram, tās darba pārredzamību un pilsoniskās sabiedrības iesaisti.

2. Viens no galvenajiem starptautiskās tirdzniecības dalībniekiem

2.1. PTO ir tirdzniecības multilaterālisma stūrakmens, ar kura palīdzību panāktas daudzas labvēlīgas pārmaiņas: pasaules tirdzniecības liberalizācijas process, tirdzniecības politikas pasākumu lielāka pārredzamība, pateicoties salīdzinošai izvērtēšanai, judikatūra, kuru izstrādājusi Strīdu izšķiršanas padome (DSB), kas dod iespēju jebkurai organizācijas dalībvalstij, kuras noteikumi ir pārkāpti, aizstāvēt savas tiesības attiecībā pret citu PTO dalībvalsti, un salīdzinoši lēnā un sarežģītā noteikumu un disciplīnu izstrāde, lai regulētu starptautiskās tirdzniecības attīstību (tirdzniecības atvieglošana, cīņa pret subsidēšanu zivsaimniecības nozarē utt.).

2.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir palielinājies PTO dalībvalstu skaits, ka tai saskaņā ar multilaterālisma principiem ir pievienojušies ģeopolitiski "milži" (Ķīna un Krievija) un ka tā ir veicinājusi neaizsargātu ekonomiku integrāciju pasaules tirdzniecībā (Libērija, Kambodža u. c.).

2.3. Kopš 1995. gada janvāra, kad PTO tika dibināta, tai ir bijusi trīskārša nozīme kā tirdzniecības noteikumu sistēmas sargātājai, jaunattīstības valstu ekonomikas internacionalizācijas virzītājspēkam un globālo vērtības ķēžu izveides veicinātājai.

2.4. Tās darbības pamatā ir trīs galvenie pīlāri, kas aplūkoti turpinājumā.

2.4.1. Starptautiskās tirdzniecības noteikumu un disciplīnu kopuma izstrāde

2.4.1.1. Pašreiz šie noteikumi aptver trīs galvenās jomas: Vispārējo vienošanos par tarifiem un tirdzniecību, Vispārējo vienošanos par pakalpojumu tirdzniecību un Līgumu par intelektuālā īpašuma tiesību komercaspektiem. Šie trīs pīlāri ir papildināti ar strīdu izšķiršanas sistēmu un pārredzamības principu, pamatojoties uz dalībvalstu tirdzniecības politikas pārbaudi. Viss šis noteikumu kopums, kura izpildi nodrošina DSB, sniedz starptautiskiem tirgotājiem juridisku noteiktību un prognozējamību, kas ir būtiska ilgtermiņa investīcijām.

2.4.2. Strīdu izšķiršanas padome

2.4.2.1. Šis ir viens no galvenajiem PTO sasniegumiem pēc Vispārējās vienošanās par tarifiem un tirdzniecību (GATT). Laika grafiki un procedūras noteikumi, kas piemērojami strīdu izšķiršanai starp dalībvalstīm, tika oficiāli noteikti un stingri reglamentēti ar termiņiem, un tādējādi kopš 1995. gada DSB ir iesniegti vairāk nekā 500 strīdi un pieņemti vairāk nekā 350 nolēmumi.

2.4.2.2. DSB ir pieņēmusi vairākus svarīgus nolēmumus, lai gan par to īstenošanu ir radušās bažas: par gaisa kuģu subsīdijām (ES/ASV), ārvalstu tirdzniecības uzņēmumiem (ES/ASV), kokvilnas subsīdijām (Brazīlija/ASV) u. c. Nesen ir palielinājies DSB nosūtīto lietu skaits, un tas ir saistīts ar tādu tirdzniecības politikas pasākumu plašāku piemērošanu, ar ko nosaka papildu muitas nodokļus vai muitas nodokļus kā protekcionisma līdzekli (ASV/Ķīna), tehnoloģiju piespiedu pārnesi un intelektuālā īpašuma tiesību neievērošanu.

2.4.3. *Tirdzniecības liberalizācijas sarunu kārtas*

2.4.3.1. Urugvajas sarunu kārtā (1986.–1994. gads) ir pēdējā daudzpusējā sarunu kārtā, pēc kuras tika izveidota vērienīga programma rūpniecisko muitas nodokļu samazināšanai un netarifa pasākumu, tostarp tekstilizstrādājumu un apģērbu kvotu, likvidēšanai, kā arī pieņemti stingrāki noteikumi un jauni procedūras noteikumi strīdu izšķiršanas jomā.

3. **PTO pašreizējie trūkumi**

3.1. ***Turpinās krīze DSB Apelācijas institūcijā***

3.1.1. Pašreiz pastāv risks, ka Apelācijas institūcija, kas ir PTO tiesas funkciju stūrakmens, pilnīgi apturēs darbību, jo 2019. gada decembrī būs mazāk nekā trīs pastāvīgi tiesneši, kas varēs darboties šajā struktūrā, ja ASV turpinās atteikties iecelt jaunus tiesnešus. Šī darbības apturēšana neļautu Apelācijas institūcijai pieņemt lēmumus, jo tam ir vajadzīgi vismaz trīs tiesneši, un tā notiek laikā, kad strīdu skaits palielinās, ņemot vērā pieaugošo protekcionisma spiedienu.

3.1.2. ASV Tirdzniecības pārstāvja (USTR) birojs vairākkārt ir kritizējis DSB pašreizējo darbību, proti, par darbošanos ārpus galvenajiem uzdevumiem, lai palīdzētu PTO dalībvalstīm atrisināt tirdzniecības strīdus, par 90 dienu termiņa neievērošanu un atzinumu pieņemšanu par jautājumiem, kas nav saistīti ar strīda priekšmetu, un uzsvēris, ka jāpanāk jauns līdzsvars starp Apelācijas institūcijas tiesībām un pienākumiem.

3.1.3. Tas ir paradokss, ņemot vērā, ka ASV kopā ar ES, Kanādu, Brazīliju un Indiju pieder pie tām nedaudzajām dalībvalstīm, kas visvairāk izmanto DSB.

3.2. ***Nespēja nodrošināt jaunus daudzpusējus noteikumus un nolīgumus***

3.2.1. EESK pieņem zināšanai faktu, ka PTO ir cietusi vairākas neveiksmes (piemēram, tādas kā 2001. gadā sāktās Dohas sarunu kārtas apturēšana, nereaģēšana uz negodīgu praksi, kas tika īstenota vairākās dalībvalstīs, un ministru deklarācijas nepieņemšana 2017. gada decembrī Buenosairesā notikušajā Ministru konferencē, lai gan ir panākts arī zināms progress, proti, tirdzniecības atvieglošanas nolīguma stāšanās spēkā 2013. gadā). Tas ir mudinājis vairākus tirdzniecības partnerus (ES, ASV, Japānu, Kanādu, Ķīnu u. c.) un NVO ierosināt būtiskas reformas gan saistībā ar tās darbības jomu, gan darba metodēm.

3.2.2. Patiesībā šīs neveiksmes atspoguļo grūtības, ar kurām PTO saskaras, pielāgojot savus darbības noteikumus jaunajai situācijai starptautiskajā tirdzniecībā, ko raksturo aizvien pieaugošais protekcionisma pasākumu skaits, globālās tirdzniecības sarežģītība, sabiedriskās domas spiediens uz tirdzniecības politikas veidotājiem, ņemot vērā tirdzniecības ietekmi uz sabiedrību un vidi, pašreizējā pretestība pret dažām negatīvām globalizācijas sekām, pārāk lēna un ģeogrāfiski ierobežota publiskā iepirkuma tirgu atvēršana un jaudas pārpalikuma rašanās dažās rūpniecības nozarēs sakarā ar milzīgām subsīdijām.

3.2.3. Grūtības pilnībā iekļaut vairākas PTO dalībvalstis uz noteikumiem balstītajā daudzpusējā tirdzniecības sistēmā: ņemot vērā to ekonomikas lielumu, valstu un dažādu publisku struktūru nozīmi darījumdarbības lēmumu pieņemšanā, ir likumsakarīgi, ka pēdējos 15 gados vairākas PTO dalībvalstis (ASV, Eiropas Savienība, Japāna, Kanāda u. c.) DSB ir iesniegušas daudzas sūdzības un prasības par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem, tehnoloģiju piespiedu pārnesi, ārvalstu uzņēmumu ierobežotu piekļuvi investīcijām konkrētās nozarēs, eksporta kontroli, milzīgām publiskām subsīdijām dažās rūpniecības nozarēs utt.

3.3. **Vispārēja tiesību un pienākumu nelīdzsvarotība starp attīstītajām valstīm un lielām jaunietekmes ekonomikām**

3.3.1. Kopš savas izveides PTO nepārtraukti ir uzņēmusi jaunas dalībvalstis, kopskaitā 36, starp kurām ir gan svarīgas valstis, kas pašreiz ir “daudzpusējās grupas” dalībvalstis, gan nestabilas jaunattīstības valstis, kuras vēlas tikt integrētas starptautiskajā tirdzniecībā.

3.3.2. Jānorāda, ka PTO nav definējusi, kas ir attīstītas valstis un jaunattīstības valstis, – izņemot to, ka ANO ir ieviesusi kategoriju “vismazāk attīstītās valstis” –, tāpēc katra valsts, kas sekmīgi pabeidz pievienošanās procesu, paziņo, pie kuras kategorijas tā pieder, un to var apstrīdēt. Šī situācija, kuras pamatā ir pašdeklarācija, ir problemātiska, jo vairākas lielas jaunietekmes ekonomikas, kas ir apgalvojušas, ka ir jaunattīstības valstis, attiecīgi saņem atbrīvojumus, lai gan to ekonomikas sniegums un veiksmīga integrācija starptautiskajā tirdzniecībā liecina, ka tās drīzāk būtu jāiekļauj rūpnieciski attīstītu valstu kategorijā. Tāpēc EESK ierosina uzsākt pārdomu procesu par jaunattīstības valstu definīciju PTO procedūrās, kurā varētu ņemt vērā tādu kritēriju kopumu kā tirgus daļa pasaules ekonomikā un, kā ierosinājis Eiropas Parlaments, tautas attīstības indekss⁽¹⁾, saskaņojot to ar spēkā esošajām definīcijām citās starptautiskās organizācijās.

3.3.3. Kā norādījusi Eiropas Komisija savā 2015. gada paziņojumā⁽²⁾, “[n]ozīmīgāko tirdzniecības partneru attiecīgais ekonomiskais spēks ir būtiski mainījies, un tas vēl nav pilnībā atainots PTO sistēmā. Tādējādi pieaug nelīdzsvarotība starp lielo jaunietekmes valstu ieguldījumu multilaterālajā tirdzniecības sistēmā un šo valstu ieguvumiem no tās” (28. lpp.).

3.3.4. Tomēr no 2005. līdz 2015. gadam, neraugoties uz ieguvumiem no rūpnieciski attīstīto valstu vispārējo tarifa preferenču shēmām, vismazāk attīstītās valstis starptautiskajā tirdzniecībā nav būtiski pavirzījušās uz priekšu, proti, to īpatsvars ir palielinājies no 0,8 % līdz 1 %⁽³⁾. EESK atzīst – šī stagnācija liecina, ka ne tikai rūpnieciski attīstītajām valstīm, bet arī lielajām jaunietekmes ekonomikām būtu jāpiešķir šīm vismazāk attīstītajām valstīm tāda pati bezkvotu un beznodokļu piekļuve tirgum.

4. **Steidzamas reformas virzieni nolūkā pārvarēt pašreizējo krīzi**

4.1. **Ātra risinājuma atrašana, lai nodrošinātu DSB darbību**

4.1.1. EESK atbalsta Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta izstrādātos priekšlikumus, kas ļautu pagarināt pašreiz amatā esošo tiesnešu pilnvaru termiņu ilgāk par trim gadiem, nodrošinātu iespēju nākotnē pieņemt darbā pilna darba laika neatkarīgus profesionālus tiesnešus un ļautu paaugstināt Apelācijas institūcijas tiesnešu skaitu no septiņiem līdz deviņiem.

4.1.2. EESK atbalsta abus paziņojumus, kurus, ņemot vērā 2018. gada 12.–13. decembra Vispārējo padomi, izplatījušas vairākas PTO dalībvalstis un kuros ierosināts grozīt atsevišķus noteikumus, kas saistīti ar strīdu izšķiršanas kārtības un noteikumu izpratni, proti, iespēju noteikt izņēmumu attiecībā uz 90 dienu periodu; izslēgt iespēju dalībvalstīm atsaukties uz specifiskiem, pašvaldību tiesību aktos paredzētiem pasākumiem; no 7 līdz 9 palielināt Apelācijas institūcijas locekļu skaitu un pagarināt viņu pilnvaru termiņu.

4.2. **Atvērtu plurilaterālu sarunu biežāka izmantošana**

4.2.1. Ir noslēgts liels skaits divpusēju un reģionālu nolīgumu⁽⁴⁾, un tiešais iemesls ir tāds, ka kopš 2001. gada trūkst dinamiskas daudzpusēju nolīgumu jomā. EESK iesaka, ka plurilaterālie nolīgumi būtu slēdzami PTO ietvaros, un jebkurā gadījumā tiem vajadzētu būt atvērtiem un pārredzamiem. Plurilaterālām sarunām salīdzinājumā ar daudzpusējām sarunām ir vairākas priekšrocības:

— tās ir balstītas uz tādu valstu kritisko masu, kuras vēlas rīkoties,

— tās nozīmē īsākas sarunas,

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta rezolūcija par turpmāku PTO darbību, 9. punkts, 2018. gada 29. novembris (2018/2084(INI)).

⁽²⁾ “Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku”.

⁽³⁾ Vismazāk attīstīto valstu īpatsvars pasaules tirdzniecībā (avots: World Trade Statistical Review 2016 (Pasaules tirdzniecības statistikas pārskats, 2016. gads), PTO, 59. lpp.).

⁽⁴⁾ Reģionālie nolīgumi, par kuriem paziņots PTO (avots: www.wto.org).

- nepastāv vienprātības principa ļaunprātīgas izmantošanas risks, jo viena valsts vai mazāk nozīmīgu valstu grupa nevar bloķēt nolīgumu,
- to darbības joma nereti ir ierobežota, kas nozīmē, ka tās var koncentrēt partneru saistību ietekmi un veicināt investīcijas, tirdzniecību un darbvietu radīšanu.

4.2.2. Šis risinājums jau ir izmantots un ir devis pozitīvus rezultātus, lai gan tas noteikti ir jāizpēta sīkāk (Informācijas tehnoloģiju nolīgums I un II, Nolīgums par valsts iepirkumu).

4.2.3. Atvērtus, iekļaujošus un pārredzamus plurilaterālus nolīgumus varētu izmantot sistemātiskāk, vienlaikus paredzot noteikumus par iekļaušanas mehānismiem, kas valstīm, kuras nav parakstītājvalstis, ļautu izmantot nolīguma priekšrocības, ievērojot konkrētus nosacījumus attiecībā uz saistībām un īstenošanu.

4.2.4. Pašreiz ar mērķi noslēgt atvērtus plurilaterālus nolīgumus notiek sarunas par vairākiem jautājumiem, piemēram, e-komerciju, ieguldījumu sekmēšanu un mikro-, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MMVU), vides preču un pakalpojumu nozares liberalizāciju un pakalpojumu tirdzniecību.

4.2.5. PTO dalībvalstis ir veikušas nozīmīgus pasākumus, lai diskusijās centrālo vietu ierādītu MMVU perspektīvai, piemēram, 2017. gadā Buenosairesā nākot klajā ar kopīgo atvērto iniciatīvu par MMVU atbalstīšanu. Galvenā uzmanība tiek pievērsta tirdzniecības finansēm, un daudzpusējās attīstības bankas uz to reaģējušas ar savām tirdzniecības finanšu veicināšanas programmām. Integrējot, vienkāršojot un standartizējot muitas procedūras, tirdzniecības atvieglošanas nolīgums palīdzēs samazināt tirdzniecības izmaksas un mazināt administratīvos šķēršļus, ar ko saskaras MMVU. EESK vēlētos ierosināt visaptverošu, iekļaujošu, saskaņotu un efektīvu daudzpusēju pieeju, kurā tiktu ņemtas vērā visu dažādo MVU apakšgrupu un interešu grupu vajadzības.

4.3. ***Dažu spēkā esošo noteikumu atjaunināšana***

4.3.1. *Nolīgums par subsīdijām un kompensācijas pasākumiem*

4.3.1.1. Ņemot vērā programmas, saskaņā ar kurām rūpniecībai atsevišķās dalībvalstīs tiek piešķirtas milzīgas tiešas un netiešas subsīdijas (piemēram, programma *Made in China 2025*), EESK atbalsta Eiropas Komisijas 2018. gada septembra koncepcijas dokumentā minētos ierosinājumus, kas pašreiz tiek apspriesti ar ASV, Japānu un Kanādu un paredz ieviest prezumpciju, ka visas nepazīnotās subsīdijas kropļo tirgu, uzlabot paziņošanas procedūru un pievienot jaunas subsīdiju kategorijas, piemēram, subsīdijas maksātspējīgiem vai grūtībās nonākušiem uzņēmumiem bez ticama pārstrukturēšanas plāna. Vairāk uzmanības jāvelta arī tādai problēmai kā dubultas cenas noteikšana, ko dažas dalībvalstis, piemēram, Krievija, izmanto, lai gūtu konkurences priekšrocības, it īpaši energoietilpīgās rūpniecības nozarēs.

4.3.1.2. Būtu jāievieš robustāka paziņojumu uzraudzības sistēma, tostarp sankcijas, jo ir tendence samazināties to PTO dalībvalstu skaits, kuras ziņo par subsīdijām, proti, to īpatsvars ir samazinājies no 50 % 1995. gadā (128 dalībvalstis) līdz 38 % pašreiz (164 dalībvalstis) ⁽⁵⁾.

4.3.2. *Tehnoloģiju piespiedu pārnese*

4.3.2.1. EESK atbalsta priekšlikumus, kurus ierosinājusi Eiropas Komisija, kas vēlas izveidot jaunus mehānismus, lai kontrolētu tehnoloģiju piespiedu pārnese dažādos veidos (kopuzņēmumu ierobežojumi, ārvalstu uzņēmumu kapitālieguldījumu ierobežojumi, licenču izsniegšana, pamatojoties uz nepārredzamiem kritērijiem, licenču ar ierobežojumiem piešķiršana) un efektīvāk aizsargātu komercnoslēpumus. Šie jaunie mehānismi būtu jāattiecinā tikai uz tehnoloģiju piespiedu pārnese, nevis uz visiem tehnoloģiju pārnese gadījumiem, kas jaunattīstības valstīs var ietekmēt pozitīvi.

4.3.3. *Valstij piederoši uzņēmumi*

4.3.3.1. Valstij piederošu uzņēmumu definīcija un attiecīgie noteikumi ir jāatjaunina un jāprecizē, lai aptvertu visu to uzņēmumu spektru, kas tieši vai netieši ir saistīti ar valsti vai publiskām iestādēm.

⁽⁵⁾ Improving disciplines on subsidies notification ("Subsīdiju paziņošanas disciplīnas uzlabošana"), TN/RL/GEN/188, PTO, 2017.

4.3.4. Apspriešanās par jauniem noteikumiem īpašās un diferenciētās attieksmes (SDT) jomā

4.3.4.1. Eiropas Komisija 2018. gada septembra koncepcijas dokumentā ir izvirzījusi vairākas interesantas iespējas (izstāšanās un izvēlēšanās nepiedalīties, objektīvi kritēriji SDT piešķiršanai jaunattīstības valstīm, katra gadījuma atsevišķa izskatīšana, novērtējot jaunu atvieglojumu pieprasījumus saskaņā ar SDT), un EESK tās atbalsta.

4.3.5. Investīcijas

4.3.5.1. Ministru konferencē Buenosairesā 45 PTO dalībvalstis parakstīja kopīgu deklarāciju par investīciju veicināšanu tirdzniecībā un aicināja sākt apspriedes par daudzpusēja satvara izveidi, kas nodrošinātu pārredzamību un paredzamību. EESK norāda, ka ārvalstu ieguldījumi, būdami noderīgi, var būt saistīti arī ar risku, tāpēc Komiteja vēlētos atsaukties uz savu atzinumu, kurā ieteikti daži pasākumi, kas būtu jāveic, lai novērstu dažas potenciāli negatīvas sekas ⁽⁶⁾.

4.3.5.2. Attiecībā uz ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI) ir nepieciešama lielāka pārredzamība, jo dažas milzīgas plūsmas uz jaunattīstības valstīm šķiet neskaidras. Saistībā ar daudzpusējas ieguldījumu tiesas (DIT) izveidi EESK vēlētos atsaukties uz savu atzinumu, kurā norādīti vairāki būtiski jautājumi, kas jāņem vērā ⁽⁷⁾.

4.3.6. Publiskais iepirkums

4.3.6.1. Progress ir vajadzīgs trijās jomās:

- pārredzamība – ir jāpiemēro sankcijas, ja nav izpildītas obligātās ziņošanas prasības,
- aptvērums – ir jāpalielina to valstu skaits, kuras ir parakstījušas Nolīgumu par valsts iepirkumu (CPA) un tās publiskā iepirkuma procedūras, uz kurām attiecas šis nolīgums. Prioritāri parakstīt nolīgumu jā mudina tādas valstis kā Ķīna, Krievija un Indija, un to saistībā ir jāaptver gan valsts, gan reģionu līmenis, kā arī uzņēmumi, kas ir saistīti ar valsti,
- spējas saglabāšana iepirkuma piešķirējam iepirkuma konkursā izmantot vides, sociālos un ar darba tiesībām saistītus kritērijus, pienākumu nodrošināt atbilstību koplīgumiem un tos ievērot ⁽⁸⁾.

4.3.7. E-komercija

4.3.7.1. PTO Ministru konferencē Buenosairesā 2017. gada decembrī 71 dalībvalsts, kas pārstāv 77 % no e-komercijas, atbalstīja plurilaterālās iniciatīvas koncepciju ar mērķi stabilizēt tiesisko regulējumu un mobilizēt prasmes un zinātību neaizsargātākajās valstīs. Pēc tam, 2018. gada 4. oktobrī, augsta līmeņa grupa "E-komercija 2030. gadā" sniedza ziņojumu PTO publiskajam forumam.

4.3.7.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka GATS telesakaru pielikums un standarti būtu jāizmanto kā bāzes dokuments, lai nodrošinātu vienotu un ambiciozu e-komercijas noteikumu kopumu, kas būtu vērsts uz daudzajiem nākotnes uzdevumiem. Tie ietver vietējo un ārvalstu operatoru nediskriminēšanas principa īstenošanu, atceļot šķēršļus pārrobežu plūsmu attīstībai, piemēram, prasību, ka jābūt vietējiem serveriem (tomēr ir svarīgi ieviest izņēmumu saistībā ar vispārējām interesēm (drošība, sabiedriskā kārtība utt.), kā arī prasību nodrošināt valsts un ārvalstu uzņēmumu piekļuvi digitālās tirdzniecības platformai, pamatojoties uz vienādiem nosacījumiem, datu integritātes garantēšanu, juridiskās noteiktības garantēšanu operatoriem attiecībā uz to investīcijām un investīciju veicināšanu telesakaru infrastruktūrā, lai novērstu digitālo plaisu.

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ārvalstu tiešo ieguldījumu Eiropas Savienībā izvērtēšanai" (COM(2017) 487 final – 2017/0224 (COD)), ziņotājs: Christian Bäumler, līdzziņotājs: Gintaras Morkis (OV C 262, 25.7.2018., 94. lpp.).

⁽⁷⁾ EESK atzinums par tematu "Konvencija, ar ko izveido daudzpusēju tiesu ieguldījumu strīdu izšķiršanai", ziņotājs – Philippe de Buck, līdzziņotāja – Tanja Buzek (OV C 110, 22.3.2019., 145. lpp.).

⁽⁸⁾ Kopīgais interpretējošais instruments par Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu (CETA) starp Kanādu un ES un tās dalībvalstīm (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13541-2016-INIT/lv/pdf>).

4.3.7.3. Tomēr Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja norāda, ka ikvienai e-komercijas iniciatīvai ir pilnīgi jāatbilst turpmāk izklāstītajiem ieteikumiem par datu aizsardzību starptautiskajā tirdzniecībā un horizontālajiem pārrobežu datu plūsmu noteikumiem (ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos).

4.4. **Datu aizsardzība starptautiskajā tirdzniecībā**

4.4.1. EESK uzskata, ka, ņemot vērā straujo tehnoloģisko attīstību un nepārtraukto IKT infrastruktūras paplašināšanos, ir nepieciešama valdības veikta cieša uzraudzība un pārraudzība. Kaut arī lēmumi par aizsardzības līmeņa pietiekamību tiek novērtēti ik pēc četriem gadiem (sk. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2016/679 ⁽⁹⁾ (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 45. panta 3. punktu), EESK iesaka izveidot pastāvīgu saziņu starp Komisiju, datu aizsardzības iestādēm un trešo valstu valdības iestādēm, lai apzinātu jaunas problēmas ļoti dinamiskajā tehniskajā un ekonomiskajā vidē ⁽¹⁰⁾.

4.4.2. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijas prioritātei vajadzētu būt datu aizsardzības standartu izplatības veicināšanai ar daudzpusēju instrumentu palīdzību un ka šāda apņemšanās būtu jāatbalsta ar resursiem, lai *a priori* varētu patiešām aizsargāt cilvēktiesības un *a posteriori* – nodrošināt efektīvu tiesisko aizsardzību kaitējuma gadījumā. ⁽¹¹⁾ Eiropas Padomes 1981. gada Konvencija Nr. 108 ar tās 1999. gada papildu protokolu ir vienīgais saistošais daudzpusējais instruments datu aizsardzības jomā. Minēto instrumentu būtu jāturpina pilnveidot un jānodrošina vairāk trešo valstu pievienoties tam.

4.4.3. Daudzpusējie centieni, ko ieguldījusi OECD (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija), G20 un APEC (Āzijas un Klusā okeāna valstu ekonomiskās sadarbības forums), būtu vēl vairāk jāpastiprina, lai izveidotu patiešām globālu daudzpusēju datu aizsardzības sistēmu. Stabīlai un funkcionējošai vajadzētu būt sadarbībai ar ANO īpašo referentu jautājumā par tiesībām uz privātumu.

4.4.4. EESK pauž cerību, ka Komisija, Padome, dalībvalstu valdības un parlamenti, kā arī ASV valdība un Kongress atzinīgi novērtēs priekšlikumus, kas izvirzīti Eiropas Parlamenta 2017. gada 6. aprīļa rezolūcijā par ES un ASV privātuma vienošanu nodrošinātās aizsardzības pietiekamību. Eiropas Parlamenta rezolūcijā ir paustas nopietnas bažas, un daudzās teksta vietās norādīts uz to, ka vienošanās un pašreizējais ASV tiesiskais regulējums būtībā neaizsargā ES iedzīvotāju tiesības ⁽¹²⁾.

4.4.5. EESK pieprasa nodrošināt, ka ikviena turpmākā daudzpusējā iniciatīva par datu plūsmām pilnībā atbilst ES horizontālajiem noteikumiem par pārrobežu datu plūsmām un datu aizsardzību ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos, it īpaši B panta 2. punktam ⁽¹³⁾.

4.5. **Lauksaimniecība tirdzniecības sarunās**

4.5.1. Ar kopējo importa un eksporta apjomu, kas 2015. gadā bija 242 miljardi EUR, ES ir pasaules lielākā lauksaimniecības pārtikas produktu tirgotāja, kas nodrošina ieguvumus ražotājiem un patērētājiem gan ES, gan ārpus tās ⁽¹⁴⁾. EESK uzskata, ka ES ir jāņem vērā neseno ES tirdzniecības nolīgumu, kā arī globālo tirdzniecības tendenču ietekme uz lauksaimniecību visā ES. ⁽¹⁵⁾ PTO loma starptautiskās tirdzniecības neskaidrību mazināšanā būs izšķiroši svarīga lauksaimniecības nākotnei.

4.5.2. Spēcīga un dzīvotspējīga lauksaimniecības nozare ikvienā PTO dalībvalstī ir būtiski svarīga, lai saglabātu vai palielinātu stabilitāti, nekaitīgu un drošu pārtikas piegādi. Tirdzniecība, protams, palīdz izlīdzināt piedāvājuma un pieprasījuma nelīdzsvarotību, veicinot resursu efektīvu izmantošanu un palielinot tirgus iespējas un ekonomikas izaugsmi, tādējādi radot darbvietas, ienākumus un labklājību lauku apvidos ⁽¹⁶⁾.

⁽⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.).

⁽¹⁰⁾ EESK atzinums par tematu "Apmaiņa ar personas datiem un šo datu aizsardzība globalizētā pasaulē", ziņotājs – Christian Pîrvulescu (OV C 81, 2.3.2018., 209. lpp.).

⁽¹¹⁾ EESK atzinums par tematu "Apmaiņa ar personas datiem un šo datu aizsardzība globalizētā pasaulē", ziņotājs – Christian Pîrvulescu (OV C 81, 2.3.2018., 209. lpp.).

⁽¹²⁾ EESK atzinums par tematu "Apmaiņa ar personas datiem un šo datu aizsardzība globalizētā pasaulē", ziņotājs – Christian Pîrvulescu (OV C 81, 2.3.2018., 209. lpp.).

⁽¹³⁾ "Katras puses var pieņemt un īstenot aizsardzības pasākumus, ko tā uzskata par vajadzīgiem, lai nodrošinātu personas datu un privātuma aizsardzību, tostarp pieņemot un piemērojot noteikumus par personas datu nosūtīšanu pāri robežām. Neviena no šīm nolīguma elementiem neietekmē personas datu un privātuma aizsardzību, ko puses nodrošinājušas ar attiecīgiem aizsardzības pasākumiem." http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/may/tradoc_156884.pdf

⁽¹⁴⁾ <https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/trade-analysis/statistics/graphs/eu-agrifood-trade.pdf>

⁽¹⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobi", ziņotājs – Jonathan Peel (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

⁽¹⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobi", ziņotājs – Jonathan Peel (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

4.5.3. PTO 1995. gada Nolīgums par sanitāro un fitosanitāro pasākumu piemērošanu attiecas uz pārtikas nekaitīguma noteikumu, kā arī dzīvnieku un augu veselības noteikumu piemērošanu. Tā 5. panta 7. punktā ir noteikts piesardzības princips, kas pašreiz ir paredzēts Lisabonas līgumā. Jebkādi mēģinājumi to grozīt līmenī, kas nav daudzpusējs, varētu dziļi ietekmēt pasaules tirdzniecības kārtību un paša nolīguma turpmāko uzticamību⁽¹⁷⁾. Tomēr EESK uzskata, ka ES līgumos nostiprinātais piesardzības princips ir būtiski svarīgs, un aicina to pienācīgi aizsargāt un pilnībā juridiski atzīt daudzpusējā līmenī, lai lauksaimnieciskajā ražošanā nodrošinātu augstus pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku labturības un vides standartus. EESK ar bažām konstatē, ka divos PTO strīdos ES nav spējusi veiksmīgi aizstāvēt savus aizsardzības pasākumus, ko paredz pašreizējie noteikumi. Ņemot vērā piesardzības principa nozīmīgumu, Eiropas Savienībai tas būtu jāpadara par galveno interesi visās tirdzniecības sarunās.

4.5.4. Kā apliecināja Nairobi konference, kurā, pretēji gaidītajam, tika panākta vienošanās par svarīgu Ministru konferences deklarāciju, Eiropas Savienībai ir visas iespējas uzņemties vadību turpmākajās sarunās par lauksaimniecības produktu tirdzniecību. Tas ir skaidrojams ar atzīto ES vadošo lomu ilgtspējas un attīstības veicināšanā (ko tā apliecināja Nairobi), kā arī ar iepriekšējām kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) reformām, kuru dēļ ES vairs netiek uzskatīta par galvenokārt aizstāvības pozīcijās esošu⁽¹⁸⁾. Jebkurā gadījumā vismazāk attīstītās valstis un to īpašā neaizsargātība lauksaimniecības nozarēs ir jāaizsargā ar visiem pieejamajiem instrumentiem, piemēram, ar t. s. īpašās un diferencētās attieksmes mehānismiem un ar īpašo aizsardzības mehānismu.

4.5.5. Tāpēc EESK uzskata, ka ir vajadzīga daudz saskaņotāka stratēģija starp KLP un starptautisko tirdzniecības politiku, ko īsteno ES.

4.6. **Pakalpojumi**

4.6.1. Ministru konferencē Buenosairesā 34 PTO dalībvalstis aicināja pastiprināt darbu pie iekšzemes noteikumu izstrādes (licences, profesionālā kvalifikācija, procedūras utt.), lai izveidotu skaidru un pārredzamu daudzpusēju satvaru, jo sarunas par daudzpusēju pakalpojumu tirdzniecības nolīgumu (TiSA) bija nonākušas strupceļā. Pilsoniskā sabiedrība un arodbiedrības vairākkārt pauda bažas par to, vai sabiedrisko pakalpojumu jomā garantijas tiks īstenotas efektīvi.

4.6.2. Šie centieni izveidot šādu daudzpusēju sistēmu ir ļoti būtiski, jo pēc importa un eksporta kopējā apjoma – 1 809 miljardiem euro 2017. gadā – ES pārliecinoši ieņem pirmo vietu pasaulē pakalpojumu jomā, dodot labumu ražotājiem un patērētājiem gan ES iekšienē, gan ārpus tās⁽¹⁹⁾. Pakalpojumu nozares veido vairāk nekā 75 % no attīstīto valstu IKP un 50 % no jaunattīstības valstu IKP, un pakalpojumi ir globālo vērtību ķēžu pamats.

4.7. **Brexit ietekme**

4.7.1. No 2019. gada marta beigām Apvienotā Karaliste darbosies kā patstāvīga PTO dalībvalsts. EESK cer, ka šādā statusā AK atbalstīs vērienīgās un uz nākotni vērstās, ES ierosinātās reformas. Pozitīvi vērtējama ir nesen paustā apņemšanās pievienoties Nolīgumam par valsts iepirkumu (GPA).

4.7.2. ES-27 uzdevums būs pielāgot tirgus piekļuves piedāvājumus ES tirdzniecības partneriem, sevišķi lauksaimniecības nozarē, taisnīgi un līdzsvaroti pārdalot kvotas starp dalībvalstīm.

5. **Apspriežu sākšana par vērienīgāku, bet sistēmiskāku PTO reformu**

5.1. **Jaunas pārvaldības sistēmas izveide jaunai pasaulei**

5.1.1. PTO iekšējā organizācija, kas tika izveidota 1994. gadā, būtu jāpārskata, lai to pielāgotu galvenajām tendencēm:

⁽¹⁷⁾ EESK atzinums par tematu "Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobi", ziņotājs – Jonathan Peel (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

⁽¹⁸⁾ EESK atzinums par tematu "Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobi", ziņotājs – Jonathan Peel (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

⁽¹⁹⁾ https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018_e.pdf

- straujš dalībvalstu skaita pieaugums, kas apturēs lēmumu pieņemšanu, ja netiks mainīts konsensa princips,
- būtiskas izmaiņas starptautiskās tirdzniecības struktūrā,
- vērienīgu mērķu pieņemšana ilgtspējīgas attīstības jomā (ANO IAM) un klimata pārmaiņu apkarošanas jomā (Parīzes nolīgums),
- ES pieredze saistībā ar tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu iekļaušanu visos savos nesenantos brīvās tirdzniecības nolīgumos.

5.1.2. *Radoša risinājuma atrašana, lai pārtrauktu sistemātisko vajadzību pēc vienprātības*

5.1.2.1. PTO lēmumu pieņemšanas process, kas pārmantots no GATT, faktiski ir konsensa jeb vienprātības panākšana 164 dalībvalstu vidū. Lai pieņemtu Vispārējās padomes lēmumus un ministru deklarācijas, ir vajadzīga “pozitīva” vienprātība. Strīdu izšķiršanas gadījumā ir vajadzīga “negatīva” vienprātība, lai noraidītu darba grupas galīgo ziņojumu. Šis noteikums acīmredzami ļauj jebkurai valstij, kas rīkojas viena pati, bet vairumā gadījumu dalībvalstu koalīcijām, kuras izveidojušās ap kopīgiem mērķiem (G3, G20), uzlikt veto sarunu noslēgšanai.

5.1.2.2. Lielākā daļa starptautisko organizāciju ir izvēlējušās tādu lēmumu pieņemšanas mehānismus, kas paredz debates un ļauj izvairīties no jautājumu nonāksanas strupceļā, piemēram, balsu sadalījumu/svērumu pēc objektīviem kritērijiem (SVF) vai kvalificēta vairākuma balsojumu (Eiropas Savienība). EESK ierosina uzsākt pārdomu procesu par iespējamiem jauniem noteikumiem attiecībā uz lēmumu pieņemšanu ar kvalificētu balsu vairākumu, kuru pamatā būtu divi kritēriji: tirgus daļa pasaules ekonomikā un saliktais attīstības rādītājs.

5.1.2.3. EESK ierosina samazināt to jautājumu skaitu, par kuriem jāpieņem vienprātīga vienošanās, novēršot tās piemērošanu arī PTO parastajām darbībām. Šādas parastās darbības ietver vienošanos par komitejas sanāksmju darba kārtību, priekšlikumus apspriedēm par jautājumiem, kas saistīti ar tirdzniecības politiku, vai ierosinājumus aicināt neatkarīgus ekspertus sniegt informāciju par tematu, kas ir tieši saistīts ar PTO līguma īstenošanu ⁽²⁰⁾.

5.1.3. *Organizācijas vienkāršošana, lai paaugstinātu efektivitāti*

5.1.3.1. PTO ir sarežģīta organizatoriskā struktūra ⁽²¹⁾. Tās pamatu veido Vispārējā padome, kuras sastāvā ir dalībvalstu pārstāvji un kuras uzdevums ir apstiprināt trīs specializēto struktūru – Preču tirdzniecības padomes, Pakalpojumu tirdzniecības padomes un Ar tirdzniecību saistīto intelektuālā īpašuma tiesību padomes – nostājas. Papildus šīm tematiskajām padomēm darbojas citas struktūras, kuru uzdevums ir pārvaldīt spēkā esošos plurilaterālos nolīgumus un izstrādāt jaunas plurilaterālas iniciatīvas. Politiskā līmeņa Ministru konference, kura tiek rīkota vismaz reizi divos gados un kuras sastāvā ir dalībvalstu tirdzniecības ministri, darbojas, pamatojoties uz vienprātīgu vienošanos par citu struktūru pieņemtajām rezolūcijām.

5.1.3.2. Vairākas komitejas, kas izveidotas konkrētiem gadījumiem, kuri vairs nav aktuāli, piemēram, darba grupa Singapūras jautājumos, ir paredzētas kā pagaidu struktūras. Komiteju skaits būtu jāsamazina, pamatojoties uz sanāksmju skaitu un sasniegtajiem rezultātiem, lai piešķirtu līdzekļus jautājumiem, ko dalībvalstis uzskata par prioritāriem. Ir jāiedibina novērtēšanas kultūra.

5.1.4. *Sekretariāta lomas nostiprināšana, piešķirot papildu līdzekļus*

5.1.4.1. Lai PTO varētu efektīvāk sagatavot ministru rezolūcijas un uzsākt jaunas plurilaterālas iniciatīvas, ir jāstiprina sekretariāta loma, piešķirot tam iniciatīvas tiesības ierosināt jaunus sarunu tematus, grozījumus noteikumu un disciplīnu kopumā un priekšlikumus par kompromisiem apspriežamajos jautājumos.

⁽²⁰⁾ Politikas pārskats *Revitalizing Multilateral Governance at the World Trade Organization* (“Daudzpusējas pārvaldības atjaunošana Pasaules Tirdzniecības organizācijā”), Augsta līmeņa ekspertu padome globālās tirdzniecības nākotnes pārvaldības jautājumos, ziņojums, Bertelsmann Stiftung, 2018.

⁽²¹⁾ PTO struktūra (avots: *Revitalising Multilateral Governance at the World Trade Organization* (“Daudzpusējas pārvaldības atjaunošana Pasaules Tirdzniecības organizācijā”), Bertelsmann Stiftung, 54. lpp.).

5.1.5. Vienotas darbības principa atcelšana

5.1.5.1. Ministru konferencē Bali PTO atteicās no vienotas darbības principa, saskaņā ar kuru “nav izņemts nekas, kamēr nav panākta vienošanās par visiem punktiem”. Šī jaunā, elastīgākā pieeja ļāva pieņemt daudzpusējo tirdzniecības atvieglošanas nolīgumu, kas stājās spēkā 2017. gada 22. februārī, kad vairāk nekā divas trešdaļas PTO dalībvalstu (t. i., 110 valstis) iepazīstināja ar saviem ratifikācijas instrumentiem. Šā nolīguma mērķis ir veicināt un paātrināt preču starptautisko tirdzniecību, pateicoties efektīvākām un ātrākām procedūrām tādās jomās kā preču izlaišana un muietošana ⁽²²⁾.

5.1.6. Ciešāku saikņu veidošana ar pilsonisko sabiedrību

5.1.6.1. Eiropas Savienībai ir liela pieredze saistībā ar pilsoniskās sabiedrības uzklauššanu un iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā par tirdzniecības politiku. Visu nesen apspriesto ES brīvās tirdzniecības nolīgumu sadaļās par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību ir noteiktas saistības nodarbinātības un vides jomā, kuras veicina pušu ilgtspējīgu attīstību; parasti tajās ir paredzēti mehānismi – tā dēvētās vietējās konsultantu grupas (VKG) –, ar ko pilsoniskā sabiedrība var veikt uzraudzību gan Eiropas Savienībā, gan vienā vai vairākās partnervalstīs. EESK vēlētos ierosināt šo aktīvas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības pieredzi popularizēt pārējās PTO dalībvalstīs, lai varētu nākt klajā ar priekšlikumiem par vispiemērotākajiem mehānismiem, kas būtu ieviešami daudzpusējā līmenī.

5.1.6.2. EESK ierosina, ka PTO publiskajam forumam kā līdzsvarotai asamblejai, kurā pārstāvētas sociālās un ekonomikas jomas ieinteresētās personas no visām dažādajām nozarēm un interešu grupām, būtu jādarbojas kā iespējamai pilsoniskās sabiedrības līdzdalības platformai, kam atļauts sniegt ieteikumus PTO procedūrās. Varētu ņemt vērā arī veidu, kādā ESAO ir spējusi strukturēt apspriedes ar plašu ieinteresēto personu loku.

5.1.6.3. Kā EESK ierosinājusi saistībā ar divpusējām attiecībām ⁽²³⁾, katrā no šiem daudzpusējiem un plurilaterālajiem nolīgumiem varētu iekļaut īpašu uzraudzības klauzulu, “ar kuru nosaka, ka pilsoniskās sabiedrības uzraudzības mehānisma abām pusēm ir jāsadarbības, lai veicinātu IAM, un jāuzrauga tā ietekme”.

5.2. **Ieviest saskaņu starp daudzpusējo tirdzniecības sistēmu un starptautiskajiem sociālajiem un darba standartiem**

5.2.1. ESAO un ES 2010. gadā pievērsās globālo vērtības ķēžu jautājumam, lai mēģinātu saprast, kā tās darbojas, un ierosinātu risinājumus, kā korigēt konstatētās problēmas attiecībā uz vidi un pamata cilvēktiesībām. Ir sagatavotas sīki izstrādātas monogrāfijas par vairākām nozarēm, izstrādātas praktiskas pamatnostādnes un apzinātas konkrētas korporatīvās sociālās atbildības problēmas (bērnu darbs, bēdrosšanās brīvība un kolektīvas sarunas, pienācīgs dzīves līmenis, bioloģiskās daudzveidības zudums un negodīgas cenu noteikšanas prakse).

5.2.2. Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) 2016. gada deklarācijā par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību globālajās piegādes ķēdēs ir noteikti vairāki darbības virzieni: starptautisku darba standartu veicināšana, pārvaldības trūkumu novēršana, iekļaujoša un efektīva sociālā dialoga sekmēšana, darba administrēšanas sistēmu stiprināšana, zināšanu uzlabošana un statistikas paplašināšana.

5.2.3. EESK izsaka nožēlu, ka pašreizējais XX(e) pants skar tikai piespiedu darbu, un iesaka tā tvērumu paplašināt, attiecinot to uz darba pamatstandartiem (bērnu darbu, piespiedu darbu utt.). EESK arī ierosina, ka ES pieredze, kas saistīta ar darba un vides standartu aizsardzības integrēšanu savā tirdzniecības politikā, varētu iedvesmot PTO atsaukties, piemēram, preambulā, uz astoņām SDO konvencijām, Parīzes nolīgumu un IAM. Katrai PTO dalībvalstij, kas nav nodrošinājusi pilnīgu atbilstību, būtu jāratificē atlikusī SDO konvencija – vai vismaz jādemonstrē līdzvērtīgs aizsardzības līmenis – un jāizmanto šajā nolūkā pieejamie spēju veidošanas resursi.

⁽²²⁾ *Les trois réformes de l'OMC*, Zaki Laidi, Libération, 2003.

⁽²³⁾ EESK atzinums par tematu “Tirdzniecības un ieguldījumu svarīgā nozīme ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā un īstenošanā”, ziņotājs: Jonathan Peel, līdzziņotājs: Christophe Quarez (OV C 129, 11.4.2018., 27. lpp., 1.8. punkts).

5.2.4. SDO un PTO pašreiz sadarbojas tehniskā līmenī, sagatavojot kopīgus pētījumus. Pētījums *Trade and employment, challenges for policy research* ("Tirdzniecība un nodarbinātība. Problēmjautājumi politikas jomā") 2007. gadā pierādīja, ka nevienlīdzību palielina drīzāk tehnoloģijas, nevis tirdzniecība. Vēl viens kopīgs 2017. gadā veikts pētījums *Investing in skills for inclusive trade* ("Investīcijas prasmēs – iekļaujošai tirdzniecībai") ir pierādījis, ka pamatprasmju un tehnisko un vadības prasmju nostiprināšana ir palīdzējusi valstīm gūt labumu no tirdzniecības.

5.2.5. PTO ir izveidojusi datubāzi par globālajām vērtības ķēdēm un izstrādājusi zinātniskus pētījumus (piemēram, *Trade patterns and global value chains in South-East Asia* ("Tirdzniecības modeļi un globālās vērtības ķēdes Dienvidaustrumāzijā")), kas sniedz datus par to struktūru un darba metodēm, kuras būtu jāizmanto, izstrādājot jaunas daudzpusējas pamatnostādnes, kuru pamatā ir ESAO principi, lai nodrošinātu globālo vērtības ķēžu ilgtspējīgu pārvaldību.

5.2.6. EESK atbalsta ieceri PTO ietvaros izveidot jaunu darba grupu "Tirdzniecība un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība", kuras mērķi būs divējādi, saskaņā ar ANO darbu pie starptautiska, juridiski saistoša instrumenta, ar ko reglamentēt transnacionālo korporāciju un citu uzņēmumu darbību un īstenot vairāku ieinteresēto pušu izvirzītas iniciatīvas ⁽²⁴⁾. No vienas puses, tās nolūks ir popularizēt labu praksi par to, kā ir izpildāms cilvēktiesību ievērošanas un aizsargāšanas pienākums, ņemot vērā to, cik sarežģīti globālajās vērtību ķēdēs (lineārās vai kompleksās, garās vai īsās) ir īstenot atbildīgu uzņēmējdarbību ⁽²⁵⁾. No otras puses, tās uzdevums ir jaunattīstības valstīs palielināt informētību par atbildīgu uzņēmējdarbības praksi, galveno uzmanību pievēršot konkrētiem pasākumiem, ar kuriem risināt gan pašreizējās, gan nākotnes problēmas sociālajā, vides un pārvaldības jomā, un meklējot veidu, kā mazināt iespējamo negatīvo ietekmi. PTO tirdzniecības politikas pārskatīšanas sistēmā regulāri būtu jāiekļauj pārskats par to, kā valstis ievēro PTO darba pamatstandartus.

5.3. Veicināt starptautiskās tirdzniecības ieguldījumu cīņā pret klimata pārmaiņām

5.3.1. PTO noteikumu pielāgošana vajadzībai apkarot klimata pārmaiņas ir viena no galvenajām PTO reformas prioritātēm, un tās mērķis ir nodrošināt, lai rūpniecības un lauksaimniecības preču starptautiskā tirdzniecība nonāktu pozitīvākā mijiedarbības ciklā. EESK pauž atzinību uzņēmumiem, kuri iegulda ilgtspējīgākā ražošanā, un uzskata, ka negodīga konkurence ir jāizskauz. Šādi centieni ir vairāk nekā vajadzīgi attiecībā uz investīcijām, kas ir būtiskas IAM sasniegšanai; UNCTAD lēš, ka ir vajadzīgs gada budžets 2500 miljardu USD apmērā, un PTO ir uzdevums arī veicināt šīs atbildīgās investīcijas transporta, ūdensapgādes un enerģētikas infrastruktūrā.

5.3.2. Varētu apsvērt vairākus pasākumus:

- paplašināt atbrīvojumus saskaņā ar GATT XX pantu, kuri piešķir PTO dalībvalstīm autonomiju (ar konkrētiem ierobežojumiem) noteikt savus vidiskos mērķus (cīņa pret smēķēšanu, delfīnu aizsardzība, azbests utt.), lai aptvertu valstu atbalsta pasākumus, kas tiek veikti cīņā pret siltumnīcefekta gāzu emisijām. Tas, piemēram, ļautu dalībvalstīm pie savām robežām izveidot oglekļa dioksīda piesaistes mehānismu tīra gaisa uzturēšanai (XX panta g) punkts),
- izstrādāt starptautisku metodi tādu jaunu siltumnīcefekta gāzu emisiju mērīšanai un modelēšanai, kas saistītas ar tirdzniecības plūsmu attīstību, piemēram, starp divām valstīm vai diviem reģioniem, kas parakstījuši brīvās tirdzniecības nolīgumu,
- apvienotas pārdomu grupas (ko izveidotu PTO un UNFCCC (Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām) sekretariāts, kas reģistrē katras valsts ieguldījumu) varētu izstrādāt priekšlikumus, kā kompensēt šīs papildu emisijas (apmežošana, mežu atjaunošana, oglekļa dioksīda uztveršana, ieguldījumi tīrās tehnoloģijās). Pēc pieciem gadiem plānotā pārskatīšana, kas paredzēta 2023. gadā, varētu palīdzēt arī "finansu plūsmas pielāgot tā, lai tās saskaņotu ar virzību uz zemām siltumnīcefekta gāzu emisijām un ar tādu attīstību, kas ir noturīga pret klimata pārmaiņām" ⁽²⁶⁾,
- atjaunināt plurilaterālo nolīgumu par vides preču un pakalpojumu nozares liberalizāciju, kurš veicinātu tādu preču un pakalpojumu apriti, kas labvēlīgi ietekmē vidi (enerģija, ūdens, atkritumi utt.).

⁽²⁴⁾ Piem., Francijas nesen pieņemtais likums par modrības pienākumu.

⁽²⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība globālajās piegādes ķēdēs", ziņotāja – Emmanuelle Butaud-Stubbs (OV C 303, 19.8.2016., 17. lpp.).

⁽²⁶⁾ Parīzes nolīguma 2. pants (UNFCCC).

5.4. ***Ilgtermiņīgās attīstības mērķu (IAM) iekļaušana daudzpusējā programmā***

5.4.1. PTO noteikumi un disciplīna pēc būtības palīdz sasniegt dažus ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), it īpaši mērķi “veicināt vispārēju, uz noteikumiem balstītu, atvērtu, nediskriminējošu un taisnīgu daudzpusēju tirdzniecības sistēmu Pasaules Tirdzniecības organizācijas pārziņā” (17.10. mērķis) un mērķi “izbeigt badu, panākt nodrošinātību ar pārtiku un pilnvērtīgu uzturu un veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību” (2. mērķis).

5.4.2. Darbs šajā virzienā ir sākts, pieņemot Nairobi ministru deklarāciju, kurā ir pausta apņemšanās atcelt eksporta subsīdijas lauksaimniecības produktiem, un Buenosairesas ministru deklarāciju, kurā izklāstītas kaitīgākās zivsaimniecības subsīdijas. Tomēr noteikti var apgalvot, ka PTO savā darbībā būtu jāņem vērā arī citi IAM, piemēram, 8. mērķis (veicināt noturīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību, kā arī cilvēka cienīgu darbu visiem), 14. mērķis (*saglabāt un ilgtspējīgi izmantot okeānus, jūras un to resursus*) un 17. mērķis (*stiprināt globālās partnerības īstenošanas līdzekļus un atjaunot globālo partnerību ilgtspējīgai attīstībai*).

5.4.3. Tas nozīmētu, ka visiem plurilaterālajiem un daudzpusējiem nolīgumiem, kas noslēgti PTO aizgādībā, būtu jāpalīdz sasniegt šos mērķus un ka to neizpilde, iespējams, varētu iedarbināt strīdu izšķiršanas mehānismu.

5.4.4. Secinājumi, kas 2017. gada 11.–13. jūlijā Ženēvā gūti Sestajā tirdzniecības atbalsta vispārējās pārskatīšanas konferencē, būtu jāpārveido rīcībā, lai palīdzētu jaunattīstības valstīm gūt labumu no e-komercijas un digitālajām iespējām, kā arī veicinātu ieguldījumus fiziskajā un digitālajā infrastruktūrā.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

priekšsēdētājs
Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Vietējo konsultantu grupu loma brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošanas uzraudzībā”

(izpētes atzinums pēc Eiropas Parlamenta pieprasījuma)

(2019/C 159/04)

Ziņotājs: **Alberto MAZZOLA**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 11.9.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	15.1.2019.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts	152/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzīst, ka tirdzniecība sekmē ekonomisko attīstību plašākā nozīmē, un šajā saistībā atbalsta ES tirdzniecības nolīgumu skaita palielināšanu. Taču brīvās tirdzniecības nolīgumi ir arī intensīvu debašu temats – tiek apspriests to ieguldījums sociālajā attīstībā un vides aizsardzībā, ieguvumi un trūkumi, kā arī to sadalījums pa valstīm un dažādām ieinteresētajām personām. Šo aspektu EESK vēlas uzsvērt.

1.2. Eiropas Savienībai patlaban aizvien vairāk ir vajadzīgs konstruktīvs dialogs ar pilsonisko sabiedrību par tirdzniecības jautājumiem. Viens no galvenajiem sasniegumiem ieinteresēto personu iesaistīšanā ar vietējo konsultantu grupu (VKG) starpniecību ir **pilsoniskās sabiedrības procesu stiprināšana**.

1.3. EESK uzskata, ka jebkura veida nolīgumos neaizstājama ir pilsoniskās sabiedrības līdzdalība. No vienas puses, šāda līdzdalība ir veids, kā apmierināt gan vajadzību pēc uzraudzības, gan nākt klajā ar priekšlikumiem un izvirzīt leģitīmus jautājumus, kas ietekmē visas sabiedrības grupas. No otras puses, tā ir nepieciešama tāpēc, lai reāli izpildītu stratēģiskos uzdevumus, kas šobrīd iekļauti nolīgumos; uzdevumus, kuru paveikšanai nepietiek tikai ar iestāžu un valdību savstarpējām attiecībām.

EESK uzskata, ka līdzdalība jebkura veida nolīgumā jāīsteno, izmantojot vienu, kopīgu pilsoniskās sabiedrības līdzdalības struktūru, kurā būtu pārstāvētas visas nolīguma puses.

Pēc EESK domām, padomdevēja un konsultanta darbs vietējām konsultantu grupām jāveic institucionalizētā veidā, tām jābūt kompetentām visos attiecīgā nolīguma noteikumos, to dalībniekiem līdzsvaroti pārstāvēt visus trīs sektorus, kā arī sava loma ES nolīgumu uzraudzībā un novērtēšanā jāpilda atbildīgi un neatkarīgi. Visi šie kritēriji ir ļoti nepieciešami, lai palielinātu pilsoniskās sabiedrības ietekmi, redzamību un spēju izstrādāt strukturētus priekšlikumus, kas var reāli ietekmēt lēmumu pieņemšanu.

1.4. Viens no jautājumiem, kuriem VKG būtu īpaši jāpievēršas, ir tas, lai puses ievērotu darba pamatstandartus un SDO pamatkonvencijas, kā arī starptautiskos vides nolīgumus.

1.5. EESK atkārtoti pauž savu ieteikumu pilnvarot vietējās konsultantu grupas uzraudzīt visu tirdzniecības nolīgumu daļu ietekmi uz cilvēktiesībām, darba tiesībām un vides tiesībām, kā arī iekļaut VKG darbības jomā **patērētāju intereses** ⁽¹⁾.

1.6. EESK sagaida, ka VKG veiktās uzraudzības tvēruma paplašināšana, iekļaujot visu nolīgumu kopumā, proti, visus tā aspektus, arī tos, kas nav saistīti ar ilgtspējīgu attīstību, un pievēršot īpašu uzmanību šiem aspektiem, varētu papildināt Eiropas Komisijas centienus veicināt turpmāko ES BTN labāku īstenošanu, un atbalsta šādu paplašināšanu. Tiek sagaidīts, ka vietējās konsultantu grupas labvēlīgi ietekmēs gan plašāku pilsoniskās sabiedrības aprindu informētību par brīvas, uz noteikumiem balstītas, ilgtspējīgas un iekļaujošas tirdzniecības sniegtajiem ieguvumiem, gan trūkumu novēršanu. Turklāt VKG var sniegt faktisku informāciju un veicināt objektīvu pieeju tirdzniecības nolīgumiem.

1.7. Kompetences paplašināšana, ietverot visus nolīguma aspektus, visticamāk, ļaus partnervalstīm vieglāk pieņemt pilsoniskās sabiedrības uzraudzību un paātrināt VKG izveidi.

1.8. Īpaši svarīgi ir iesaistīties sadarbībā ar **trešām valstīm** uz savstarpējas cieņas un sapratnes pamata. EESK uzskata, ka ļoti svarīga nozīme ir vietējo konsultantu grupu kopīgām sanāksmēm ar partnervalsti. Attiecībā uz visiem turpmākajiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem EESK aicina izveidot VKG-VKG (kopīgu pilsoniskās sabiedrības struktūru ar partnervalstīm), nevis tikai atsevišķas vietējās konsultantu grupas katrai pusei ⁽²⁾. Gadījumos, kad jau pastāv citi mehānismi pilsoniskās sabiedrības viedokļa paušanai, būtu svarīgi tos saglabāt, jo uzticēšanās un piemērotu darba apstākļu izveidei ir vajadzīgi gadi.

1.9. EESK uzskata, ka VKG nozīmīgumu veicina arī to **sastāvs**, it īpaši **locekļu reprezentativitāte un kompetence, kas jānodrošina ar uzlabotu atlases mehānismu un konsultējošies ar EESK kā citos sekmīgos gadījumos**; vietējās konsultantu grupās būtu jāgarantē **līdzsvarota** pilsoniskās sabiedrības interešu pārstāvēšana, kā arī atbilstoša iekšējā zinātība. Vietējām konsultantu grupām būtu jāspēj iesaistīt un konsultēt **ārējās ieinteresētās personas**.

1.10. EESK iesaka VKG vismaz divreiz gadā tikties ES līmenī un divreiz gadā rīkot oficiālas, institucionālas **VKG-VKG** sanāksmes, izmantojot arī videokonferenci, tomēr vismaz vienreiz gadā būtu jātiekas klātienē.

1.11. EESK iesaka katru gadu Briselē rīkot ES līmeņa **konferenci visiem VKG locekļiem**, lai nodrošinātu attiecīgo VKG savstarpēju pieredzes apmaiņu.

1.12. Vietējām konsultantu grupām būtu vajadzīga arī iespēja katru gadu rīkot **uzklausišanu**. Sadarbība ar EESK nacionālajiem partneriem – valstu institucionālajām struktūrām, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, – būtu laba iespēja paplašināt dialogu ārpus Briseles un sasniegt plašāku auditoriju nekā pašreizējā kārtībā, kas dod priekšrocības tām organizācijām, kuras atrodas Briselē.

1.13. Vairāku struktūru izveide viena nolīguma ietvaros rada **neskaidrību** ES tirdzniecības partneriem ⁽³⁾, kā arī slogu gan trešām valstīm, gan EESK. EESK aicina ES nodrošināt, ka apvienotie konsultatīvie mehānismi ir kompetenti visos turpmāko asociācijas nolīgumu pilāros, sākot ar atkārtoti pārrunātajiem nolīgumiem ar Čīli un Meksiku, kā arī turpmākajā nolīgumā ar Mercosur valstīm.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)"(OV C 227, 28.6.2018., 27. lpp.).

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Virzība uz ES un Mercosur valstu asociācijas nolīguma noslēgšanu", 6. punkts (OV C 283, 10.8.2018., 9. lpp.).

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)"(OV C 227, 28.6.2018., 27. lpp.).

1.14. Būtu jāparedz **ziņošanas mehānisms**, kas ļautu pilsoniskās sabiedrības organizācijām – turpmāko VKG dalībniecēm – ziņot par problēmām īstenošanā vai paust ierosinājumus uzlabojumiem. EESK arī iesaka nodrošināt VKG priekšsēdētājam tiesības paust grupas viedokli Tirdzniecības un Ilgtspējīgas attīstības komitejām, kurām saprātīgā termiņā būtu jāatbild uz VKG jautājumiem un ieteikumiem. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas apņemšanos attiecībā uz **strukturētu, pārredzamu un savlaicīgu sūdzību mehānismu** tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu īstenošanai nākotnē.

1.15. Pirms pilsoniskās sabiedrības struktūru izveides EESK īsteno lielus centienus, lai nodibinātu VKG/konsultatīvās komitejas jau labu laiku pirms nolīguma stāšanās spēkā. EESK centieni būtu jāatbalsta Eiropas Parlamentam un Padomei – it sevišķi saistībā ar šo iestāžu lomu budžeta jautājumos –, kā arī Komisijai.

1.16. Lai nodrošinātu VKG redzamību, EESK iesaka **izstrādāt komunikācijas stratēģiju**, tostarp tīmekļa lapu izmantošanā, un nodibināt IT platformu viedokļu apmaiņai un sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

1.17. Turpmāko nolīgumu īstenošanai būtu jānodrošina finansiālais atbalsts, īpaši no partnervalstu valdībām. EESK uzskata, ka **nolīgumu tekstā būtu skaidri jāparedz saistības**, arī partnervalstu valdībām, **pienācīgi finansēt un politiski un loģistiski atbalstīt paredzētās pilsoniskās sabiedrības struktūras**.

1.18. Savu līdzdalību EESK uzskata par neatsveramu un vēlas arī turpmāk piedalīties visās VKG.

1.19. Ar saviem noteikumiem un darba veidu, kā arī ar savu locekļu starpniecību EESK nodrošina strukturētu un organizētu VKG darbību, palīdzot apzināt partnerus sadarbības valstī, sagatavot darba kārtību, rīkot sanāksmes, ziņot ES iestādēm un pilsoniskajai sabiedrībai, kā arī nodrošināt pārskatatbildību.

1.20. Ir sagaidāms, ka EESK izmaksas saistībā ar klātbūtni vietējās konsultantu grupās nākamajos trijos gados divkārsosies un, aptverot pašlaik apspriežamos brīvās tirdzniecības nolīgumus, arī trīskārsosies. Tāpēc vietējās konsultantu grupas radīs Komitejai sarežģījumus finansiālo resursu un cilvēkresursu ziņā. EESK lūdz budžeta iestādes piešķirt papildu līdzekļus, kas pavērtu iespēju segt Komisijas paredzētos kārtējos izdevumus saistībā ar atbalstu vietējām konsultantu grupām, lai tās spētu gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi paveikt tām uzticēto darbu.

1.21. EESK ierosina VKG izveidē un locekļu skaita noteikšanā ņemt vērā šādus kritērijus: ES ārējās tirdzniecības kopējais apjoms gadā, ES ieguldījumi partnervalstī(-īs), nolīguma nozīme ģeopolitiskā un stratēģiskā aspektā, attiecīgie ilgtspējas apsvērumi.

1.22. ES pārstāvošās vietējās konsultantu grupas **pamatā ziņo Eiropas Komisijai**, taču būtu svarīgi, lai nākotnē tās spētu ziņot arī Parlamentam un Padomei. EESK iesaka regulāru un strukturētu dialogu starp ES vietējām konsultantu grupām, Komisiju, EĀDD, **Eiropas Parlamentu** un ES dalībvalstīm. Attiecībā uz Eiropas Parlamentu varētu apsvērt iespēju nodibināt strukturētu, regulāru konsultāciju mehānismu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. panta pirmās daļas otro teikumu ir pieprasījis EESK atzinumu par vietējo konsultantu grupu darbību ⁽⁴⁾, norādot, ka pastāv vairāki aspekti, kas jāanalizē un jāapspriež sīkāk, piemēram, resursi, kas nepieciešami, lai VKG efektīvi pildītu savus uzdevumus, veidi, kā risināt aktuālās organizatoriskās un loģistikas problēmas, ar kurām saskaras pilsoniskās sabiedrības struktūras, veidi, kā uzlabot VKG un Tirdzniecības un Ilgtspējīgas attīstības komiteju mijiedarbību, un jebkādi citi aspekti, kas ļautu uzlabot pašreizējo stāvokli.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta priekšsēdētāja Antonio Tajani 2018. gada 11. oktobra vēstule Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājam Luca Jahier.

2.2. Vietējās konsultantu grupas ir viens no galvenajiem sasniegumiem, ko radījusi tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu iekļaušana ES brīvās tirdzniecības nolīgumos. To izveide ir balstīta ne tikai ES tirdzniecības politikā, bet plašākā ziņā arī ES spēcīgajā politiskajā vēlmē integrēt ilgtspējīgu attīstību visās savās politikas jomās un stratēģijās kopš "Rio+20" deklarācijas 2012. gadā. Stratēģija "**Tirdzniecība visiem**", ko Eiropas Komisija pieņēma 2015. gadā, bija vēl vairāk vērsta uz lielāku pārredzamību un iekļautību ES tirdzniecības politikā, tostarp izmantojot padziļinātu dialogu ar pilsonisko sabiedrību.

2.3. Eiropas Komisija 2018. gada 26. februārī iepazīstināja ar neoficiālu dokumentu ⁽⁵⁾, kurā ierosinātas **15 konkrētas** un praktiskas darbības, kas jāveic, lai atjaunotu tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas, cita starpā ietverot **VKG padomu materiālās kompetences piemērošanas jomas paplašināšanu, lai turpmākajos BTN aptvertu visa nolīguma īstenošanu**. Neoficiālajā dokumentā norādīts, ka šī pieeja vispirms tiks ieviesta ES un Meksikas, kā arī ES un Mercosur brīvās tirdzniecības nolīgumos, un pēc tam tā iekļausies Komisijas standarta sarunu pieejā.

2.4. ES un Meksikas nolīgums un ES un Mercosur valstu nolīgums ir asociācijas nolīgumi, tādējādi tiem ir arī politiski un sadarbības pīlāri, par kuriem vienojies Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD). ES ir ierosinājusi kopējā asociācijas nolīguma līmenī, kā arī attiecībā uz tirdzniecības daļu īstenot divpakāpi pieeju – ar VKG un pilsoniskās sabiedrības forumiem. Turpretī patstāvīgiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem, kā, piemēram, ar Indonēziju, Austrāliju vai Jaunzēlandi, būtu vienkāršāka pieeja, kas aptver visu BTN. Viedokļu apmaiņā ar Komisiju tika uzsvērts, ka noteikumu sagatavošana pilsoniskajai sabiedrībai būs atklāta, radot iespēju sniegt ieguldījumu jebkurā interesējošā jautājumā, tostarp tādos, kas nav saistīti ar ilgtspējīgu attīstību.

2.5. EESK jau ir pieņēmusi vairākus atzinumus par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību ⁽⁶⁾, kuros aicinājusi pilnveidot uzraudzības mehānismu un minējusi ieteikumus par vietējo konsultantu grupu darbības uzlabošanu. Atzinumā par tematu "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos" EESK iekļāva konkrētu aicinājumu pilnvarot vietējās konsultantu grupas uzraudzīt visu tirdzniecības nolīgumu daļu ietekmi uz cilvēktiesībām, darba tiesībām un vides tiesībām, kā arī paplašināt darbības jomu, iekļaujot patērētāju intereses, sociālo ietekmi un ekonomisko ietekmi. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka ziņojums par brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošanu tagad tiks publicēts katru gadu.

2.6. ES un Cariforum valstu ekonomisko partnerattiecību nolīgums (EPN) un ES un Korejas brīvās tirdzniecības nolīgums, kas stājās spēkā attiecīgi 2014. un 2011. gadā, bija **pirmie, kuros paredzēta** tādas pilsoniskās sabiedrības konsultantu struktūras izveide, kuras uzdevums ir uzraudzīt nolīguma tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas īstenošanu. Visos turpmākajos ES nolīgumos, tostarp ar Centrālameriku, Kolumbiju, Peru un Ekvadoru, Gruziju, Moldovu, Ukrainu un Kanādu, ir pieņemta šāda pieeja. Pašlaik ir astoņas aktīvas vietējās konsultantu grupas ar 27 EESK locekļiem; līdz 2021. gadam ir plānots izveidot vēl piecas, kurām nākotnē varētu sekot vēl vairākas, ja tiks noslēgtas jaunās BTN sarunas, kas jau ir uzsāktas, piemēram, ar Austrāliju un Jaunzēlandi, vai pārskatīti spēkā esošie nolīgumi.

2.7. Saskaņā ar pašreizējiem nolīgumiem VKG nodrošina pilsoniskās sabiedrības interešu līdzsvarotu pārstāvēšanu trijās apakšgrupās, kuras veido darba devēji, arodbiedrības un dažādu interešu grupas, tostarp vides un patērētāju organizācijas, kā arī citas attiecīgās ieinteresētās personas. VKG locekļi ir galveno Eiropas ekonomikas un sociālo organizāciju pārstāvji, kā arī vides organizāciju pārstāvji, patērētāji, lauksaimnieki un citu trešo nozaru interešu pārstāvji. EESK ir pastāvīga VKG locekle.

⁽⁵⁾ Komisijas dienestu neoficiālajā dokumentā "Atsauksmes un turpmākā rīcība tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu īstenošanā un izpildē ES brīvās tirdzniecības nolīgumos" tika izvērtētas debātes, kas ietvēra apspriešanos ar ES dalībvalstīm, Eiropas Parlamentu un pilsonisko sabiedrību. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)" (OV C 227, 28.6.2018., 27. lpp.); EESK atzinums par tematu "Virzībā uz ES un Mercosur valstu asociācijas nolīguma noslēgšanu" (OV C 283, 10.8.2018., 9. lpp.); EESK atzinums par tematu "ES un Korejas brīvās tirdzniecības nolīgums – Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības nodaļa" (OV C 81, 2.3.2018., 201. lpp.).

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzīst, ka tirdzniecība sekmē ekonomisko izaugsmi un ekonomisko attīstību plašākā nozīmē, tāpēc šajā saistībā Komiteja atbalsta ES tirdzniecības nolīgumu skaita palielināšanu. Taču brīvās tirdzniecības nolīgumi ir arī intensīvu debašu temats – tiek apspriests to ieguldījums sociālajā attīstībā un vides aizsardzībā, ieguvumi un trūkumi, kā arī to sadalījums pa valstīm un dažādām ieinteresētajām personām. Eiropas Savienībai patlaban aizvien vairāk ir vajadzīgs konstruktīvs dialogs ar pilsonisko sabiedrību BTN jautājumos. **Pašreizējie ES mehānismi** ietver VKG, apvienoto konsultatīvo komiteju pilsoniskās sabiedrības platformas, pilsoniskās sabiedrības forumus un apvienotos pilsoniskās sabiedrības forumus. Šī sarežģītā konsultāciju mehānismu arhitektūra zināmā mērā apgrūtināta to pārveidi efektīvās un labi funkcionējošās struktūrās (⁷). Papildu mehānismi viedokļu apmaiņai ar pilsonisko sabiedrību ES tirdzniecības politikas jomā ietver sabiedriskās apspriešanas un tādas platformas kā, piemēram, pilsoniskās sabiedrības dialogs, kā arī ekspertu grupu ES tirdzniecības nolīgumu jautājumos (pēc Tirdzniecības ĢD pieprasījuma).

3.2. Lisabonas līgums nostiprināja un apliecināja EESK kā organizētas pilsoniskās sabiedrības institucionālā pārstāvja funkciju un sastāvu. Tika paredzēts, ka EESK partnerībā ar citām iestādēm būs līdzdalības demokrātijas un pilsoniskā dialoga instruments Eiropas līmenī. Institucionālā aspektā EESK gan savos atzinumos, gan citā veidā pauž ES pilsoniskās sabiedrības uzskatus par ES tirdzniecības politiku. Ņemot vērā savas iespējas, EESK pieprasa, lai ar to apspriežas ES asociāciju nolīgumu, ekonomisko partnerattiecību nolīgumu un brīvās tirdzniecības nolīgumu sarunu posmos.

3.3. EESK, vietējo konsultantu grupu pastāvīgā locekle, nodrošina sekretariātu visām pastāvošajām VKG un tai ir plašas nepas-tarpinātas zināšanas par ieguvumiem un ietekmi, ko pilsoniskās sabiedrības veiktā uzraudzība rada tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu īstenošanā. Dažas no atziņām, kas gūtas pastāvošo VKG darbā, tiks piemērotas *mutatis mutandis*, ja VKG kompetence tiks paplašināta, iekļaujot citas nolīgumu sadaļas. Vienlaikus EESK uzskata, ka ir svarīgi sniegt papildu apsvērumus, un vēlas paust **ieteikumus** par VKG nozīmīgumu, efektivitāti un lietderību, sastāvu, darba veidu un pilnvaru ilgumu, kā arī administratīvajiem un budžeta aspektiem.

VKG nozīmīgums

3.4. EESK atbalsta ilgtspējīgas attīstības koncepciju, kuras pamatā ir trīs savstarpēji saistīti un pastiprinoši aspekti: ekonomikas, sociālais un vides aspekts. Ir skaidrs, ka starptautiskā tirdzniecība ir iespējama tikai tad, ja tiek ņemta vērā ilgtspējīga attīstība, vides aizsardzība, darba ņēmēju un pārējo iedzīvotāju sociālā aizsardzība, kā arī patērētāju tiesību aizsardzība. Nolīgumu-sos jāietver noteikumi, kuru mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgu konkurences apstākļus un godīgu konkurenci visos minētajos aspektos.

3.5. Kopumā pilsoniskās sabiedrības pārstāvju līdzdalība ir palīdzējusi gūt labākus rezultātus attiecībā uz tirdzniecības nolīgumu pozitīvu ekonomisko, sociālo un vides ietekmi. **Pievienotā vērtība**, ko rada viņu iesaistīšanās ES BTN uzraudzībā, ir būtiski svarīga, kā apliecinājis konkrēts progress Korejas gadījumā (⁸). Ir svarīgi atcerēties, ka institucionalizēts dialogs ar pilsonisko sabiedrību ir ES dzīves un darba veida raksturīga iezīme, taču jāatzīst, ka tam ne vienmēr pilnībā piekrīt mūsu partneri. EESK skatījumā vietējām konsultantu grupām būtu jāturpina atbildīgs un neatkarīgs padomdevēju un konsultantu darbs ES nolīgumu pārraudzīšanā un izvērtēšanā. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība ir arī būtisks ieguldījums šo nolīgumu stratēģiskajā vērtībā, kas mūsdienās pārsniedz tirdzniecības radītos ieguvumus.

3.6. Viens no galvenajiem sasniegumiem ieinteresēto personu iesaistīšanā ar tādu struktūru kā VKG starpniecību ir **pilsoniskās sabiedrības** procesu **stiprināšana** un iespēju sniegšana tādām organizācijām, ko pašu valdība nav pienācīgi atzinusi vai par kurām vispār nav informēta. Tas jo īpaši attiecas uz tām partnervalstīm, kuru izpratne par pilsoniskās sabiedrības lomu ir citāda nekā Eiropas Savienībā, un tām valstīm, kurām nav pietiekamas prakses attiecībā uz apspriešanos ar pilsonisko sabiedrību. Vairākos gadījumos – it īpaši, kad tirdzniecības partneris ir jaunattīstības valsts, – VKG izveide ir ļāvusi sniegt iespējas ieinteresētajām personām, kuru rīcībā ir būtiski svarīgas zināšanas, un izmantot augšupēju pieeju problēmu risināšanai ar diāloga, sadarbības un spēju veidošanas līdzekļiem (⁹).

3.7. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) sadarbības pieeja var sniegt politikai būtisku ieguldījumu, lai nodrošinātu inovatīvu, efektīvu un sekmīgu uzraudzību brīvās tirdzniecības nolīgumu klauzulu īstenošanā, pat ja nav izpildāmu noteikumu. Šajā gadījumā PSO uzdevums tirdzniecības kontekstā ir atbalstīt pragmatisku un elastīgu pieeju ilgtspējīgai attīstībai, kas pielāgota konkrētajiem apstākļiem valstīs, kurās VKG tiks izveidota. Kopīgais darbs, ko šajā saistībā veic partnervalstu un ES vietējās konsultantu grupas, var būt ļoti svarīgs gan problēmu konstatēšanā, gan sabiedriskas politikas ierosināšanā, lai tās pārvarētu.

3.8. Viens no jautājumiem, kuriem VKG būtu īpaši jāpievēršas, ir tas, lai puses ratificētu un ievērotu darba pamatstandartus un SDO pamatkonvencijas, kā arī starptautiskos vides nolīgumus. VKG būtu jāpievērš īpaša uzmanība tam, kā tiek īstenoti un izpildīti konkrēti, būtiski svarīgi tiesību akti, piemēram, par biedrošanās brīvību, darba koplīguma slēgšanas sarunām, sociālo dialogu, sociālo aizsardzību, veselību un drošību, kā arī darba inspekciju.

(⁷) Sīkāk skatīt 4.8. punktu.

(⁸) Skatīt Tirdzniecības ĢD 2018. gada oficiālo apspriešanos ar Korejas valdību par arodbiedrību tiesību situāciju Korejā un to, ka Koreja nav ratificējusi dažas SDO konvencijas, kuru ratifikāciju atkārtoti pieprasījusi ES VKG Korejas jautājumos.

(⁹) Damien Raess, 13. lpp.

3.9. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība vietējās konsultantu grupās veicina patērētāju aizsardzības saglabāšanu un uzlabošanu, ietekmes uz vidi apsvēršanu un ilgtspējas mērķu pilnīgas ievērošanas nodrošināšanu, kā arī mazo un vidējo uzņēmumu iespēju izskatīšanu. VKG var arī pārbaudīt iespējamās nelabvēlīgās sociālās sekas, ko rada pārkāpumi tādās jomās kā vienlīdzīgas iespējas sievietēm un vīriešiem, personu ar invaliditāti un citu minoritāšu tiesības, kā arī vienlīdzīga piekļuve vispārējas nozīmes pakalpojumiem. **Patērētāju** organizācijas ir paudušas savu atbalstu ES brīvās tirdzniecības nolīgumiem un ir prasījušas garantēt patērētāju aizsardzību arī pēc tirgu liberalizācijas. Patērētāji ir ierosinājuši turpmākajos ES nolīgumos ieviest sadaļu par patērētājiem. VKG veiktās uzraudzības paplašinātais tvērums ļautu patērētāju organizācijām ciešāk sekot līdzi īpašās patērētāju sadaļas īstenošanai.

3.10. Vietējās konsultantu grupas varētu palīdzēt noteikt īstenošanas jautājumu prioritātes. Kā Eiropas Komisija apliecinājusi savā ziņojumā par šķēršļiem tirdzniecībai un ieguldījumiem, joprojām pieaug dažādu veidu protekcionisms, nelabvēlīgi ietekmējot ES ieinteresētās personas. Ja tiks pamanīti noteikumu pārkāpumi vai neoptimāla īstenošana, **ekonomikas dalībniekiem** būs pieejams papildu kanāls, proti, VKG, lai vietējā līmenī vairotu informētību par problēmām, savukārt VKG varēs brīdināt par iespējamām saiknēm starp BTN preferenču izmantošanas līmeņiem un tirgus piekļuves datubāzē iekļautajiem šķēršļiem tirdzniecībai. Kā norādīts nesēnā ziņojumā⁽¹⁰⁾, preferenciālu BTN tarifu neizmantošana var būt plaši izplatīta un grūti izmērāma, it īpaši **mazo un vidējo uzņēmumu** gadījumā. EESK arī vēlētos vēlreiz uzsvērt ekonomiskās dimensijas un tarifu piemērošanas veida būtisko saikni ar nodarbinātības veicināšanu un darbvietu aizsardzību.

VKG darbības jomas paplašināšana

3.11. Ņemot vērā šādus pilsoniskās sabiedrības līdzdalības sniegtos ieguvumus, EESK sagaida, ka VKG veiktās uzraudzības tvēruma paplašināšana, iekļaujot nolīgumu kopumā, proti, visus tā aspektus, tostarp tos, kas nav saistīti ar ilgtspējīgu attīstību, un pievēršot īpašu uzmanību šiem aspektiem, varētu papildināt Eiropas Komisijas centienus veicināt ES brīvās tirdzniecības nolīgumu labāku īstenošanu. Tiek sagaidīts, ka vietējās konsultantu grupas labvēlīgi ietekmēs gan plašāku pilsoniskās sabiedrības aprindu informētību par brīvas, uz noteikumiem balstītas, ilgtspējīgas un iekļaujošas tirdzniecības sniegtajiem ieguvumiem, gan trūkumu novēršanu. BTN īstenošanas uzraudzība ir būtiski svarīga, lai ne tikai apliecinātu nolīgumu radītos ieguvumus, bet arī norādītu uz negatīvo ietekmi uzņēmumiem, darba ņēmējiem, patērētājiem un iedzīvotājiem kopumā. Turklāt VKG var sniegt faktisku informāciju un veicināt objektīvu pieeju tirdzniecības nolīgumiem.

3.12. Kompetences paplašināšana, iekļaujot nolīguma uzņēmējdarbības aspektus, visticamāk, ļaus partnervalstīm vieglāk pieņemt pilsoniskās sabiedrības uzraudzību un paātrināt VKG izveidi⁽¹¹⁾. Vietējo konsultantu grupu sastāvam, darba veidam un pārējiem nosacījumiem ir jābūt tādiem, lai spētu pienācīgi risināt dažādos jautājumus, kas izriet no visām BTN sadaļām, un sadarboties ar attiecīgajiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. EESK uzskata: lai paplašinātu uzraudzības tvērumu, iekļaujot visu nolīgumu, prioritātes būs jānosaka tā, ka centieni tiek orientēti uz tām jomām, kur tie visvairāk vajadzīgi, saglabājot visu interešu līdzsvarotu pārstāvību VKG darba programmā.

3.13. EESK tomēr pauž nožēlu par to, ka, paplašinot darbības jomu, netika vēl vairāk pilnveidots uzraudzības mehānisms, lai nodrošinātu tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās minēto saistību efektīvu izpildi, kas ir ļoti svarīga EESK, un lai atzītu vietējo konsultantu grupu nozīmīgo lomu centienos nodrošināt, ka saistību nepildīšana tiek atklāta un efektīvi novērsta.

⁽¹⁰⁾ UNCTAD un Zviedrijas Nacionālās tirdzniecības padomes ziņojums.

⁽¹¹⁾ Piemēram, 2018. gadā problēmjautājumi Korejas BTN īstenošanā bija SDO konvenciju ratifikācija un īstenošana, liellopu gaļas eksports uz Koreju, intelektuālā īpašuma tiesību atalgojums, tiesiskais regulējums, piekļuve elektronikas, automašīnu un iekārtu tirgum un muitas procedūru uzlabošana. Citiem BTN, neapšaubāmi, būs citi problēmjautājumi.

4. Īpaši jautājumi, kas jārisina

Vietējās konsultantu grupas partnervalstīs

4.1. Sadarbībā ar **trešām valstīm** īpaši svarīgi ir balstīties uz savstarpēju cieņu un sapratni. Vairākas valdības ļoti negribīgi izturas pret sarunām par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu un pilsoniskās sabiedrības veiktas uzraudzības mehānisma izveidi. Daudzās valstīs pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības īstenošanas uzraudzībā bieži tiek organizēta saskaņā ar citām shēmām nekā ES. Piemēram, Kanāda izveido divas VKG – vienu vides un otru nodarbinātības jautājumos. VKG izveide ir pakāpenisks process, kurā ES ir jāpieliek pūles, lai palīdzētu partneriem iesaistīt pilsonisko sabiedrību. EESK uzskata, ka kopīgas vietējās konsultantu grupas ar partnervalstīm ir ļoti svarīgas. Attiecībā uz visiem turpmākajiem nolīgumiem EESK aicina izveidot VKG-VKG (kopīgu pilsoniskās sabiedrības struktūru ar partnervalstīm), nevis tikai atsevišķas vietējās konsultantu grupas katrai pusei ⁽¹²⁾. Tomēr gadījumos, kad jau pastāv citi mehānismi pilsoniskās sabiedrības viedokļa paušanai, kā tas ir ES un Čīles asociācijas nolīguma gadījumā, būtu svarīgi tos saglabāt, jo uzticēšanās un piemērotu darba apstākļu izveidei ir vajadzīgi gadi.

4.2. Galvenie trūkumi, kas daļēji minēti iepriekšējos EESK atzinumos, ir nelīdzsvarota līdzdalība, būtiski kavējumi un partnervalstu valdību politiskā un finansiālā atbalsta trūkums; arī konkrētajā valstī visplašāk pārstāvēto organizāciju izslēgšana joprojām ir viens no nepārprotamiem šķēršļiem pienācīga partnera nodrošināšanai. Izvēle par labu valsts organizācijām, nevis jau izveidotām, pārstāvētām un līdzsvarotām reģionālām pilsoniskās sabiedrības struktūrām (Centrālamerikas un Mercosur valstu gadījumā), kaitē pilsoniskās sabiedrības spējai kopīgi strādāt reģionālajā līmenī un reģionālajai kohēzijai kā tādai.

4.3. Eiropas Savienībai diplomātiski, taču stingri jāpārliecina partnervalstis par nepieciešamību ievērot nolīguma prasību izveidot līdzsvarotas un reprezentatīvas vietējās konsultantu grupas; šajā nolūkā būtu jāizveido sadarbība starp Komisiju, EADD, Eiropas Parlamentu un tā dažādajām struktūrvienībām, kā arī EESK.

Sastāvs un reprezentativitāte

4.4. VKG nozīmīgumu veicina arī to **sastāvs**, it īpaši to **locekļu reprezentativitāte un kompetence**, kas ir būtiski aspekti un ir jāsaglabā nākotnē, kā arī vairāk jāstimulē trešās valstīs. Tas ir jānodrošina ar atlases procedūru. EESK pauž cerību, ka ar to apspriedīsies par atlases procedūras uzlabošanu. VKG ietvaros būtu jāgarantē **līdzsvarota** pilsoniskās sabiedrības interešu pārstāvība. Mērķis ir nodrošināt, ka viena ieinteresētā persona vai ieinteresēto personu apakšgrupa nedominē debatēs vai programmā, kam būtu jāietver visu apakšgrupu ierosināti jautājumi.

Lietderība un efektivitāte / loģistikas un organizatoriskās problēmas

4.5. Ierobežotais locekļu skaits (parasti ne vairāk kā seši vienā apakšgrupā) un to darbības veids nodrošina VKG lietderību un efektivitāti. EESK iesaka VKG vismaz divreiz gadā tikties ES līmenī un turpmāko nolīgumu tekstā oficiāli noteikt, ka divreiz gadā tiek rīkotas **VKG-VKG** sanāksmes (vienai sanāksmei jānotiek klātienē, taču loģistikas un budžeta apsvērumu dēļ otru sanāksmi var rīkot kā videokonferenci). EESK mudina sarunu dalībniekus mācīties no pieredzes, kas gūta saistībā ar citiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem, kuros tika izveidotas katras puses vietējās konsultantu grupas, taču netika paredzēta nekāda iespēja atzīt kopīgam dialogam nolīgumu ietvaros. Šā modeļa trūkumi ir nepārprotami pierādīti. EESK aicina noslēgto nolīgumu puses oficiāli atzīt VKG-VKG sanāksmes pašreizējos nolīgumos. VKG-VKG sanāksmes ļauj pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas regulāri iesaistās attiecīgos vietējās uzraudzības uzdevumos, piedalīties viedokļu apmaiņā par īstenošanas jautājumiem. Nodevumu definēšana un kopēja darba programma palīdz VKG locekļiem izvērtēt gūto progresu, sagatavot kopīgus ieteikumus un ziņot iestādēm un plašākai pilsoniskajai sabiedrībai, nodrošinot pārredzamību, pārskatatbildību un nepārtrauktību.

4.6. Labāka VKG koordinācija nodrošinās labāku kvalitāti pilsoniskās sabiedrības veiktajā uzraudzībā. Ņemot vērā ievērojamās zināšanas, kas tiek gūtas katrā VKG, EESK iesaka katru gadu Briselē rīkot ES līmeņa **konferenci visiem VKG locekļiem**, lai attiecīgajām VKG nodrošinātu savstarpēju pieredzes apmaiņu.

4.7. Turpmāko VKG sastāvam būtu jāatspoguļo dažādie jautājumi, kas ietilps darba programmā. Tāpēc ir jāpiedalās organizācijām, kurām ir tehniskās **zināšanas** visos tirdzniecības nolīgumu aspektos un tiešas intereses, kas jāaizstāv. Lai VKG veikta uzraudzība pienācīgi aptvertu visus BTN aspektus, VKG locekļiem ir jābūt atbilstošām zināšanām, un vienlaikus tai jāspēj paplašināt dalību un konsultēt **ārējas ieinteresētās personas**. Vietējām konsultantu grupām būtu vajadzīga arī iespēja katru gadu rīkot **uzklausīšanu**. Sadarbība ar EESK nacionālajiem partneriem – valstu institucionālajām struktūrām, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, – būs laba iespēja paplašināt dialogu ārpus Briseles un sasniegt plašāku auditoriju nekā pašreizējā kārtībā, kas dod priekšrocības tām organizācijām, kuras atrodas Briselē.

⁽¹²⁾ EESK atzinums par tematu "Virzība uz ES un Mercosur valstu asociācijas nolīguma noslēgšanu", 6. punkts (OV C 283, 10.8.2018., 9. lpp.).

4.8. Vairāku struktūru izveide viena nolīguma ietvaros rada **neskaidrību** ES tirdzniecības partneriem ⁽¹³⁾, kā arī slogu gan trešām valstīm, gan EESK. Ir lieki un nelietderīgi paredzēt divkārtu pilsoniskās sabiedrības pārstāvību, proti, vienu reizi – asociācijas nolīguma vispārējā kontekstā un otru – tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļā. Piemēram, asociācijas nolīgumos ar Moldovu, Gruziju un Ukrainu ir izveidotas divas dažādas struktūras: nolīguma politiskajā pilārā ir paredzēta Pilsoniskās sabiedrības platforma, kas ir kompetenta **visos** nolīguma jautājumos, savukārt nolīguma tirdzniecības pilārā ir izveidota vietējā konsultantu grupa. EESK aicina ES nodrošināt, ka apvienotie konsultatīvie mehānismi ir kompetenti visos turpmāko asociācijas nolīgumu pilāros, sākot ar atkārtoti pārrunātajiem nolīgumiem ar Čīli un Meksiku, kā arī turpmākajā nolīgumā ar Mercosur valstīm.

4.9. Ir konstatēts, ka dažu noteikumu pārkāpumi, par kuriem iepriekš ziņojusi kāda VKG, nav ņemti vērā pietiekami ātri. Būtu jāparedz tāds **ziņošanas mehānisms**, kas ļautu pilsoniskās sabiedrības organizācijām – turpmāko VKG dalībniecēm – ziņot par problēmām īstenošanā vai paust ierosinājumus uzlabojumiem. EESK arī iesaka nodrošināt VKG priekšsēdētājam tiesības paust grupas viedokli Tirdzniecības un Ilgtspējīgas attīstības komitejām, kurām saprātīgā termiņā būtu jāatbild uz VKG jautājumiem un ieteikumiem. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas apņemšanos attiecībā uz **strukturētu, pārredzamu un savlaicīgu sūdzību mehānismu** tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļā īstenošanai nākotnē. Šāda apņemšanās būtu jāattiecinā arī uz turpmāko pieeju.

Lielāka pārredzamība un komunikācijas stratēģija

4.10. Pirms pilsoniskās sabiedrības struktūru izveides EESK īsteno lielus centienus, lai nodibinātu VKG/konsultatīvās komitejas jau labu laiku pirms nolīguma īstenošanas. Tas jo īpaši attiecas uz Centrālameriku, Kanādu, Japānu, Čīli, Mercosur valstīm un Ukrainu, kur EESK locekļi ir sazinājušies ar partnerorganizācijām un valdībām, lai vairotu informētību par nepieciešamību sagatavot turpmāko kopīgo darbu. Eiropas Parlamentam, Tirdzniecības ĢD un EĀDD būtu jāatbalsta EESK centieni, lai pilsoniskās sabiedrības organizācijām partnervalstīs tiktu sniegta informācija par nepieciešamību izveidot šīs pilsoniskās sabiedrības struktūras ar mērķi nodrošināt to darbības uzsākšanu iespējami drīzāk pēc nolīguma stāšanās spēkā.

4.11. Pēc to izveides un ar mērķi nodrošināt VKG redzamību EESK iesaka īstenot **komunikācijas kampaņu** un regulāri atjaunināt īpašu **tīmekļa lapu**, iekļaujot tajā sanāksmju dokumentus, to skaitā programmas un protokolus. Šajā nolūkā varētu izveidot IT platformu ērtākai viedokļu apmaiņai starp ES un partnervalstu VKG. Būtu jāizmanto arī sociālie plašsaziņas līdzekļi.

Vajadzīgie resursi

4.12. EESK un Eiropas Komisija līdz šim ir nodrošinājušas finansējumu un cilvēkresursus, lai sniegtu palīdzību VKG darbībā. Komisijas piešķirtais budžets kopš 2018. gada ir trīs miljoni euro trijiem gadiem. **Ārējs darbuzņēmējs** nodrošinās VKG sanāksmju loģistisko organizāciju.

4.13. Lai īstenotu turpmākos nolīgumus, būtu jānodrošina papildu finansiālais atbalsts, it īpaši no partnervalstu valdībām. ES iestādēm būtu pastāvīgi jāapspriež šis jautājums ar partnervalstu valdībām, lai kopīgi meklētu ilgtspējīgus ilgtermiņa risinājumus. EESK uzskata, ka **nolīgumu tekstā būtu skaidri jāparedz saistības**, arī partnervalstu valdībām, **pienācīgi finansēt un politiski un loģistiski atbalstīt paredzētās pilsoniskās sabiedrības struktūras**.

5. EESK un VKG

5.1. Saskaņā ar Eiropas Komisijas pieprasījumu EESK atbalsta vietējās konsultantu grupas ar savu locekļu un sekretariāta palīdzību. EESK uzskata savu līdzdalību par vērtīgu un vēlas turpināt savu klātbūtni visās VKG. EESK iesaka dalībai vietējā konsultantu grupā noteikt piecu gadu termiņu, lai garantētu stabilitāti un nepārtrauktību. Tomēr vadības locekļiem būtu jārotē ik pēc divarpus gadiem.

5.2. EESK nodrošina strukturētu un organizētu VKG darbību, palīdzot apzināt partnerus sadarbības valstī, sagatavot darba kārtību, rīkot sanāksmes, ziņot ES iestādēm un pilsoniskajai sabiedrībai, kā arī nodrošināt pārskatatbildību. Šo iemeslu dēļ EESK ir vispiemērotākā struktūra vietējo konsultantu grupu vadīšanai, tāpēc Komiteja ierosina turpmākajos brīvās tirdzniecības noteikumos iekļaut noteikumus, kas paredz, ka EESK vada Eiropas VKG.

⁽¹³⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)"(OV C 227, 28.6.2018., 27.lpp.).

5.3. Ir sagaidāms, ka EESK izmaksas saistībā ar klātbūtni vietējās konsultantu grupās nākamajos trijos gados divkāršosies un, aptverot pašlaik apspriežamos BTN, arī trīskāršosies. Paredzams, ka EESK būs nepieciešams vietējās konsultantu grupās iesaistīt vēl aptuveni 50 EESK locekļus.

5.4. Tāpēc vietējās konsultantu grupas radīs Komitejai sarežģījumus finansiālo resursu un cilvēkresursu ziņā. Tiek lēsts, ka visu pašreizējo un turpmāko VKG izmaksas gadā varētu sasniegt pat 24 % no Ārējo attiecību specializētās nodaļas locekļiem patlaban paredzētā budžeta.

5.5. Būs jāstiprina arī Ārējo attiecību sekretariāta cilvēkresursi un jāpalielina tā komandējumu budžets. Pamatojoties uz EESK un Eiropas Komisijas (Tirdzniecības GD) nolīgumu, EESK Ārējo attiecību specializētā nodaļa (REX) nodrošina sekretariāta pakalpojumus izveidotajām ES vietējām konsultantu grupām un sadarbojas ar partnervalstu VKG jautājumos, kas saistīti ar ikgadējām kopīgajām sanāksmēm un sadarbību starp sesijām.

5.6. EESK vēlas vērst īpašu uzmanību uz to, ka EESK amatpersonu darbs sekretariātā sekmē VKG darbību jomās, kas pārsniedz šauri organizatorisko aspektu. VKG gūst labumu no EESK darbinieku plašās pieredzes saistībā ar pilsoniskās sabiedrības konsultāciju atbalstu gan ES iekšienē, gan trešās valstīs un reģionos (REX sekretariāts pašreiz pārvalda 17 kopīgas struktūras ar trešām valstīm). Sekretariāts veic vairākas funkcijas:

- sniedz politikas konsultācijas locekļiem viņu darbā,
- palīdz VKG vadītājiem izstrādāt sanāksmju programmas un protokolē sanāksmes,
- sniedz konsultācijas potenciālajiem referentiem, ekspertiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas varētu tikt uzaicinātas,
- sagatavo sanāksmju dokumentus un palīdz nodrošināt pastāvīgu informācijas plūsmu par tematiem, kas interesē VKG locekļus,
- izmanto kontakttīklu citās ES iestādēs un starptautiskajās organizācijās, lai veicinātu VKG un šo iestāžu savstarpējo pieredzes apmaiņu.

Tomēr šī uzdevuma veikšanai vajadzīgi aizvien lielāki resursi gan finanšu līdzekļu, gan cilvēkresursu ziņā.

5.7. EESK pateicas Eiropas Parlamentam, kurš 2017. un 2018. gadam pieprasīja palielināt locekļu un personāla budžetu, un cer, ka šādu atbalstu varēs saglabāt arī nākotnē. EESK lūdz budžeta iestādes piešķirt papildu līdzekļus, kas pavērtu iespēju segt Komisijas paredzētos kārtējos izdevumus saistībā ar atbalstu vietējām konsultantu grupām, lai tās spētu gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi paveikt tām uzticēto darbu.

5.8. Tā kā resursi ir ierobežoti, sākotnēji dibinot vietējo konsultantu grupu, parastās VKG var piedalīties tikai trīs EESK locekļi; seši locekļi var piedalīties tikai izņēmuma gadījumos, piemēram:

- vietējā konsultantu grupā ar tādu valsti/apgabalu, kas atbilst vairāk nekā 100 miljardiem EUR no ES tirdzniecības gada kopējā apjoma,
- vai kurā ES ieguldījumi pārsniedz 100 miljardus EUR,
- vai kuram ir spēcīga nozīme ģeopolitiskā un stratēģiskā aspektā,
- vai kur ilgtspējas apsvērumi ir īpaši svarīgi.

Līdzīgi kritēriji būtu jāņem vērā, lai izlemtu, vai veidot vietējo konsultantu grupu. Eiropas Savienībai ir tirdzniecības nolīgumi ar 69 pasaules valstīm un reģioniem. Ne visos no tiem būtu jāveido VKG.

EESK un ES iestādes

5.9. Vietējo konsultantu grupu funkcijas attiecībā pret ES un attiecībā pret partnervalsti ir atšķirīgas. ES pārstāvošās vietējās konsultantu grupas **pamatā ziņo Eiropas Komisijai**, un būtu svarīgi, lai nākotnē tās spētu ziņot arī Parlamentam un Padomei. Attiecībā uz **Eiropas Parlamentu** ziņošana pašlaik tiek veikta uz neformāla *ad hoc* pamata pēc pieprasījuma, ko pauž vai nu Starptautiskās tirdzniecības komiteja, vai kāda no EP delegācijām attiecībā ar trešām valstīm. Varētu apsvērt iespējas izveidot strukturētāku, regulāru konsultāciju mehānismu.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz sīki izstrādāto tehnisko pasākumu ieviešanu galīgās PVN sistēmas darbībai, kas paredzēta nodokļa uzlikšanai tirdzniecībā starp dalībvalstīm, groza Direktīvu 2006/112/EK”

(COM(2018) 329 final – 2018/0164 (CNS))

(2019/C 159/05)

Ziņotājs: **Krister ANDERSSON**

Līdzziņotājs: **Giuseppe GUERINI**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 11.7.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārā savienība, ekonomiskā un sociālā kohēzija
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	20.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	24.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	163/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kas paredz aizstāt PVN pārejas sistēmu attiecībā uz nodokļa uzlikšanu tirdzniecībā starp dalībvalstīm; minētā sistēma tika ieviesta pirms vairāk nekā 25 gadiem un joprojām ir spēkā. Pārejas kārtības izbeigšana ir svarīgs solis, kas ļauj pabeigt virzību uz tādu galīgu PVN sistēmu attiecībā uz nodokļu uzlikšanu precēm B2B darījumos, kura ir balstīta uz galamērķa principu, un tas ir svarīgs sasniegums, kas pierāda pastāvīgu ES iekšējā tirgus konsolidāciju.

1.2. EESK kārtējo reizi ⁽¹⁾ mudina Komisiju izpētīt, kā pēc iespējas ātrāk varētu izvērst kopēju sistēmu gan attiecībā uz pakalpojumiem, gan precēm, tādējādi mazinot paredzamās problēmas, kas radīsies divu sistēmu pastāvēšanas gadījumā, proti, ja vienu piemēros precēm, bet otru – pakalpojumiem. Tomēr Komisija vairākkārt ir aizstāvējusi pakāpenisku divpakāpju pāreju uz jauno režīmu, proti, pirmais posms attiecībā uz precēm un nākotnē kā otrais posms attiecībā uz pakalpojumiem.

1.3. EESK uzsver, ka ir svarīgi turpināt virzību uz otro posmu, jo PVN mērķiem tādu pašu noteikumu attiecināšana gan uz precēm, gan pakalpojumiem spētu vairāk veicināt izaugsmi un ļautu efektīvāk apkarot krāpšanu.

1.4. EESK uzsver: lai arī Komisijas priekšlikums ir vispusīgs un labi izstrādāts, vēl nav atrisināti daži problemātiski jautājumi. Ierosināto sistēmu patiešām varētu uzlabot, paredzot skaidrus noteikumus vai precizējot noteikumus par sliktiem parādiem un atmaksāšanas pārvaldību vienas pieturas aģentūrā. Turklāt varētu sniegt un izstrādāt arī tādu jēdzienu definīcijas kā “tirdzniecības vieta” un “platformas”.

⁽¹⁾ Skatīt iepriekšējos EESK atzinumus: “Rīcības plāns PVN jomā” (OV C 389, 21.10.2016., 43. lpp.); “PVN reformas pasākumu kopums (I)” (OV C 237, 6.7.2018., 40. lpp.); “PVN reformas pasākumu kopums (II)” (OV C 283, 10.8.2018., 35. lpp.).

1.5. EESK norāda, ka ierosinātā sistēma ietekmēs naudas plūsmas, jo PVN jāuzliek B2B preču pārrobežu piegādēm, un tādēļ tirgotājs gūs ieņēmumus naudas plūsmā, un pircējam radīsies naudas plūsmas izmaksas. Tomēr kapitāla izmaksas kopumā būs lielākas, jo PVN atgūšanas laikposms vienmēr būs garāks par laikposmu, kurā tirgotājs patur PVN. Turklāt vienas pieturas aģentūras sistēmas ietvaros būs atšķirīgi atgūšanas periodi, jo to ietekmēs dalībvalstu pārskata periodi, kā arī vietējo nodokļu iestāžu noteiktie maksājuma termiņi un nodokļu iestāžu efektivitāte saistībā ar PVN atgriešanu pircēja valstij.

1.6. EESK aicina rūpīgāk izanalizēt minētos aspektus, lai novērstu negatīvu ietekmi uz vienoto tirgu un nodrošinātu to, ka jaunā PVN sistēma, kas tiek izstrādāta, sniedz noteiktību un prognozējamību, tādējādi samazinot atbilstības nodrošināšanas izmaksas un administratīvo slogu.

1.7. EESK prasa izstrādāt skaidrus un samērīgus kritērijus attiecībā uz jēdzienu "sertificēts nodokļu maksātājs" (SNM), kas jāievieš visās dalībvalstīs, lai veicinātu pēc iespējas plašāku piekļuvi sertificēta nodokļu maksātāja statusam. Lai sasniegtu jaunas, uz galamērķa principu balstītas sistēmas mērķi, būtu lietderīgi saskaņot laikposmu, kurā dalībvalstīm ir jāizskata pieteikums par sertificēta nodokļu maksātāja statusa saņemšanu. Dalībvalstīm pieteikumi par sertificēta nodokļu maksātāja statusa saņemšanu būtu jāizskata ātri, lai uzņēmumi varētu turpināt strādāt bez nevajadzīgiem pārtraukumiem, kavējumiem un administratīvā sloga, ko rada neskaidrība. Vienlaikus Eiropas Komisijai būtu rūpīgi jāuzrauga sertificēta nodokļu maksātāja statusa uzlikto pienākumu pildīšana, lai novērstu tā iespējamo ļaunprātīgu izmantošanu un regulatīvās vienotības trūkumu, jo īpaši pirmajos īstenošanas mēnešos.

1.8. EESK uzsver, ka funkcionējošai vienotas pieturas aģentūrai ir izšķiroša nozīme, lai ieviestu jauno, uz galamērķa principu balstīto sistēmu. Ja nebūs pilnībā funkcionējošas vienas pieturas aģentūras, kuras pamatā ir piederības valsts revīzijas, pielāgojami vienkāršošanas pasākumi un spēja kompensēt radušos priekšnodokli no visām dalībvalstīm, tad jebkura uz galamērķa principu balstīta sistēma ievērojami palielinās administratīvo slogu, jo īpaši MVU gadījumā.

1.9. EESK pauž bažas par to, ka pašreizējais priekšlikums varētu izrādīties par pārmērīgu šķērslī gan MVU, gan jaunuzņēmumiem. EESK uzskata, ka nodokļa apgrieztās maksāšanas sistēma būtu jāpiemēro visām B2B preču pārrobežu piegādēm, kamēr nav pilnībā ieviesta galīgā sistēma un PVN atmaksāšana netiek veikta savlaicīgi.

1.10. EESK iesaka veikt atbilstošus ieguldījumus IT aparatūrā/programmatūrā, lai pienācīgi izveidotu stabilu un uzticamu vienas pieturas aģentūru, kas spētu efektīvi pārvaldīt ievērojamo daudzumu sensitīvas informācijas, garantējot ātru un drošu sistēmas funkcionēšanu un tādējādi dodot labumu gan Eiropas uzņēmumiem, gan nodokļu iestādēm. Šādi ieguldījumi ir stratēģiski, jo ļauj novērst nelabvēlīgu ietekmi, ko varētu izraisīt pāreja no vecās sistēmas uz jauno sistēmu, – šīs pārejas nodrošināšana prasīs būtiskas pielāgošanās izmaksas, kuras būtu jāsamazina līdz minimumam, veicot pienācīgu digitalizāciju.

1.11. EESK uzsver, ka dalībvalstīm ir jāturpina sadarbības, lai apkarotu krāpšanu, un pastāvīgi jāanalizē šis jautājums, lai nodrošinātu, ka ierosinātā sistēma neizraisa jaunus krāpšanas un iekasēšanas zaudējumu veidus. Nodokļa uzlikšana B2B pārrobežu darījumiem palielinās kopējo PVN summu, ko nodrošina sistēma. Tas var palielināt cita veida krāpšanas, iztrūkuma un iekasēšanas zaudējumu iespējamību. Nodokļa maksātājs dalībvalstī, kurai ir augsts PVN iztrūkums, rīkosies kā iekasētājs attiecībā pret dalībvalstīm, kurām ir zemāks PVN iztrūkums.

1.12. EESK iesaka pastiprināt sadarbību starp valstu nodokļu un izpildes iestādēm, lai jaunā, uz galamērķa principu balstītā PVN sistēma būtu efektīvāka gan krāpšanas apkarošanas, gan uzticamības ziņā un tādējādi dotu labumu Eiropas uzņēmumiem. Šādā sadarbībā būtu jāietver arī tādi jautājumi kā automatizēta informācijas un datu apmaiņa, kā arī periodiski ziņojumi un analītiski pētījumi par jaunās sistēmas darbību, jo īpaši pirmajos īstenošanas gados.

1.13. Galu galā EESK uzskata, ka Eiropas uzņēmumi iegūtu no plaša Komisijas īstenota informatīva pasākuma, kura mērķis būtu pienācīgi izskaidrot, skaidrā un praktiskā veidā, jaunās PVN sistēmas pamatiezīmes, kā arī konkrētas PVN reformas priekšrocības, kas nāktu par labu Eiropas uzņēmumiem un to izaugsmei.

2. Ievads un konteksts

2.1. Eiropas Komisija saskaņā ar savu rīcības plānu PVN jomā – plāns, kas tika pieņemts 2016. gada aprīlī ⁽²⁾, – ir publicējusi priekšlikumu Padomes direktīvai, ar kuru ievieš sīki izstrādātus tehniskus grozījumus ES noteikumos par pievienotās vērtības nodokli (PVN) ⁽³⁾. Ar ierosināto direktīvu tiek grozīti aptuveni divsimt Padomes 2006. gada 28. novembra Direktīvas 2006/112/EK ⁽⁴⁾ pantu; minētā direktīva tiks pielāgota, lai ieviestu sīki izstrādātos tehniskos pasākumus tādas galīgās PVN sistēmas darbībai, kura paredzēta nodokļa uzlikšanai tirdzniecībā starp dalībvalstīm (pamatojoties uz galamērķa principu).

2.2. Komisijas priekšlikums aizstāj pārejas kārtību, kas ir spēkā kopš 1993. gada 1. janvāra, un ietver sīki izstrādātus noteikumus, kas attiecas uz tirdzniecību starp uzņēmumiem (B2B) Savienības iekšienē un saskaņā ar kuriem iekšzemes darījumiem un pārrobežu darījumiem ar precēm tiek piemērota vienāda kārtība. Turklāt tas ir pirmais no diviem regulatīvajiem pasākumiem (viens no tiem attiecas uz precēm un otrs – uz pakalpojumiem), ko Komisija īsteno, lai izveidotu vienkāršāku un pret krāpšanu drošāku galīgo PVN sistēmu attiecībā uz tirdzniecību Savienības iekšienē.

2.3. Komisijas priekšlikumā ierosinātas būtiskas izmaiņas PVN direktīvā, lai uzņēmējdarbībai un valstu budžetiem dotu šādu labumu: i) vienkāršotu preču aplikšanu ar nodokļiem; ii) izstrādātu vienotu tiešsaistes portālu (vienas pieturas aģentūru) tirgotājiem; iii) samazinātu birokrātiju; iv) noteiktu, ka par PVN iekasēšanu parasti atbild pārdevējs.

2.4. Vienā no galvenajām izmaiņām ir tā, ka svītrots jēdziens “preču iegāde Kopienas iekšienē”, kas nozīmē, ka PVN nolūkā preču tirdzniecību starp uzņēmumiem sadala divos darījumos – no PVN atbrīvots pārdošanas darījums izcelsmes dalībvalstī un ar nodokli aplikts iegādes darījums galamērķa dalībvalstī. Tas tiks aizstāts ar jaunu jēdzienu “preču piegāde Savienības iekšienē”, saskaņā ar kuru B2B preču pārrobežu piegāde ES iekšienē PVN nolūkā ir viens darījums.

2.5. Komisija ierosina arī šādas izmaiņas: i) jauns izņēmums no vispārējā noteikuma, saskaņā ar kuru par ES iekšienē veiktas preču piegādes vietu uzskata vietu, kur preces atrodas brīdī, kad beidzas preču nosūtīšana vai transportēšana pircējam; ii) grozījums, kas nosaka vienotu PVN iekasējamības noteikumu par piegādēm Savienības iekšienē; iii) jauns pants, saskaņā ar kuru PVN maksā persona, kurai ir piegādātas preces, ciktāl šī persona ir sertificēts nodokļu maksātājs (SNM). Komisijas aplēses liecina, ka priekšlikuma īstenošana ļautu par 41 mljrd. EUR gadā samazināt pārrobežu krāpšanu PVN jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kas paredz aizstāt PVN pārejas sistēmu attiecībā uz nodokļa uzlikšanu tirdzniecībā starp dalībvalstīm; minētā sistēma tika ieviesta pirms vairāk nekā 25 gadiem un joprojām ir spēkā. Pārejas kārtības izbeigšana ir svarīgs solis, kas ļauj pabeigt virzību uz tādu galīgu PVN sistēmu attiecībā uz nodokļu uzlikšanu precēm B2B darījumos, kura ir balstīta uz galamērķa principu, un tas ir svarīgs sasniegums, kas pierāda pastāvīgu ES iekšējā tirgus konsolidāciju.

3.2. EESK pauž bažas par izmaksām, kas radīsies uzņēmumiem un jo īpaši MVU. Viņiem ir jāpielāgo savas sistēmas, lai ievērotu noteikumus attiecībā uz tirdzniecību gan Eiropā, gan ārpus tās. Ir ārkārtīgi svarīgi priekšlikumā vai tā īstenošanas gaitā neiekļaut jaunas prasības attiecībā uz ziņošanu par PVN. Šādas izmaiņas tikai palielinātu atbilstības nodrošināšanas izmaksas.

3.3. Iepriekšējos atzinumos EESK mudināja Komisiju izpētīt, kā pēc iespējas ātrāk varētu izvērst kopēju sistēmu gan attiecībā uz pakalpojumiem, gan precēm, tādējādi mazinot paredzamās problēmas, kas radīsies divu sistēmu pastāvēšanas gadījumā, proti, ja vienu piemēros precēm, bet otru – pakalpojumiem ⁽⁵⁾. Tomēr Komisija ir atkārtoti atbalstījusi pakāpenisku divpakāpju pāreju uz jauno režīmu.

⁽²⁾ COM(2016) 148 final.

⁽³⁾ COM(2018) 329 final.

⁽⁴⁾ Padomes 2006. gada 28. novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (OV L 347, 11.12.2006., 1. lpp.).

⁽⁵⁾ Skatīt iepriekšējos EESK atzinumus: “Rīcības plāns PVN jomā” (OV C 389, 21.10.2016., 43. lpp.); “PVN reformas pasākumu kopums (II)” (OV C 283, 10.8.2018., 35. lpp.).

3.4. Tādēļ pirms pakalpojumu iekļaušanas šajā sistēmā Komisija un valstu nodokļu iestādes varēs izvērtēt rezultātus, kādus jaunā PVN sistēma, kas ir balstīta uz galamērķa principu, sniedz attiecībā uz: i) efektivitāti krāpšanas apkarošanā; ii) atbilstības nodrošināšanas izmaksām Eiropas uzņēmumiem; iii) nodokļu iestāžu veikto jaunās sistēmas pārvaldību.

3.5. EESK izsaka cerību, ka izvēle veikt pakāpenisku un lēnāku pāreju uz jauno PVN kārtību varētu ļaut tuvā nākotnē izveidot unikālu un efektīvu galīgo sistēmu, kas attiecas gan uz precēm, gan pakalpojumiem. Veicot pakāpenisku īstenošanu, varētu būt iespējams gūt vērtīgu mācību no pirmajiem rezultātiem, kas ir panākti, īstenojot jauno režīmu tikai attiecībā uz precēm.

3.6. Tomēr būtu jānorāda, ka galīgā PVN sistēma ir ilgi gaidītais otrais pasākums, kas ir jāievieš pēc pārejas sistēmas, kura bija spēkā vairāk nekā 25 gadus. Tādēļ EESK uzsver, ka ir svarīgi turpināt darbu pie otrā pasākuma ieviešanas. Ja precēm un pakalpojumiem piemērotu vienādu kārtību, PVN sistēma būtu labvēlīgāka izaugsmei un noturīgāka pret krāpšanu.

3.7. Lai arī šis priekšlikums ir plašs, EESK vēlas uzsvērt to, ka joprojām ir daži neatbildēti jautājumi. Piemēram, ierosināto sistēmu varētu uzlabot, paredzot skaidrus noteikumus vai precīzāk definējot noteikumus attiecībā uz bezcerīgiem parādiem, atmaksāšanas pārvaldību vienas pieturas aģentūrā un avansa maksājumiem un precīzāk definējot terminus "tirdzniecības vieta", "platformas" u. c. Šīs neskaidrības kopā ar negatīvu naudas plūsmu pamudinās uzņēmumus rīkoties nolūkā samazināt riskus. EESK vēlas, lai šie aspekti tiktu izmeklēti vēl vairāk, lai nepieļautu, ka vienotais tirgus tiek nelabvēlīgi ietekmēts.

3.8. Aplūkojot šo jautājumu no citas perspektīvas, ir vērts norādīt, ka Eiropas uzņēmumi iegūtu no plaša Komisijas īstenota informatīva pasākuma, kura mērķis būtu pienācīgi izskaidrot, skaidrā un praktiskā veidā, jaunās PVN sistēmas pamatzīmes, kā arī konkrētas PVN reformas priekšrocības, kam būtu jāatbalsta Eiropas uzņēmumi un to izaugsme.

3.9. Nodokļa uzlikšana B2B pārrobežu darījumiem palielinās kopējo PVN summu, ko nodrošina sistēma. Tas var palielināt cita veida krāpšanas, iztrūkuma un iekasēšanas zaudējumu iespējamību. Nodokļa maksātājs dalībvalstī, kurai ir augsts PVN iztrūkums, rīkosies kā iekasētājs attiecībā pret dalībvalstīm, kurām ir zemāks PVN iztrūkums. Tādēļ EESK uzsver, ka dalībvalstīm ir jāturpina sadarbības, lai apkarotu krāpšanu, un pastāvīgi jāanalizē šis jautājums, lai nodrošinātu, ka ierosinātā sistēma neizraisa jaunus krāpšanas un iekasēšanas zaudējumu veidus.

4. Galvenie grozījumi Direktīvā 2006/112/EK

4.1. Pašreizējo preču pārrobežu tirdzniecības sadalījumu divos darījumos PVN nolūkā – piegāde, kas atbrīvota no nodokļa preču nosūtīšanas jurisdikcijā, un tāda "iegāde Kopienas iekšienē", kuru apliek ar nodokli galamērķa valstī –, aizstās ar vienu darījumu, proti, "preču piegādi Savienības iekšienē", vārdu "Kopiena" aizstājot ar vārdu "Savienība" ⁽⁶⁾.

4.1.1. Pāreja uz vienu darījumu ir nepieciešama, lai ieviestu jauno PVN sistēmu, kas ir balstīta uz galamērķa principu, un tai būtu jāvienkāršo atsevišķu tirdzniecības darījumu administratīvā pārvaldība. No otras puses, svītrojot atsauci uz Eiropas Kopienas visā Direktīvas 2006/112/EK tekstā, tiek veikta teksta nepieciešamā pielāgošana, ņemot vērā jauno institucionālo formulējumu, kas ir nospielināts Lisabonas līgumā, proti, jēdzienu "Eiropas Savienība".

4.1.2. "Preču piegāde Savienības iekšienē" ir preču piegāde, ko veic nodokļa maksātājs nodokļa maksātājam vai juridiskai personai, kura nav nodokļa maksātāja, ja preces nosūta vai transportē piegādātājs vai persona, kas iegādājas preces Savienībā, vai tās tiek nosūtītas vai transportētas viņu interesēs no vienas dalībvalsts uz citu ⁽⁷⁾.

4.1.3. Ir svarīgi norādīt, ka šis visaptverošais jēdziens neattieksies uz: i) preču piegādēm ar montāžu vai uzstādīšanu ar darbības pārbaudi vai bez tās; ii) preču piegādēm, kas ir atbrīvotas no nodokļa saskaņā ar Direktīvas 2006/112/EK 148. vai 151. pantu; iii) preču piegādēm, uz ko attiecas lauksaimniekiem paredzēta vienotas likmes sistēma ⁽⁸⁾. Tādi darījumi, ko veic pārrobežu kontekstā, šobrīd nevar kalpot par Kopienas iekšienē veiktu piegādi un iegādi, un jaunajā tekstā šī īpašā kārtība ir apstiprināta.

⁽⁶⁾ Direktīvas 2006/112/EK 2.–4. panta grozījumi.

⁽⁷⁾ COM(2018) 329 final, 6. lpp.

⁽⁸⁾ Direktīvas 2006/112/EK 14. panta grozījumi.

4.1.4. EESK uzskata, ka ir noderīgi, ka iepriekš minētie atbrīvojumi apstiprina noteikumus, kas attiecībā uz konkrētām precēm jau ir iekļauti Direktīvā 2006/112/EK, – tas garantē PVN noteikumu konsekveni un noteiktību visā vienotajā tirgū, kamēr notiek jaunās sistēmas sākotnējā īstenošana.

4.2. Jēdzienu “preču piegāde Savienības iekšienē” papildina, Direktīvā 2006/112/EK iekļaujot īpašus noteikumus par preču piegādes vietu, ar kuriem saskaņā nosaka dalībvalsti, kurā maksājams PVN. Spēkā esošie vispārējie noteikumi šajā saistībā ir apstiprināti, taču ir ierosināts jauns izņēmums⁽⁹⁾, saskaņā ar kuru par Savienības iekšienē veiktas preču piegādes vietu uzskata vietu, kur preces atrodas brīdī, kad beidzas preču nosūtīšana vai transportēšana pircējam⁽¹⁰⁾.

4.2.1. EESK atbalsta ideju, kas ir pamatā Komisijas regulatīvajām izvēlēm, jo to mērķis acīmredzami ir izstrādāt jaunu sistēmu, kuras pamatā ir galamērķa princips, un tādu plašu izņēmumu saglabāšana, kas balstās uz izcelsmes valsts principu, varētu kaitēt jaunās PVN sistēmas konsekvencei un, mazinātu tiesību aktu paredzamību un, iespējams, palielinātu gan atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem, gan nodokļu iestādēm administratīvo slogu.

4.2.2. Tomēr ir svarīgi turpināt analizēt ierosinātās sistēmas ietekmi uz naudas plūsmu. Pašlaik PVN uzlikšana B2B pārrobežu preču piegādēm neietekmē naudas plūsmu. Savukārt ieviešot ierosināto sistēmu, tirgotājs gūs ieņēmumus naudas plūsmā, un pircējam radīsies naudas plūsmas izmaksas⁽¹¹⁾.

4.2.3. Tomēr kapitāla izmaksas kopumā būs lielākas, jo PVN atgūšanas laikposms parasti būs garāks par laikposmu, kurā tirgotājs patur PVN. Tas izskaidrojams ar to, ka daudzas dalībvalstis kavējas ar PVN atmaksu. Kapitāla izmaksas atšķirsies atkarībā no dalībvalstu pārskata periodiem, vietējo nodokļu iestāžu noteiktajiem maksājuma termiņiem un nodokļu iestāžu efektivitātes saistībā ar PVN atgriešanu pircējam. Kapitāla izmaksas ir jautājums, kas īpaši satrauc mazās dalībvalstis ar augstiem eksporta rādītājiem.

4.2.4. Gan Eiropas, gan valstu nodokļu iestādēm būtu pienācīgi jāņem vērā šāda ietekme uz Eiropas uzņēmumu naudas plūsmu un likviditāti, un tas būtu efektīvi jārisina, novēršot atmaksāšanas aizkavēšanos un ar to saistītās izmaksas. Piegādes ķēdes izmaiņas, ko izraisa ietekme uz naudas plūsmu, rada risku, ka tiks kavēta tirdzniecība Savienības iekšienē, un tās var kavēt vienotā tirgus izveides pabeigšanu.

4.3. PVN sistēmas pamatā joprojām ir princips, kurš paredz, ka PVN maksā ikviens nodokļa maksātājs, kas veic preču piegādi, par kuru uzliek nodokli, izņemot dažos izņēmuma gadījumos, kas jau ir iekļauti Direktīvas 2006/112/EK 193. pantā, kurš tagad ir papildināts ar jaunu atkāpi saskaņā ar 194.a pantu. Šī atkāpe paredz – ja piegādātājs neveic uzņēmējdarbību tās valsts teritorijā, kurā maksājams PVN, tad par PVN nomaksu atbildīgā persona ir persona, kam preces ir piegādātas, ciktāl tā ir sertificēts nodokļu maksātājs (SNM)⁽¹²⁾.

4.3.1. Attiecībā uz sertificētu nodokļu maksātāju EESK saprot, kāpēc uzņēmumiem, kuru uzticamība nodokļa nomaksas jomā ir pierādīta, ļauts gūt labumu no atbilstošiem vienkāršošanas pasākumiem. Tomēr, kā ir norādīts atzinumā ECO/442 “PVN reformas pasākumu kopums (I)”, SNM jēdziens būtu jāpapildina ar skaidriem un pārredzamiem īstenošanas kritērijiem, lai ļautu uzņēmumiem – jo īpaši MVU – gūt labumu no SNM statusa.

4.3.2. Komiteja uzsver – lai nodrošinātu paredzētos ieguvumus, ir svarīgi ļaut nodokļa maksātājam, kurš veic saliktu piegādi, piemērot pieejamos vienkāršošanas pasākumus visām darbības daļām. Uzspiežot fiktīvu darbības sadalīšanu, plānotā vienkāršošana var kļūt par sarežģījumu.

⁽⁹⁾ Noteikts Direktīvas 2006/112/EK 35.a pantā.

⁽¹⁰⁾ COM(2018) 329 final, 7. lpp.

⁽¹¹⁾ Ja tirgotājam ir jāsamaksā PVN, pirms viņš ir saņēmis attiecīgo summu no pircēja, tirgotājam veidojas negatīva naudas plūsma, tādējādi radot izmaksas.

⁽¹²⁾ Direktīvas 2006/112/EK 193. un 194.a panta grozījumi.

4.3.3. Tāpēc ir svarīgi visās dalībvalstīs īstenot saskaņotus, skaidrus un samērīgus kritērijus, lai veicinātu pēc iespējas plašāku piekļuvi SNM statusam. Vienlaikus Eiropas Komisijai būtu rūpīgi jāuzrauga sertificēta nodokļu maksātāja statusa uzlikto pienākumu pildīšana, lai novērstu tā iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu un regulatīvās vienotības trūkumu, jo īpaši pirmajos īstenošanas mēnešos.

4.3.4. Lai sasniegtu režīma mērķi, būtu lietderīgi saskaņot laikposmu, kurā dalībvalstīm ir jāizskata pieteikums par SNM statusa saņemšanu. Dalībvalstīm pieteikumi par SNM statusa saņemšanu būtu jāizskata ātri, lai uzņēmumi varētu turpināt strādāt bez nevajadzīgiem pārtraukumiem, kavējumiem un administratīvā sloga, ko rada neskaidrība.

4.3.5. Turklāt EESK pauž bažas par to, ka pašreizējais priekšlikums varētu kļūt par pārmērīgu šķērslī gan MVU, gan jaunuzņēmumiem. EESK uzskata, ka nodokļa apgrieztās maksāšanas sistēma būtu jāpiemēro visām B2B preču pārrobežu piegādēm, kamēr nav pilnībā ieviesta galīgā sistēma un PVN atmaksāšana netiek veikta savlaicīgi.

4.4. Komisijas ierosinājums likvidēt kopsavilkuma paziņojumus par PVN attiecībā uz precēm atbilst jaunajai ierosinātajai PVN sistēmai, kas atjauno PVN pašregulējošo raksturu. No otras puses, kopsavilkuma paziņojumu apstiprināšana attiecībā uz pakalpojumiem atbilst Komisijas izvēlei rīcības plānu īstenot divpakāpju veidā ⁽¹³⁾.

4.4.1. EESK atbalsta Komisijas ierosinātās izmaiņas, kas paredz ļaut dalībvalstīm vienkāršot pienākumu attiecībā uz kopsavilkuma paziņojumu iesniegšanu, jo vienkāršošana varētu samazināt birokrātiju un Eiropas uzņēmumu darbības izmaksas. Tomēr EESK uzsver, ka šādi vienkāršošanas pasākumi būtu jāizstrādā rūpīgi, lai novērstu uzņēmumu izdarītus ļaunprātīgus pārkāpumus, īpaši ņemot vērā to, ka vienkāršākas sistēmas ieviešanu varētu ievērojami veicināt, ja valstu nodokļu sistēmās vairāk tiktu izmantoti elektroniski rēķini.

4.4.2. Pašreizējais īpašais režīms preču un pakalpojumu, ko sniedz nodokļa maksātāji, kuri veic uzņēmējdarbību ES, bet ne patērīna dalībvalstīs, tālpārdošanai Savienības iekšienē tiks būtiski mainīts, lai īstenotu principu par vienotu reģistrācijas sistēmu nodokļa deklarēšanai, nomaksai un atskaitīšanai.

4.5. No 2021. gada 1. janvāra nodokļa maksātājs, kas ir reģistrēts identifikācijas dalībvalstī, varēs elektroniski iesniegt mazajā vienas pieturas aģentūrā gan ceturkšņa PVN deklarācijas par sniegtajiem pakalpojumiem un veikto tālpārdošanu Savienības iekšienē personām, kas nav nodokļa maksātājas, citā dalībvalstī (patērīna dalībvalstī), gan arī maksājamo PVN ⁽¹⁴⁾.

4.5.1. Pēc tam identifikācijas dalībvalsts patērīna dalībvalstij nosūtīs deklarācijas, kā arī samaksāto PVN, tā novēršot nepieciešamību, ka šiem nodokļa maksātājiem jābūt reģistrētiem patērīna dalībvalstī.

4.5.2. Darbības joma darījumiem, uz kuriem attiecas šis mehānisms, tiek paplašināta, iekļaujot ne tikai B2C darījumus, bet arī B2B darījumus (objektīva paplašināšana), un tas tiek padarīts pieejams arī nodokļa maksātājiem, kas veic uzņēmējdarbību ārpus ES, ja tie ieceļ starpnieku, kurš veic uzņēmējdarbību ES un pārņem atbildību par PVN nomaksu un atbilstošajiem pienākumiem (subjektīva paplašināšana).

4.5.3. Nodokļa maksātāji, kas izmanto šo režīmu, iesniedz vienas pieturas aģentūrā mēneša PVN deklarācijas, ja to gada ES apgrozījums pārsniedz 2500000 EUR.

4.5.4. Iespēja izmantot PVN atskaitīšanu, kā arī iegūt PVN pārmaksas atmaksu no dalībvalsts, izmantojot vienas pieturas aģentūru, ļauj vienā vietā efektīvi koncentrēt vairākus ar PVN saistītus pienākumus, kas ir jāizpilda gan nodokļa maksātājiem, gan nodokļu iestādēm.

⁽¹³⁾ Direktīvas 2006/112/EK 262.–271. panta grozījumi.

⁽¹⁴⁾ Direktīvas 2006/112/EK 358.–369. panta grozījumi.

4.5.5. Komisija pozitīvi vērtē to, ka jaunā sistēma, tostarp atskaitīšana, tiks vienkāršota, ļaujot nodokļa maksātājam nomaksāt katrā taksācijas dalībvalstī aprēķināto PVN neto maksājumu ⁽¹⁵⁾ summu.

4.5.6. No otras puses, atskaitīšanas iespēja pastiprina nepieciešamību pēc juridiskās noteiktības un nodokļu iestādēm pieejamās informācijas pilnīguma, un tas pamato Komisijas ierosinājumu papildināt vienas pieturas aģentūrā iesniedzamo PVN deklarāciju, iekļaujot papildu informāciju, piemēram: i) tā PVN kopējo summu, kas ir kļuvis iekasējams par preču piegādēm un pakalpojumu sniegšanu, attiecībā uz kuriem nodokļa maksātājs kā saņēmējs ir atbildīgs par nodokļa nomaksu, un par preču importu, ja dalībvalsts izmanto iespēju saskaņā ar 211. panta otru daļu; ii) PVN, par ko veikts atskaitījums; iii) grozījumus attiecībā uz iepriekšējiem taksācijas periodiem; iv) PVN neto summu, kas jānomaksā vai jāatmaksā vai jākreditē.

4.5.7. Sistēmā, kas ir balstīta uz galamērķa principu, būtisks elements ir funkcionējoša vienas pieturas aģentūra. Ja nebūs pilnībā funkcionējošas vienas pieturas aģentūras, kuras pamatā ir piederības valsts revīzijas, pielāgojami vienkāršošanas pasākumi un spēja kompensēt radušos priekšnodokli no visām dalībvalstīm, tad jebkura uz galamērķa principu balstīta sistēma ievērojami palielinās administratīvo slogu, jo īpaši MVU gadījumā.

4.5.8. 2015. gada 1. janvārī attiecībā uz telekomunikāciju, apraides un elektroniskajiem pakalpojumiem tika ieviesta mazā vienas pieturas aģentūra, kura tiks attiecināta uz visiem e-komercijas B2C darījumiem ⁽¹⁶⁾, un tās darbības rezultāti būtu pienācīgi jāņem vērā, lai izveidotu stabilu un pilnībā funkcionējošu vienas pieturas aģentūru ar paplašinātu un būtisku piemērošanas jomu, kuras pamatā ir konkrēti rezultāti, kas līdz šim iegūti, šādu instrumentu piemērojot konkrētās nozarēs vai jomās.

4.5.9. Visbeidzot, EESK iesaka veikt atbilstošus ieguldījumus IT aparatūrā/programmatūrā, lai pienācīgi izstrādātu stabilu un uzticamu vienas pieturas aģentūru, kas ļautu efektīvi pārvaldīt ievērojamu daudzumu sensitīvas informācijas, garantējot ātru un drošu sistēmas funkcionēšanu, no kā iegūtu gan Eiropas uzņēmumi, gan nodokļu iestādes. Šādi ieguldījumi ir stratēģiski, jo ļauj novērst nelabvēlīgu ietekmi, ko varētu izraisīt pāreja no vecās sistēmas uz jauno sistēmu, – šīs pārejas nodrošināšana prasīs būtiskas pielāgošanās izmaksas, kuras būtu jāsamazina līdz minimumam, veicot pienācīgu digitalizāciju.

Briselē, 2019. gada 24. janvārī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽¹⁵⁾ Maksājamais PVN, atņemot atskaitāmo PVN.

⁽¹⁶⁾ Tādējādi uzņēmumi, kas dalībvalstīs, kurās tie neveic uzņēmējdarbību, sniedz telekomunikāciju, televīzijas un radio apraides pakalpojumus un elektroniski sniegtus pakalpojumus personām, kas nav nodokļa maksātājas, varēs dalībvalstī, kurā tie ir identificēti, izmantot tīmekļa portālu, lai sniegtu pārskatu par PVN, kas maksājams par šādu pakalpojumu sniegšanu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1303/2013 groza attiecībā uz ikgadējā priekšfinansējuma korekciju 2021.–2023. gadam”

(COM(2018) 614 final – 2018/0322 (COD))

(2019/C 159/06)

Ziņotājs: **Javier DOZ ORRIT**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 13.9.2018. Eiropadome, 17.9.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 177. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	20.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	24.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	121/1/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ar izskatāmo Eiropas Komisijas priekšlikumu regulai ⁽¹⁾ groza spēkā esošo Kopīgo noteikumu regulu ⁽²⁾, lai no 2021. gada līdz 2023. gadam samazinātu daudzgadu finanšu shēmā 2014.–2020. gadam valstīm paredzētā atbalsta priekšfinansējumu no 3 % līdz 1 % no atbalsta summas.

1.2. DFS 2014.–2020. gadam iekļauto ES fondu finansēto programmu īstenošanas pēdējā posmā paredzēts samazināt priekšfinansējuma likmes, bet DFS 2021.–2027. gadam īstenošanas sākumposmā, ja tiks apstiprināta jaunā Kopīgo noteikumu regula ⁽³⁾ Komisijas ierosinātajā redakcijā, šī likme no 2021. gada līdz 2026. gadam tiks samazināta līdz 0,5 % un tiks atcelta 2027. gadā un turpmākajos gados. Tajā pašā laikā Komisija ierosina nākamajā DFS samazināt līdzekļus kohēzijas politikai (– 10 %) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondam (– 13 %), palielināt dalībvalstu līdzfinansējuma likmi un samazināt programmu īstenošanas termiņu (no N+3 uz N+2).

⁽¹⁾ Priekšlikums Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1303/2013 groza attiecībā uz ikgadējā priekšfinansējuma korekciju 2021.–2023. gadam, COM(2018) 614 final – 2018/0322 (COD).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

⁽³⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu, un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma un migrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu, COM(2018) 375 final – 2018/0196 (COD) un pielikumi.

1.3. Priekšfinansējums pirmām kārtām ir atbalsts dalībvalstu likviditātei, kas paredzēts, lai uzsāktu ES fondu līdzfinansēto programmu īstenošanu un nepieļautu pārmērīgi ilgus termiņus to īstenošanā. Priekšfinansējums ir noderīgs un vajadzīgs instruments. Jāatgādina, ka ES fondu finansēto programmu uzsākšanai valstīm ir iepriekš jāpiešķir līdzekļi publiskajām iestādēm un/vai privātā sektora dalībniekiem, kuri ir tieši atbildīgi par programmas īstenošanu.

1.4. EESK uzskata, ka Komisijas izklāstītie apsvērumi nav pietiekami, lai pamatotu priekšfinansējuma likmes samazināšanu 2014.–2020. gada DFS pēdējā īstenošanas posmā.

1.5. EESK uzskata, ka Komisijai ir pietiekams instrumentu klāsts, ar ko kontrolēt, vai dalībvalstis atbilstīgi izmanto ES fondu līdzekļus, to skaitā priekšfinansējumu, un jebkurā gadījumā Komiteja atbalstītu jebkādu reformu, kas uzlabotu šīs spējas.

1.6. EESK aicina Komisiju pārskatīt priekšlikumu samazināt priekšfinansējuma likmes un saglabāt tās tādā līmenī, kāds paredzēts spēkā esošajā Kopīgo noteikumu regulā DFS 2014.–2020. gadam.

1.7. EESK aicina Komisiju pārskatīt arī priekšfinansējumu, kas paredzēts priekšlikumā Kopīgo noteikumu regulai saistībā ar DFS 2021.–2027. gadam, ņemot vērā šajā atzinumā izklāstīto.

2. Komisijas priekšlikuma konteksts

2.1. Spēkā esošajā Kopīgo noteikumu regulā (ES) Nr. 1303/2013 paredzēti noteikumi par fondu līdzekļu sadalījumu daudzgadu finanšu shēmā (DFS) 2014.–2020. gadam. Regulas 134. pantā noteiktas priekšfinansējuma summas, kuras dalībvalstis no ES var saņemt, lai īstenotu apstiprinātās programmas, ko finansē ar šo fondu līdzekļiem. Regulā bija paredzēts, ka priekšfinansējuma likme 2020.–2023. gadā pakāpeniski palielināsies no 1 % 2014. gadā līdz 3 % no fondu un EJZF sniegtā programmu atbalsta summas.

2.2. Šajā atzinumā izskatāmās Regulas priekšlikuma, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 1303/2013, 1. pantā – vienīgajā no diviem dokumenta pantiem ar normatīvu saturu, ir grozīts Regulas (ES) Nr. 1303/2013 134. pants, paredzot 2021.–2023. gadā samazināt priekšfinansējumu no 3 % līdz 1 %, saglabājot to 3 % līmenī tikai 2020. gadā. Tas attiecas uz priekšfinansējumu programmām, kas iekļautas DFS 2014.–2020. gadam un kuru īstenošana turpināsies līdz 2023. gadam.

2.3. Regulas priekšlikuma paskaidrojuma rakstā norādīts, ka izmaiņas priekšfinansējuma kritērijā veiktas, "lai palielinātu pārskatāmību un veicinātu budžeta plānošanas prognozējamību, kā arī stabilāku un prognozējamāku maksājumu profilu", atsaucoties uz līdzekļiem, ko dalībvalstis atmaksājušas Eiropas Savienībai un kas atspoguļoti pārskatos par kapitāla plūsmām. Priekšlikumā arī minēts, ka jau kopš 2019. gada priekšfinansējuma aprēķina bāzē ir iekļauta "izpildes rezerve" 6 % apmērā no plānotā atbalsta kopējās vērtības.

2.4. Priekšlikums regulai attiecas uz priekšfinansējumu programmām, ko finansē no šādiem fondiem: Eiropas Reģionālās attīstības fonds, Eiropas Sociālais fonds plus, Kohēzijas fonds, Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds, kā arī finansiālā atbalsta instruments ārējo robežu pārvaldībai un kopējai vīzu politikai.

2.5. Priekšlikumā regulai par kopīgiem noteikumiem par ES fondiem daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam ⁽⁴⁾, konkrēti, 84. pantā par priekšfinansējumu, ir noteikts, ka priekšfinansējuma likme, kas balstīta uz fondu atbalsta kopsummu, kas noteikta lēmumā, ar ko apstiprina programmu, ir 0,5 % un ka to piešķir tikai pirmajos sešos gados, proti, no 2021. gada līdz 2026. gadam. Komisijas priekšlikumā nav paredzēts priekšfinansējums 2027. gadā un turpmākajos gados. Interreg programmas reglamentēs īpaši noteikumi, kuros paredzēts priekšfinansējums 1 % apmērā no programmas kopsummas.

2.6. Spēkā esošajā regulējumā un priekšlikumā Kopīgo noteikumu regulai 2021.–2027. gadam paredzētas arī citas izmaiņas: zemāka likme līdzfinansējumam no ES budžeta un īsāki programmu izpildes termiņi, aizstājot N+3 noteikumu ar N+2 noteikumu.

⁽⁴⁾ COM(2018) 375 final – 2018/0196 (COD) un pielikumi.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes, priekšlikumi

3.1. Attiecībā uz programmām, ko finansē no fondiem, uz kuriem attiecas Regula (ES) Nr. 1303/2013, atbalsta īstenošanas procedūrās un citos noteikumos, kas saistīti ar dalībvalstīm piešķirto ES līdzekļu uzskaiti un kontroli, paredzēta prasība, ka dalībvalstis piešķir avansa maksājumu publiskajām iestādēm, privātā sektora dalībniekiem vai abiem minētajiem, kuri ir tieši atbildīgi par šo programmu īstenošanu. Programmu īstenošanas gaitā, kad dalībvalstis ir to pienācīgi apliecinājušas, ES piešķir dalībvalstīm attiecīgo līdzfinansējuma daļu, kas paredzēta katrai konkrētajai apstiprinātajai programmai.

3.2. Priekšfinansējums pirmām kārtām ir atbalsts dalībvalstu likviditātei, un šis atbalsts ir ļoti noderīgs, lai uzsāktu ES fondu līdzfinansēto programmu īstenošanu un nepieļautu pārmērīgi ilgus termiņus to īstenošanā iespējamo likviditātes problēmu dēļ. Īpaši nopietnas likviditātes problēmas bija nesenās ekonomikas un finanšu krīzes smagākajos gados, kad tika īstenota stingra taupības politika, un arī tagad tās vēl nav pārvarētas, īpaši dalībvalstīs, kurām ir jāsamazina budžeta deficīts.

3.3. Programmu sagatavošanas, izstrādes, iesniegšanas, apstiprināšanas un izpildes uzsākšanas periods ir atkarīgs no programmu veida un katras dalībvalsts pārvaldes iestāžu un privātā sektora dalībnieku spējām. Dažos gadījumos tas ilgst vairāk nekā divus gadus, tādēļ parasti programmu izpilde notiek attiecīgās DFS pēdējos gados un tās tiek pabeigtas divus vai trīs gadus pēc attiecīgās DFS termiņa beigām. Šķiet, ka 2013. gada Kopīgo noteikumu regulā šis apstāklis bija ņemts vērā, jo tajā bija paredzēts, ka ikgadējā priekšfinansējuma likmes paaugstināsies no 1 % 2014. gadā līdz 3 % 2020.–2023. gadā un no 2 % līdz 2,875 % 2016.–2019. gadā.

3.4. Patlaban Komisijas pieeja ir gluži pretēja. Atzinumā izskatāmajā priekšlikumā grozīt 2013. gada regulu ikgadējais priekšfinansējums, kas 2019. gadā būs 2,875 % no katras programmas vērtības, 2021.–2023. gadā samazināsies līdz 1 %. Priekšlikumā Kopīgo noteikumu regulai saistībā ar DFS 2021.–2027. gadam paredzēts līdzīgs, bet vēl radikālāks samazinājums ikgadējam priekšfinansējumam, t. i., 0,5 % 2021.–2026. gadā, bet 2027. gadā un turpmākajos gados tas tiek atcelts, kaut gan struktūrfondu un kohēzijas fonda finansēto programmu īstenošana turpināsies.

3.5. Komiteja uzskata, ka regulas priekšlikuma paskaidrojuma rakstā izklāstītie Komisijas apsvērumi nav pietiekami, lai pamatotu izmaiņas. Tajā minēta budžeta plānošanas pārredzamība un prognozējamība, kā arī maksājumu profila stabilitāte un prognozējamība. Pēc Komitejas domām, šie ļoti vēlamie kritēriji nav nesavienojami ar avansa maksājuma un atbalsta izmaksas procedūru, ja vien, kā tas paredzēts, tiek veikta pietiekama kontrole.

3.6. Paskaidrojuma rakstā minētā summa, proti, kapitāla plūsma 6,6 miljardu EUR apmērā (2017. g.), ko dalībvalstis atmaksā ES, tās apjoma dēļ nevar būt saistīta vienīgi ar pārmērīgu priekšfinansējumu, bet arī ar to, ka programmas nav īstenotas vai ir slikti īstenotas, vai ar nepilnībām izdevumu apstiprināšanas plānošanā. Turklāt paskaidrojuma rakstā norāde par to, ka priekšfinansējuma likme tiks kompensēta, jo no 2019. gada likmi piemēros arī izpildes rezervei, nav precīza. Minētā rezerve ir tikai 6 % no programmas summas, un ierosinātā jaunā priekšfinansējuma likme nepārsniegs vienu trešdaļu no paredzētās summas. Turklāt šī izpildes rezerve jau ir ņemta vērā katras dalībvalsts budžetā un vienīgais, kas var notikt, ja dalībvalstis pienācīgi neievēro izpildes kritērijus, – tās var pilnībā vai daļēji zaudēt šos 6 %.

3.7. Ja problēma, ko paredzēts atrisināt ar grozījumu regulā, ir saistīta ar budžeta līdzekļu likviditātes pārvaldību, ar Komisijas ierosinājumu likviditātes problēmas tiktu pārnestas no ES uz dalībvalstīm. Jautājums ir sarežģīts, jo pašreizējā DFS 2014.–2020. gadam 72 % no ES kopējiem ieņēmumiem⁽⁹⁾ veido ES resursi, kas balstīti uz dalībvalstu iemaksām atbilstīgi to nacionālajam kopienākumam (NKI), tādēļ runāt par ES likviditāti nozīmē runāt arī par dalībvalstu likviditāti atkarībā no to bagātības līmeņa.

⁽⁹⁾ Komisijas priekšlikumā par DFS 2021.–2027. gadam prognozēts ES pašu resursu pieaugums, taču valstu iemaksas atbilstoši to NKI joprojām būs aptuveni 57 %.

3.8. Jāņem arī vērā, ka priekšlikumā Kopīgo noteikumu regulai saistībā ar DFS 2021.–2027. gadam paredzētas augstākas dalībvalstu līdzfinansējuma likmes, un noteikums, kas reglamentē programmu īstenošanas termiņu, ir samazināts par vienu gadu, aizstājot N+3 noteikumu ar N+2 noteikumu. Tajā pašā laikā priekšlikumā daudzgadu finanšu shēmai 2021.–2027. gadam paredzēts par 10 % samazināt līdzekļus kohēzijas politikai un par 13 % Jūrlietu un zivsaimniecības fondam. Tas nozīmē, ka vienlaikus tiek ierosināts būtiski samazināt fondu līdzekļus, samazināt programmu īstenošanas termiņu un palielināt dalībvalstu līdzfinansēšanas saistības, kaut arī priekšfinansējums ir būtiski samazināts.

3.9. Jāatgādina, ka Komitejas atzinumā par daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam ⁽⁶⁾ norādīts, ka saskaņā ar Eiropas Parlamenta nostāju "EESK ierosina saistības 2021.–2027. gadam palielināt līdz 1,3 % no NKI" un ka "kohēzijas politikas finansējumam (ERAF, Kohēzijas fonda un ESF summa) daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam būtu jāatvērē vismaz tikpat daudz līdzekļu salīdzināmās cenās kā pašreizējā finanšu shēmā". Tas pats attiecas uz KLP un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu. Attiecībā uz ieņēmumiem EESK minētajā atzinumā norādīja, ka "būtu jāsāk ar Augsta līmeņa grupas pašu resursu jautājumos un Eiropas Parlamenta priekšlikumiem un jāparedz dažādi papildu pašu resursu avoti, lai nākamajā DFS periodā varētu daudz vairāk palauties uz pašu resursiem". Jāuzsver, ka šajos un daudzos citos aspektos saistībā ar ES nākamo daudzgadu finanšu shēmu EESK, EP un Reģionu komitejas viedoklis ļoti lielā mērā sakrīt.

3.10. Iepriekš minētās nostājas ir vēlreiz izklāstītas nozaru atzinumos par jauno ES finanšu shēmu, tostarp atzinumā par Kopīgo noteikumu regulu ⁽⁷⁾, kurā, tāpat kā atzinumā par daudzgadu finanšu shēmu pēc 2020. gada ⁽⁸⁾, norādīts, ka "EESK pauž nožēlu, ka šajā priekšlikumā pašreizējais N+3 noteikums ir aizstāts ar N+2 noteikumu, un aicina Eiropas Komisiju to pārskatīt" un "prasa Komisijai izskatīt [dalībvalstu] līdzfinansējuma likmju palielināšanas iespēju".

3.11. Pēc EESK domām, Komisijai ir pietiekams instrumentu klāsts, ar ko kontrolēt, vai dalībvalstis atbilstīgi izmanto ES fondu līdzekļus, to skaitā priekšfinansējumu. Tajā pašā laikā uzskata, ka Komisijas un dalībvalstu cieša sadarbība var uzlabot un tai ir jāuzlabo dažādi programmu plānošanas un pārvaldības aspekti, lai atbalstītu reformas, kas uzlabotu šīs spējas.

3.12. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, EESK neatbalsta priekšlikumu regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 1303/2013, kurā ierosināts būtiski samazināt ikgadējo priekšfinansējumu 2021.–2023. gadā.

3.13. Komiteja aicina Komisiju pārskatīt priekšlikumu un ņemt vērā šajā atzinumā izteiktās piezīmes un dalībvalstu viedokli, jo īpaši to dalībvalstu viedokli, kuras viskorektāk un visefektīvāk īsteno ES fondu līdzfinansētās programmas, un gadījumā, ja spēkā esošajā regulā paredzētās priekšfinansējuma likmes netiks saglabātas, prasa, lai samazinājums būtu daudz mazāks nekā priekšlikumā ierosinātās (vidēji) divas trešdaļas.

3.14. EESK arī aicina pārskatīt priekšfinansējuma kraso samazinājumu un tā atcelšanu 2027. gadā un turpmākajos gados, kā paredzēts priekšlikumā regulai par ES fondu kopīgajiem noteikumiem DFS 2021.–2027. gadam.

Briselē, 2019. gada 24. janvārī

*Eiropas Ekonomikas
un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs*
Luca JAHIER

⁽⁶⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 62, 15.2.2019., 83. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ieteikums Padomes ieteikumam par eurozonas ekonomikas politiku”

(COM(2018) 759 final)

(2019/C 159/07)

Ziņotājs: **Javier DOZ ORRIT**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 24.1.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	20.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	24.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	162/2/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ekonomikas noturības veidošana – mērķis, kas ir pamatā Eiropas Komisijas ieteikumiem par eurozonas ekonomikas politiku, – ir īpaši svarīgs eurozonas ekonomikai, ņemot vērā ievērojamos lejupvērstos riskus, kas apdraud ekonomikas izaugsmi un kas varētu arī radīt jaunu krīzi ne visai tālā nākotnē. Komiteja tomēr vēlas uzsvērt, ka ekonomikas noturības veidošanai būtu jāiet roku rokā ar centieniem palielināt darba tirgus noturību, proti, darba tirgus spēju ar ierobežotām sociālajām izmaksām pārvarēt satricinājumus ⁽¹⁾.

1.2. Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas ieteikumu par diferencētām fiskālās politikas nostādnēm dalībvalstīs, taču brīdina, ka vairākās dalībvalstīs ar lielu valsts parādu un negatīvu vai nulles izlaidis starpību fiskālo rezervju veidošana šajā posmā var negatīvi ietekmēt iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi un parāda ilgtspēju.

1.3. EESK atkārtoti uzsver nostāju, ko tā pauda savā atzinumā par tematu “Eurozonas ekonomikas politika (2018)” ⁽²⁾, par to, cik svarīgi ir pārvarēt publisko un privāto ieguldījumu deficītu Eiropas Savienībā. Tādēļ Komiteja aicina ES iestādes pieņemt pamatnostādnes un pasākumus, kas nepieciešami, lai veicinātu publiskos ieguldījumus un atvieglotu privātos ieguldījumus.

1.4. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus novirzīt nodokļus no darbaspēka un stiprināt izglītības sistēmas un ieguldījumus prasmēs, kā arī uzlabot tādas aktīvas darba tirgus politikas iedarbīgumu, kura atvieglo pāreju uz kvalitatīvām darbvietām. Būtu jāpievēršas arī darba tirgus segmentācijai. Dalībvalstīm jānodrošina pietiekams finansējums sociālajiem ieguldījumiem un sociālās aizsardzības sistēmām.

1.5. Turklāt EESK pilnībā piekrīt Eiropas Komisijas bažām saistībā ar nepieciešamību cīnīties pret krāpšanu nodokļu jomā, nodokļu nemaksāšanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, veicot pasākumus, kas vērsti pret agresīvu nodokļu plānošanu, lai nodrošinātu efektīvākas un taisnīgākas nodokļu sistēmas un uzlabotu publisko finanšu kvalitāti.

⁽¹⁾ Šī darba tirgus noturības definīcija ir pārņemta no ESAO 2012. gada ziņojuma “Kas padara darba tirgus noturīgākus recesijas laikā?”, ESAO Nodarbinātības perspektīva, OECD Publishing, Parīze.

⁽²⁾ OV C 62, 15.2.2019., 312. lpp.

1.6. EESK atkārtoti uzsver, ka ir svarīgi īstenot Eiropas sociālo tiesību pīlāru, jo tas ir veids, kā palielināt izturētspēju, veicināt augšupvērstu konvergenci un visbeidzot aizsargāt Eiropas integrācijas projektu no centrālās tendences.

1.7. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas ieteikumu par tekošo kontu nelīdzsvarotības simetrisku līdzsvara atjaunošanu eurozonā un jo īpaši aicinājumu par algu lielāku pieaugumu dalībvalstīs ar pārpalikumiem. EESK uzskata, ka vidējā termiņā valsts reālajam algu pieaugumam jābūt samērīgam ar produktivitātes pieaugumu valstī, nevis jāatpaliek no tā.

1.8. EESK uzskata, ka centieni uzlabot uzņēmējdarbības vidi un veicināt vienotā tirgus izveides pabeigšanu, neapdraudot sociālās un darba tiesības, ir svarīgi veidi, kā stiprināt eurozonas ekonomikas noturību. Komiteja pilnībā piekrīt Eiropas Komisijai, ka kopējas konsolidētas uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes izveide ir solis šajā virzienā un ka uz to būtu jātiecas.

1.9. Vēl vienai no ekonomikas politikas prioritātēm jābūt uzņēmumu finansēšanas veicināšanai. EESK atkārtoti uzsver, ka kapitāla tirgu savienībai ir ļoti liela nozīme saimnieciskās darbības finansēšanā, un pauž bažas par kavēšanos un šķēršļiem banku savienības attīstībā, tajā skaitā par nedrošo parādu daudzumu dažās dalībvalstīs.

1.10. EESK mudina dalībvalstis apliecināt politisko vadību un nepieciešamo apņemību, lai pārvarētu domstarpības par turpmāko virzību uz EMS padziļināšanu, jo īpaši saistībā ar banku savienības izveides pabeigšanu, pašu resursu palielināšanu un makroekonomikas stabilizācijas funkcijas izveidi ES budžeta ietvaros, kura ļautu palielināt eurozonas ekonomikas noturību.

2. Vispārīga informācija

2.1. Lai gan eurozonā jau sesto gadu pēc kārtas ir konstatējama produkcijas apjoma izaugsme, tagad ir sagaidāma tās palēnināšanās, savukārt lejupvērstie riski ievērojami palielinās, un ir palikušas "Lielās recesijas" radītās sekas – no mazākas potenciāla izaugsmes līdz atšķirībām dalībvalstu starpā un augstu bezdarba līmeni noteiktās jomās. Tāpēc galvenais mērķis ir konverģence virzībā uz noturīgākām ekonomikas struktūrām, kā arī EMS turpmāka padziļināšana. Ņemot vērā iepriekš minēto, Eiropas Komisijas galvenie ieteikumi par ekonomikas politiku eurozonā 2019. gadā ir šādi.

2.2. Padziļināt vienoto tirgu, uzlabot komercdarbības vidi un veikt noturību stiprinošas preču tirgus un pakalpojumu tirgus reformas. Samazināt ārējo parādu un veikt reformas, lai eurozonas dalībvalstīs ar tekošā konta deficītu stimulētu ražīgumu, un nostiprināt apstākļus, kas labvēlīgi algu pieaugumam, ņemot vērā sociālo partneru lomu, kā arī īstenot pasākumus, kuri veicina ieguldīšanu eurozonas dalībvalstīs ar lielu tekošā konta pārpalikumu.

2.3. Eurozonas valstīs ar augstu valsts parāda līmeni atjaunot fiskālās rezerves un visās valstīs atbalstīt publiskā sektora un privātā sektora ieguldījumus un uzlabot publisko finanšu kvalitāti un struktūru. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, Eiropas Komisija nav sniegusi ieteikumu attiecībā uz konkrētu fiskālās politikas nostāju eurozonā 2019. gadā.

2.4. Novirzīt nodokļus no darbaspēka un stiprināt izglītības sistēmas un ieguldījumus prasmēs, kā arī uzlabot tādas aktīvas darba tirgus politikas iedarbīgumu, kura atvieglo pāreju no vienas darbvietas uz citu. Visā eurozonā novērst darba tirgus segmentāciju un nodrošināt adekvātas sociālās aizsardzības sistēmas.

2.5. Sagatavot darbam vienotā noregulējuma fonda atbalsta mehānismu, izveidot Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēmu un stiprināt Eiropas regulējuma un uzraudzības sistēmu. Sekmēt privātā sektora aizņemto līdzekļu īpatsvara pieaugumu samazināšanu. Ātri mazināt ienākumus nenesošu aizdevumu apmēru eurozonā un nepieļaut to uzkrāšanos, tai skaitā nodokļu jomā izskaužot stimulus aizņemties.

2.6. Ātri virzīties uz ekonomiskās un monetārās savienības izveides pabeigšanu – arī ar perspektīvu stiprināt euro starptautisko lomu, ņemot vērā Komisijas priekšlikumus, tostarp tos, kas attiecas uz finanšu nozari, kā arī uz Reformu atbalsta programmu un Eiropas Investīciju stabilizācijas funkciju saskaņā ar priekšlikumu par daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK pauž bažas par to, ka ne pārāk tālā nākotnē ekonomikas perspektīvas lejupvērstie riski eurozonā var pārvērsties citā sociāli ekonomiskā krīzē, kas radītu ievērojamas problēmas pielāgojumu jomā.

3.1.1. Pašreizējā ražošanas apjoma izaugsme jau ir sasniegusi savu augstāko līmeni pēc tam, kad 2017. gadā tā bija tikai 1,7 %. Potenciālā ražošanas apjoma izaugsme joprojām ir zemāka par 2008. gada līmeni, savukārt reālo algu pieaugums ir pieticīgs un atveseļošanās pēc to lielā krituma (par vairāk nekā ceturto daļu no to augstākā līmeņa) kopš krīzes sākuma.

3.1.2. Starp dalībvalstīm joprojām pastāv atšķirības, jo īpaši bezdarba ziņā. Neraugoties uz pamatrādītāju uzlabošanos, kopējais nostrādāto stundu skaits un nodarbinātības apjoms joprojām ir zem 2008. gada līmeņa, savukārt reālo algu pieaugums ir pieticīgs un joprojām atpaliek no produktivitātes pieauguma, tāpēc pat pieticīgas izaugsmes radīto ieguvumu sadalījums joprojām ir nevienmērīgs.

3.1.3. Eurozonā joprojām ir konstatējams ievērojams tekošā konta pārpalikums, ko galvenokārt nosaka tekošā konta pārpalikumi dažās dalībvalstīs; tas liecina par salīdzinoši zemu iekšzemes pieprasījumu un ir viens no cēloņiem starptautiskajai spriedzei, kas veicina tirdzniecības protekcionismu.

3.1.4. Neraugoties uz nesenām lejupvērstām izaugsmes prognozes korekcijām, Eiropas Centrālā banka nolēma izbeigt savu kvantitatīvās veicināšanas programmu, tādējādi likvidējot svarīgu eurozonas izaugsmes politikas atbalsta pīlāru.

3.1.5. Kaut arī joprojām pastāv neaizsargātība no krīzes, piemēram, augsts publiskā un privātā parāda līmenis un ienākumus nenesoši kredīti, kas atspoguļojas banku bilancēs, vēl nav panākts pietiekams progress centienos stiprināt EMS institucionālo struktūru tādējādi, lai palielinātu eurozonas ekonomikas noturību, neradot pārāk negatīvu ietekmi uz publiskajām finansēm, darba tirgu un sociālo politiku, lai pielāgotos satricinājumu gadījumiem.

3.1.6. Pastāv būtiski globālie lejupvērstie riski – no pieaugoša tirdzniecības protekcionisma līdz finanšu tirgu svārstīgumam.

3.2. Ņemot vērā iepriekšējās krīzes sekas, kuras rētas, jo īpaši darba tirgus un sociālajā jomā, joprojām ir redzamas vairākās dalībvalstīs, EESK uzskata, ka stiprināt eurozonas ekonomikas noturību, izlēmīgi un ātri virzoties uz EMS un vienotā tirgus pabeigšanu un padziļināšanu, kā ierosinājusi Eiropas Komisija, ir būtiski, lai novērstu vēl vienu ekonomisko krīzi, kas var pārvērsties darba tirgus un sociālās krīzēs.

3.3. Līdzās šiem riskiem tehnoloģiskais progress ne tikai paver iespējas, bet arī rada draudus. No vienas puses, un ar nosacījumu, ka tajā tiek veikti pietiekami ieguldījumi, tas var palīdzēt uzlabot hroniski vājo produktivitātes izaugsmi eurozonā. No otras puses, tas var radīt lielākas priekšrocības dažām sabiedrības grupām, jo īpaši tām, kurām ir augstākas un labākas prasmes.

3.4. Lai gan tiek prognozēts, ka vidējā starpība ražošanas apjoma ziņā ⁽³⁾ eurozonā 2018. gadā būs mēreni pozitīva (0,3 % no IKP), starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības, kas liecina, ka cikliskā augšupeja nav visur vienāda. Valsts pozitīvā izlaidis starpība liecina par to, cik lielā mērā tās fiskālās politikas nostāja varētu pastiprināties, fiskālajai politikai neklūstot procikliskai. Vairākām dalībvalstīm (un jo īpaši, pāris lielajām valstīm ar ievērojamu ietekmi uz eurozonas vispārējo sniegumu) ar augstu valsts parāda/IKP attiecību ir nenozīmīga vai negatīva izlaidis apjoma starpība. Kaut gan dalībvalstīm būtu jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu augstas kvalitātes publiskās finanses, prasībaveidot fiskālās rezerves, izmantojot ierobežojošas fiskālās nostājas, visticamāk, tajās ilgstoši saglabās zemu izaugsmes līmeni, nepalīdzot samazināt to valsts parāda īpatsvaru IKP.

3.5. Turklāt labi dokumentēts ES ekonomikas pārvaldības trūkums un viens no motīviem tādām reformām kā Eiropas Fiskālās padomes izveide ir koncentrēšanās vienīgi uz valstu fiskālo politiku atbilstību ES fiskālajiem noteikumiem, kamēr kopējā fiskālā nostāja eurozonā ir atstāta novārtā. Tāpēc ieteikuma par kopējo eurozonas nostāju šim gadam trūkums ir neveiksmīgs un nesniedz iespēju to apvienot ar konkrētiem ieteikumiem par diferenciāciju starp dalībvalstīm.

(³) Tāda ir starpība starp faktisko un potenciālo IKP kā daļa no potenciālā IKP.

3.6. Saskaņā ar iepriekšējiem EESK atzinumiem Komiteja mudina dalībvalstis un Eiropas Komisiju stiprināt publiskos ieguldījumus ar mērķi veicināt ilgtermiņa izaugsmi, kā arī mazināt pašreizējo nenoteiktību un veicināt raitu pāreju uz ilgtspējīgāku un taisnīgāku izaugsmes modeli.

3.7. Komiteja apšauba, vai valstīs ar lielu valsts parāda/IKP attiecību ar efektīvāku un lietderīgāku publisko iepirkumu vien ⁽⁴⁾ var nodrošināt pietiekami daudz iespēju, lai palielinātu publiskos izdevumus par ieguldījumiem, tostarp izglītībā, prasmēs un aktīva darba tirgus politikā tādā līmenī, lai būtu iespējams sekmēt iekļaujošu ilgtermiņa izaugsmi un sasniegt Parīzes nolīguma mērķus par oglekļa dioksīda emisiju samazināšanu, un vai šādas izmaiņas var veikt pietiekami savlaicīgi, ņemot vērā steidzamo vajadzību pēc publiskajiem ieguldījumiem.

3.8. EESK atzinumā par tematu "Eurozonas ekonomikas politika (2018)" ⁽⁵⁾ uzsvēra ievērojamās pretrunas, ko rada situācija valstīs, kas saglabā pārmērīgu savas tekošā konta bilances pārpalikumu un fiskālo pārpalikumu ar negatīvu publiskā kapitāla veidošanas neto likmi. Komiteja pauž bažas, ka, neraugoties uz atkārtotiem Komisijas un Padomes ieteikumiem, rudens prognozē ir paredzēts, ka šīm valstīm arī turpmāk būs ļoti liels tekošā konta pārpalikums līdz 2020. gadam ⁽⁶⁾.

3.9. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka uzsvars likts uz izglītības sistēmu stiprināšanu un ieguldījumiem prasmēs un darba tirgus segmentācijas mazināšanā, un atkārti aicina veikt strukturālas reformas, kas sekmē lielāku kopējo produktivitātes izaugsmi, vienlaikus radot kvalitatīvas darbvietas un nodrošinot produktivitātes sniegto ieguvumu taisnīgu sadali.

3.10. Komiteja piekrīt aicinājumam par lielāku algu pieaugumu dalībvalstīs, kurām ir tekošā budžeta pārpalikumi, tomēr norāda, ka produktivitātes izaugsme pati par sevi ne vienmēr palīdz palielināt reālās algas dalībvalstīs ar negatīvām neto starptautisko ieguldījumu pozīcijām, jo daudzās valstīs ir vērojama produktivitātes atsaiste no reālās kompensācijas izaugsmes. Būtu arī jāveic pasākumi ar mērķi atbalstīt produktivitātes sniegto ieguvumu vienlīdzīgāku sadali. Šajā ziņā galvenais instruments ir uz sociālo partneru autonomiju balstītas kolektīvās sarunas, kurās, nosakot algas, būtu jāņem vērā dzīves dārdzības pieaugums un faktiskā produktivitātes paaugstināšanās, kā arī jāpievēršas citiem aspektiem, kas uzlabo nodarbinātības kvalitāti.

4. Īpašas piezīmes

4.1. "Lai nodokļu sistēmas padarītu efektīvākas un taisnīgākas, būtiski ir (..) novērst krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešanu, piemēram, veicot pret agresīvu nodokļu plānošanu vērstus pasākumus. [Šādi pasākumi] ir būtiski, lai nodrošinātu valsts ieņēmumus, novērstu uzņēmumu konkurences izkropļojumus, saglabātu sociālo kohēziju un vērstos pret augošo nevienlīdzību." EESK pilnībā piekrīt šai nostādnei darba dokumentā, kas pievienots ierosinātajam ieteikumam ⁽⁷⁾. Tāpēc Komiteja aicina pieņemt noteikumus, kas piemērojami nekavējoties, ar mērķi Eiropas līmenī cīnīties pret šiem noziegumiem un nelikumīgām darbībām, kā arī izvērtēt iespēju noteikt citus efektīvākus pasākumus, kas arī iekļauj instrumentus, ar ko izbeigt nodokļu oāžu nelikumīgās darbības.

4.2. Komiteja uzskata, ka būtu jāveic izlēmīgāki pasākumi, lai veicinātu publiskos izdevumus ieguldījumiem, piemēram, izdevumus publiskajiem ieguldījumiem atbrīvojot no iekļaušanas budžeta deficīta aprēķinos saistībā ar ES fiskālo noteikumu piemērošanu (t. s. "zelta likums"); šādi pasākumi jāīsteno, pienācīgi ņemot vērā pašreizējo parāda līmeņu ilgtspēju.

Briselē, 2019. gada 24. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽⁴⁾ Sk. Eiropas Komisija (2018), *Analysis of the Euro Area economy*, SWD(2018), 467 final, 8. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 62, 15.2.2019., 312. lpp.

⁽⁶⁾ Statistikas pielikums, Eiropas ekonomikas prognoze – 2018. gada rudens, 50. tabula, 196. lpp.

⁽⁷⁾ Sk. Eiropas Komisija (2018), *Analysis of the Euro Area economy*, SWD(2018) 467 final.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kopējiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. Eiropas Komisijas ieguldījums vadītāju 2018. gada 19.–20. septembra sanāksmē Zalcburgā"

(COM(2018) 634 final – 2018/0329 (COD))

(2019/C 159/08)

Ziņotājs: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Līdzziņotāja: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Atzinuma pieprasījums	Komisija 24.10.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	18.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	169/2/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ņem vērā Eiropas Komisijas argumentus, kāpēc jāpārstrādā direktīva par atgriešanu ⁽¹⁾, tomēr uzsver savu pārliecību, ka vispirms ir svarīgi, lai Eiropas Savienībai būtu kopēja politika un tiesību akti attiecībā uz likumīgu migrāciju, kā arī starptautisko aizsardzību un patvērumu ⁽²⁾.

1.2. EESK pauž bažas par ES dalībvalstīs izmantoto migrācijas pārvaldības kritēriju atšķirībām, it īpaši attiecībā uz izturēšanos pret nelikumīgi ieceļojušajiem migrantiem, kas rada juridisko nenoteiktību un nevienlīdzīgu attieksmi.

1.3. EESK uzskata, ka Komisijai par šo jautājumu jaunajos apstākļos vajadzēja sākt saziņas un konsultāciju procesu ar valdībām un pilsonisko sabiedrību, kā Komisija darīja agrākā posmā, sagatavojot Zaļo grāmatu ⁽³⁾.

1.4. EESK uzskata, ka Komisijai būtu vajadzējis iesniegt datus vai vismaz aplēses par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK ⁽⁴⁾ par atgriešanu piemērošanas un piemērojamības līmeni, kā arī par tās piemērošanas efektivitātes uzraudzības pakāpi, galvenajām problēmām, ar kurām bija jāsaskaras tajos gados, kad minētā direktīva bija spēkā, un direktīvas izpildes pakāpi konkrētās dalībvalstīs.

⁽¹⁾ COM(2018) 634 final.

⁽²⁾ OV C 85, 8.4.2003., 51. lpp.

⁽³⁾ COM(2002) 175 final.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīva 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (OV L 348, 24.12.2008., 98. lpp.).

1.5. Komisijai būtu jāpievēršas nelielai paškritikai vai vismaz jāveic analīze, lai izskaidrotu dalībvalstu veiktās atgriešanas zemos rādītājus un skaidri norādītu to iemeslus un/vai atbildīgās personas; ja dalībvalstis nav ne piemērojušas direktīvu, ne arī ievērojušas Komisijas Ieteikumu (ES) 2017/432 ⁽⁵⁾ par to, kā panākt efektīvāku atgriešanu, būtu jāizstrādā ietekmes novērtējums. Šajā pētījumā jāiekļauj vērtējums par to, kā dalībvalstis ir rīkojušās, izstrādājot darbības programmas, lai sniegtu palīdzību un konsultācijas attiecībā uz atgriešanu, kā arī jāsalīdzina brīvprātīgās atgriešanās un piespiedu atgriešanas izmaksu efektivitāte.

1.6. EESK apzinās, ka noteikta – ekstrēmi labējā spārna un nacionālistu – retorika par migrāciju veicina ksenofobisku un neiecietīgu attieksmi. EESK uzskata, ka visaptveroša kopēja ES migrācijas politika būtu labākais arguments, kas kļiedētu Eiropas iedzīvotāju bažas.

1.7. Atbilstoši EESK viedoklim, kas izklāstīts citos atzinumos ⁽⁶⁾, ir jāizstrādā cits naratīvs, kas veicinātu ne tik dramatizētu skatījumu uz migrāciju kā parastu sociālu un ekonomisku faktoru un ļautu izglītēt sabiedrību par šo tematu.

1.8. No otras puses, EESK var atbalstīt Eiropadomes 2018. gada jūnija secinājumus, kuros teikts, ka funkcionējošas ES politikas priekšnoteikums ir visaptveroša pieeja migrācijai, kurā apvienota ES ārējo robežu efektīvāka kontrole, pastiprināta ārējā darbība un iekšējie aspekti saskaņā ar ES principiem un vērtībām, un ka šādi centieni jāturpina, lai nepieļautu humanitāras katastrofas ⁽⁷⁾.

1.9. Dati, kurus Eiropadome sniedza 18. oktobrī ⁽⁸⁾, liecina, ka neatbilstīga ierašanās ES ir samazināta par 95 %. Vienlaikus Starptautiskās Migrācijas organizācijas 2018. gada septembra dati ⁽⁹⁾ liecina, ka līdz minētajam datumam 83067 personas bija ieradušās ES pa jūru un 1987 personas bija gājušas bojā.

1.10. EESK uzskata, ka efektīva atgriešanas politika ir visaptverošas ES imigrācijas un patvēruma politikas neatņemama sastāvdaļa; tomēr šādas politikas nav, un Komisijai būtu jārikojas konsekventi un samērīgi, nevis jāieņem tikai uz drošību un policijas darbu orientēta nostāja pret uz migrāciju kā kriminālu parādību.

1.11. EESK uzskata, ka, pamatojoties uz datiem un apmeklējumiem, jāveic salīdzinošs pētījums par ES aizturēšanas centriem, situāciju tajos un cilvēktiesību ievērošanu tajos.

1.12. EESK atzinīgi vērtē Komisijas centienus paātrināt lēmumu pieņemšanu par atgriešanu un saistīt tos ar lēmumiem par patvēruma atteikšanu un lēmumiem par likumīgas uzturēšanās pārtraukšanu, kā arī kopumā padarīt atgriešanas procedūru ātrāku un efektīvāku. Tomēr jāņem vērā tas, cik realitiski ir ierosinātie laika grafiki, un jāizvērtē šķēršļi, kas varētu kavēt šo nodomu.

1.13. Vienlaikus EESK uzskata, ka efektīva atgriešanas politika ir saistīta ar efektīvu sadarbību ar trešām valstīm un atpakaļuzņemšanas nolīgumu noslēgšanu un īstenošanu; tā aicina Komisiju pielikt papildu pūles un dalībvalstis maksimāli izmantot šos mehānismus.

1.14. EESK arī uzskata, ka jānorāda uz paraugpraksi, ko piemēro dažās ES valstīs, lai nepieļautu, ka ārvalstnieki, kas valstī uzturas nelikumīgi, nonāk hroniski neatbilstīgā situācijā. Šāda paraugprakse ir, piemēram, uzturēšanās atļauju piešķiršana izņēmuma kārtā, pamatojoties uz spēcīgām sociālām, darba vai ģimenes saitēm (*arraigo*), Spānijā un *Duldung* noteikums Vācijā.

⁽⁵⁾ Komisijas 2017. gada 7. marta Ieteikums (ES) 2017/432 par to, kā panākt efektīvāku atgriešanu, īstenojot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/115/EK (OV L 66, 11.3.2017., 15. lpp.).

⁽⁶⁾ Sk. EESK atzinumu "Migrācijas un integrācijas neesamības izmaksas" (OV C 110, 22.3.2019., 1. lpp.).

⁽⁷⁾ Eiropadomes sanāksme (2018. gada 28. jūnijā) – secinājumi.

⁽⁸⁾ Eiropadomes sanāksme (2018. gada 18. oktobrī) – secinājumi.

⁽⁹⁾ SMO – Migrācijas plūsmu uzraudzība Eiropā.

2. Komisijas priekšlikuma priekšvēsture

2.1. Kopš 1999. gada ES ir centusies izstrādāt visaptverošu pieeju migrācijai attiecībā uz atpakaļuzņemšanas nosacījumu saskaņošanu, trešo valstu valstspiederīgo likumīgām uzturēšanās tiesībām, tiesisko pasākumu izstrādi un praktisku sadarbību, lai novērstu neatbilstīgu migrāciju. Atgriešanas direktīvas 2008/115/EK mērķis bija izstrādāt efektīvu izraidīšanas un repatriācijas politiku, pamatojoties uz kopējiem standartiem, tomēr 2014. gadā publicētais Atgriešanas direktīvas īstenošanas ziņojums liecināja par ļoti lēnu progresu ES faktiskās atgriešanas rādītāju uzlabošanā: 2014. gadā – 36,3 %, 2015. gadā – 36,8 %, 2016. gadā – 45,8 % un 2017. gadā – 36,6 %. Nekādus uzlabojumus nav panācis arī Ieteikums (ES) 2017/432, kurā bija iekļauts pasākumu klāsts, ko dalībvalstīm vajadzētu veikt, lai pilnībā izmantotu direktīvas piedāvāto elastību.

2.2. Nemainot direktīvas darbības jomu un neskarot migrantu pašreizējo tiesību aizsardzību, tostarp attiecībā uz bērna interesēm, ģimenes dzīvi un veselības stāvokli, un neizraidīšanas principu, ar pārstrādāto direktīvu atgriešanas process būtu jāpadara efektīvāks, ierosinot:

- lielāku saskaņotību un sinerģiju ar patvēruma procedūrām,
- jaunu robežu procedūru,
- skaidras procedūras un noteikumus, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu,
- priekšlikumus, kā veicināt efektīvu brīvprātīgu atgriešanos,
- skaidrus aizturēšanas noteikumus.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK pauž bažas par ES dalībvalstīs izmantoto migrācijas pārvaldības kritēriju atšķirībām, it īpaši attiecībā uz izturēšanos pret nelikumīgi ieceļojušajiem migrantiem, kas rada juridisko nenoteiktību un nevienlīdzīgu attieksmi.

3.2. EESK atkārtoti norāda uz ieteikumiem atzinumā par Komisijas 2002. gada Paziņojumu par Kopienas atgriešanas politiku attiecībā uz personām, kas nelikumīgi uzturas dalībvalstī, jo tā uzskata, ka minētie ieteikumi nav – vai nav pilnībā – ņemti vērā dažādos likumdošanas un politikas pasākumos, kas kopš tā laika ieviesti Savienības līmenī, it īpaši saistībā ar nelikumīgo migrantu tiesībām, legalizēšanu, piespiedu atgriešanu, pārsūdzību tiesā, tiesībām uz ģimenes vienotību, aizturēšanu un vajadzību pēc patiešām kopējas politikas legālās imigrācijas jomā ⁽¹⁰⁾.

3.3. Pārstrādātās redakcijas pasludinātais mērķis – padarīt atgriešanas procedūras efektīvākas, paātrināt lietas apstrādi un tieši sasaistīt to ar lēmumu par patvēruma atteikšanu un likumīgas uzturēšanās izbeigšanu –, protams, ir vērtējams atzinīgi; dalībvalstīm ir tiesības atgriezt neatbilstīgus migrantus, ja ir izveidotas taisnīgas un efektīvas patvēruma sistēmas, kas pilnībā ievēro neizraidīšanas principu. Tomēr attiecībā uz ierosināto izmaiņu pasludinātajiem mērķiem EESK ir nobažījies par to ietekmi. EESK šaubās par šo izmaiņu efektivitāti un ir nobažījies, ka vienīgais izmaiņu rezultāts izpaudīsies kā represiju un sodu pastiprināšana. Pamatprincipu – par prioritāti noteikt brīvprātīgu atgriešanos –, kas bija iekļauts sākotnējā Direktīvā 2008/115/EK, nevajadzētu atņemt un aizstāt tikai ar represīvu politiku.

3.4. Priekšlikums būtu jāizvērtē arī attiecībā uz tā mērķu dzīvotspēju, it īpaši, ja tam arī turpmāk jābūt atbilstošam cilvēktiesībām. Centienus vispārēji izraidīt visus trešo valstu valstspiederīgos, kuri nelegāli uzturas ES teritorijā, un atzīstot to par vienīgo līdzekli, kā atjaunot viņu stāvokļa likumīgumu, vienkārši nav iespējams īstenot, ņemot vērā pēdējo gadu pieredzi un nesamērīgās cilvēkresursu, ekonomiskās un citas izmaksas, kas tādējādi rastos.

3.5. Pēdējo desmit gadu laikā nav efektīvi īstenota, uzraudzīta un izvērtēta atgriešanas politika, kas turklāt vēl arvien nav faktiski iekļauta visaptverošā un kopējā ES migrācijas politikā.

⁽¹⁰⁾ OV C 85, 8.4.2003., 51. lpp.

3.6. Izskatāmajā priekšlikumā Komisijai būtu vajadzējis paskaidrot, kādēļ dalībvalstis nav ne pareizi piemērojušas Direktīvu 2008/115/EK, ne arī ievērojušas arī lēmumu (ES) 2017/432 ar norādījumiem par direktīvas īstenošanu, kuros dalībvalstis bija aicinātas spert nepieciešamos soļus, lai likvidētu juridiskos un praktiskos šķēršļus, kas apgrūtina atgriešanu.

3.7. Tāpat, ņemot vērā sabiedrībā pieaugošo apjukumu, ir jācenšas publicēt reālos datus par neatbilstīgo migrāciju uz ES un interpretēt tos atbildīgi, lai nepieļautu ksenofobisku un rasistisku retoriku, kas nostiprinātu labējo ekstrēmistu pozīcijas

4. Īpašas piezīmes

4.1. Pamatojoties uz to, kā risinājušies notikumi pēc 2008. gada, Komisija uzskata, ka direktīvas grozīšana ir veids, kā sasniegt leģitīmo mērķi atjaunot likumību un padarīt atgriešanu efektīvāku. Tomēr ir arī daudzas citas metodes, kas nodrošina tādu pašu rezultātu, bet ir efektīvākas un mazāk apgrūtināšas (piemēram, brīvprātīga atgriešanās, individualizēta legalizēšanās u. c.). EESK uzskata, ka efektīva atgriešanas politika ir visaptverošas ES imigrācijas un patvēruma politikas neatņemama sastāvdaļa; tomēr šādas politikas neesamībai vajadzētu būt par pamudinājumu Komisijai īstenot paškritisku, konsekventu un līdzsvarotu pieeju un neieņemt tikai uz drošību un policijas darbu orientētu nostāju pret uz migrāciju kā kriminālu parādību ⁽¹⁾.

4.2. Mūsu iepriekšējā atzinumā bija teikts: "EESK atgādina Komisijai, ka tā dažādos atzinumos ir norādījusi uz nepieciešamību rīkoties legalizēšanās jomā." ⁽²⁾ Tomēr Eiropas tiesību aktos ir paredzēti pasākumi, kā saprātīgā un konstruktīvā veidā izbeigt personas neatbilstīgas uzturēšanās statusu.

4.3. Šādu pasākumu piemēri atrodami Direktīvas 2008/115/EK 6. pantā "Atgriešanas lēmums" un 7. pantā "Brīvprātīga izceļošana", kuras dalībvalstis ir ļoti maz pētījušas un piemērojušas, it īpaši gadījumos, kad ir notikuši vērtīgi mēģinājumi atgriezt kādu personu. Ņemot to vērā, EESK atbalsta lēmumu (ES) 2017/432 izveidot darbības programmas attiecībā uz atbalstītu brīvprātīgas atgriešanas.

4.4. Turklāt EESK norāda, ka noteikumi, kas attiecas uz Eiropas pilsoņu un viņu ģimenes locekļu piespiedu izraidīšanu sabiedriskās kārtības vai valsts drošības ⁽³⁾ apsvērumu dēļ, netiek piemēroti neatbilstīgajiem migrantiem. Mēs šeit atsaucamies uz iespēju pēc pienācīga laikposma lūgt atcelt izraidīšanas rīkojumu apstākļu maiņas dēļ un uz pienākumu nepildīt izraidīšanas rīkojumu bez apstākļu pārbaudes gadījumos, kad no rīkojuma izdošanas brīža ir pagājuši divi gadi. Nešķiet pamatoti, ka pieeju, ko piemēro Eiropas pilsoņiem –, t. i., tikai par to, ka viņi apdraud sabiedrisko kārtību vai valsts drošību, – nevar piemērot personām, kuru vienīgā vaina ir dokumentu jautājums, ja viņu apstākļi ir būtiski mainījušies.

4.5. Atgriešanas procedūra ir obligāti jāparedz mehānismi un efektīvas garantijas – kas pārsniedz vienkāršu iespēju vērsties tiesā vai iesniegt apelāciju –, lai aizsargātu šīm procedūrām pakļauto trešo valstu valstspiederīgo tiesības un intereses. Ir nepieciešams efektīvs veids, kā izmantot šīs tiesības ar pienācīgu juridisko palīdzību; katrai procedūrai būtu automātiski jāpiesaista specializējis jurists, kas ieguvīs pielāgotu apmācību un lietā nodrošina aizstāvību.

4.6. Nelegālo rezidentu vajāšanas politika ir jāpapildina ar radikālu un stingru aizliegumu identificēt cilvēkus, pamatojoties uz viņu etnisko un/vai reliģisko piederību. Šā aizlieguma pašreizējā mīkstināšana pārvērš Eiropu par teritoriju, kurā rasu minoritātes varētu būt nepieļaujami pakļautas aizdomām un kontrolei no iestāžu puses. Izteiksmīgs piemērs ir ANO Cilvēktiesību komitejas 2009. gada jūlijā Spānijai izteiktais nosodījums ⁽⁴⁾ par Spānijas pilsones aizturēšanu tikai melnās ādas krāsas dēļ saistībā ar aizdomām, ka viņa ir neatbilstīga imigrante.

4.7. EESK uzskata, ka, pamatojoties uz datiem un apmeklējumiem, jāveic salīdzinošs pētījums par ES aizturēšanas centriem, to apstākļiem un cilvēktiesību ievērošanu tajos.

⁽¹⁾ Sk. Migrācijas un patvēruma pētniecības sociālās platformas diskusiju dokumentu Crackdown on NGO's assisting refugees and other migrants.

⁽²⁾ OV C 85, 8.4.2003., 51. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.), 32. un 33. pants.

⁽⁴⁾ FF. Paziņojums Nr. 1493/2006, Williams Lecraft pret Spāniju

4.8. EESK arī ierosina Komisijai pastāvīgi pārbaudīt dalībvalstu pieeju darbības programmu izstrādei, ar kurām atgriešanas jomā sniedz labāku palīdzību un konsultācijas, tostarp atbalstu atgrieztu personu reintegrācijai trešās valstīs – šādas programmas valstīm būtu bijis jāsāk izstrādāt jau 2017. gadā. Šajā pētījumā būtu jāiekļauj brīvprātīgas atgriešanās un piespiedu atgriešanas izmaksu efektivitātes salīdzinājums.

4.9. EESK vēlas norādīt uz paraugpraksi, ko piemēro dažās ES valstīs, lai nepieļautu neatbilstīgo migrantu nonākšanu hroniski neatbilstīgā situācijā. Šāda paraugprakse ir, piemēram, *arraigo* un *Duldung* mehānismi attiecīgi Spānijā un Vācijā, kas dažiem ārvalstniekiem, kuri šo valstu teritorijā jau ilgu laiku dzīvo neatbilstīgi, ļauj individuālā un selektīvā procedūrā – izņēmuma gadījumos – iegūt likumīgu statusu, ja viņi izpilda noteiktas prasības.

5. Ierosināto izmaiņu analīze

5.1. Direktīvas teksts ir ļoti skaidrs un paredz deviņas īpašas izmaiņas, kuras aplūkotas EESK atzinumā.

5.2. Pastāv nepieciešamība pēc objektīviem ES mēroga kritērijiem, saskaņā ar kuriem noteikt bēgšanas, tostarp neatļautu sekundāro kustību, risku. Lai novērstu atšķirīgas vai neefektīvas interpretācijas, priekšlikuma **6. pantā** ir noteikts kopējs objektīvu kritēriju saraksts, pēc kura, veicot konkrētā gadījuma konkrēto apstākļu vispusīgu izvērtējumu, nosaka, vai pastāv bēgšanas risks. Kritēriju saraksts ir pārāk plašs un pārsniedz lēmumu (ES) 2017/432. Rezultāts ir tāds, ka, lai arī direktīvā ir paredzēti divi procedūru veidi – viena ārkārtas un izņēmuma procedūra bez brīvprātīgas izceļošanas iespējas un ar citiem apgrūtinājumiem; otra – ar garantijām un brīvprātīgas izpildes iespēju, – praksē lielākā daļa neatbilstīgo migrantu tiks pakļauti procedūrai, kurai teorētiski vajadzētu būtu izņēmumam.

5.2.1. Tikai ierobežots skaits 6. pantā ierosināto objektīvo kritēriju, kas izriet no lēmuma (ES) 2017/432 un grozītajā tekstā atbilst f), h) un k) apakšpunkta kritērijiem, ļauj stingri definēt “bēgšanas risku”. Arī j) apakšpunktu var uzskatīt par piemērotu kritēriju saskaņā ar 7. panta noteikumiem par sadarbības pienākumu.

- a) Dokumentu neesību procedūras uzsākšanas brīdī lielākajā daļā gadījumu var novērst pēc pieprasījuma, kura neizpilde varētu novest pie f) apakšpunkta piemērošanas.
- b) Šis mērķis uzliek pierādīšanas pienākumu migrantam, kuram būs jāpierāda faktiskā dzīvesvieta, tādējādi atceļot būtiskas tiesiskās garantijas. Ar mājokļa atrašanu saistītās īpašās grūtības, it īpaši tās, ko daudzas pašvaldības rada ārzemniekiem vispār un cilvēkiem ar neatbilstīgu statusu it īpaši, padara šā punkta nozīmi nesamērīgi lielu.
- c) Ja nevēlamies pieļaut situāciju, ka VISUS neatbilstīgos migrantus var apsūdzēt par bēgšanas risku, pilnībā ignorējot procedūras ar garantijām, bēgšanas risku nevar definēt, izmantojot šāda veida parametru. Galu galā ir pašsaprotami, ka personām, kam nav tiesību strādāt, nav arī saimniecisku ienākumu, līdz ar to lielākā daļa neatbilstīgo migrantu cietīs no finanšu līdzekļu trūkuma.
- d) Tā kā dalībvalstis īsteno slēgto robežu politiku, daudzi neatbilstīgie (un pat atbilstīgie) migranti dalībvalstu teritorijā ir ieceļojuši nelikumīgi.
- e) Ja neatbilstīgs migrants pārvietojas starp dalībvalstīm, tas automātiski nav atļauts, taču tas ne vienmēr ir pamats konstatēt, ka pastāv bēgšanas risks.
- g) Citas dalībvalsts izdots atgriešanas lēmums par attiecīgo personu. Tā kā pašā direktīvā paredzēta minētā lēmuma tieša izpilde otrā valstī, nav jēgas norādīt uz šādu iespēju.
- i) Neizpildīta prasība doties uz citu dalībvalsti, kurā attiecīgā persona ir likumīgs rezidents. Šādos gadījumos izraidīšanas procedūras uzsākšana bez brīvprātīgas izceļošanas uz izcelsmes valsti ir pilnīgi nesamērīga. Šādos gadījumos ir vajadzīgs kāds piespiedu pasākums, lai minētās personas atgrieztu šajā citā dalībvalstī, nevis izraidīšana uz izcelsmes valsti, vēl jo mazāk – izmantojot ārkārtas procedūru.

5.3. Pirms analizēt priekšlikuma 7., 8. un citus pantus, būtu jāprecizē: viss šo izmaiņu teksts liecina par acīmredzamu neizpratni par atgriešanas lēmuma juridisko raksturu, kas pēc precizēšanas būs pamats pilnībā apstrīdēt 3. punktu, kurš iekļauts direktīvas jaunajā 8. pantā. Atgriešanas lēmums ir valsts pieņemts izpildes lēmums, kas tieši ietekmē cilvēka personīgo tiesību un interešu jomu. Turklāt tā pamatojums parasti ir tieši vai netieši saistīts ar pienākumu izpildi vai konkrētu uzvedību, par ko šī persona tiek apsūdzēta, un attiecīgā persona ir pelnījusi atbilstošu procesu, kurā šādos gadījumos neatkarīgā veidā pārbauda, vai minētie apgalvojumi ir patiesi. Ar visu iepriekš minēto tiek pateikts, ka izraidīšana ir administratīva – nevis krimināla – rakstura sankcija vai sods, bet to reglamentē tie paši konstitucionālie principi un pamattiesības kā krimināltiesībās.

5.4. Attiecībā uz 7. pantu, kas paredz pienākumu sadarboties, EESK pieņem zināšanai Komisijas pieņemumu, ka trešo valstu valstspiederīgo pienākums sadarboties ar dalībvalstu kompetentajām iestādēm visos atgriešanas procedūras posmos varētu atvieglot šīs procedūras netraucētu darbību un paaugstināt tās efektivitāti. Tomēr jāatzīmē, ka tas tieši aizskar pamattiesības neliecināt pret sevi pašu. Šajā pantā noteiktos pienākumus var reducēt uz vienu pienākumu – sadarboties tādas procedūras laikā, kas ir vērsta pret pašu attiecīgo personu. 8. pants “Atgriešanas lēmums” – tagad tajā paredzēts dalībvalstu pienākums izdot atgriešanas lēmumu tūlīt pēc tam, kad ir pieņemts lēmums par trešās valsts valstspiederīgā likumīgās uzturēšanās izbeigšanu, tostarp lēmums nepiešķirt bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu. EESK uzskata, ka 8. pants ir jāpaplašina, paredzot, ka trešo valstu valstspiederīgajiem tiek nodrošināta pamatota iespēja izpildīt pienākumu pašiem atstāt valsti vai meklēt alternatīvus risinājumus, kā legalizēt savu situāciju.

5.5. 9. pantā “Labprātīga izbraukšana” noteikts, ka labprātīgai izbraukšanai ir jāpiešķir atbilstošs trīsdesmit dienu laika posms, atceļot sākotnējo noteikumu par septiņām līdz trīsdesmit dienām. Kaut arī maksimālais tikai 30 dienu ilgais laikposms jau agrāk tika kritizēts, tomēr minimālā termiņa esamība kalpoja kā garantija. Šā minimālā termiņa atcelšana dalībvalstīm paver iespēju vispār nepiemērot labprātīgas izbraukšanas laika posmu.

5.6. Jaunais 13. pantā ieviestais pasākums ļauj dalībvalstīm noteikt atgriešanas lēmumam nepievienotu iecelšanas aizliegumu trešās valsts valstspiederīgajam, kura nelikumīga uzturēšanās dalībvalstīs tiek atklāta, kad viņš (brīvprātīgi) izceļo no Eiropas Savienības. EESK uzskata šo pasākumu par sodu, kuru uzliek personai, kas konkrētajā brīdī ievēro likumu, t. i., atstāj ES teritoriju un izbeidz savu nelikumīgo uzturēšanos. No otras puses, šo pasākumu var uzskatīt par apdrošināšanas polisi pret atkārtotu iecelšanu attiecīgajā dalībvalstī.

5.7. 14. pantā “Atgriešanas pārvaldība” noteikts, ka katra dalībvalsts izveido, ekspluatē, uztur un pilnveido valsts līmeņa atgriešanas pārvaldības sistēmu, kurā tiek apstrādāta visa šīs direktīvas īstenošanai nepieciešamā informācija. Tomēr jānodrošina arī tehniskā sadarbība ar ES centrālo sistēmu. Direktīvas 14. pants paredz arī, ka dalībvalstis ievieš darbības programmu, ar ko sniegt atbalstu attiecīgajām personām.

5.7.1. Šengenas informācijas sistēmas (SIS) trūkumi nozīmē to, ka ir vajadzīgi pasākumi, kas uzlabotu koordināciju starp valstīm. Ir ļoti jāšaubās, vai vajadzīgi īpaši direktīvas līmeņa noteikumi, lai risinātu būtībā praktiska rakstura pārvaldības jautājumus.

5.7.2. Priekšlikums, ka dalībvalstis izveido loģistikas, finanšu un citas materiālās palīdzības sniegšanas programmas, lai atbalstītu brīvprātīgu atgriešanos, tostarp reintegrācijas programmas, izriet no Ieteikuma (ES) 2017/432. Komisijai būtu jāatbalsta, jāuzrauga un jāizvērtē to izstrāde.

5.8. 16. pants paliek spēkā, un tā centrā ir tikai “vienīgais obligātais gadījums, kad saskaņā ar šo priekšlikumu tiek paredzēta automātiska apturošā iedarbība”, t. i., kamēr tiek pamatota tādas personas izraidīšana, kuras starptautiskās aizsardzības pieteikums ir noraidīts. Pret to nekas nav iebilstams, izņemot to, ka EESK uzskata, ka ir arī citi gadījumi, kuros izraidīšanas apturēšanai būtu jābūt tikpat automātiskai, lai stiprinātu drošības pasākumus vai garantijas. Neizsmelošā šādu gadījumu sarakstā jāiekļauj:

— lietas, kurās ir tieši vai netieši iesaistīti nepilngadīgie,

— lietas, kurās ir tieši vai netieši iesaistīti ģimenes locekļi no ES dalībvalstīm un uz kurām tādēļ neattiecas Direktīva 2004/38/EK,

— lietas, kurās ir pierādāms apdraudējums attiecīgās personas veselībai vai fiziskajai neaizskaramībai,

— lietas, kurās paredzēta atgriešana uz valstīm, kas tiek uzskatītas par nedrošām, tostarp tādām, kurās neievēro cilvēktiesības.

5.9. Attiecībā uz aizturēšanu un vismaz trīs mēnešu kā maksimālā aizturēšanas perioda noteikšanu jānorāda, ka fakti liecina – procedūrai un pasākumiem, kas vajadzīgi, lai varētu izpildīt izraidīšanu uz trešo valsti, pietiek ar periodu, kas ir īsāks par trijiem mēnešiem, un, pagarinot šo periodu, lai cik ilgs tas būtu, praktiski nekas netiek panākts, vēl jo mazāk, piemērojot personai, kas nav izdarījusi nekādu noziegumu, tādu ārkārtas pasākumu kā brīvības atņemšana.

5.10. Vēlreiz mudinām meklēt citus risinājumus, tādus kā iepriekš minētais Vācijas *Duldung* vai Spānijas *arraigo*, kad ir vajadzīgs daudz mazāk par trim mēnešiem, lai noteiktu, vai attiecīgā persona būs izraidāma vai nebūs. Preventīva aizturēšana ir pagaidu pasākums, kura mērķis ir atvieglot piespiedu atgriešanu un novērst bēgšanu. Tomēr jāizslēdz tā nepareiza izmantošana kā maskēts neatbilstīgo imigrantu ieslodzīšanas vai sodīšanas paveids. Šādu ieslodzīšanu nepārprotami aizliedz attiecīgā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra ⁽¹⁵⁾.

5.11. Tādēļ direktīvā būtu jāparedz prasība, ka šādi aizturēšanas centri nedrīkst būt salīdzināmi ar cietumiem vai pat sliktāki par tiem. Jāparedz, ka valsts drošības dienesti šādos centros nekad neveic iekšējo novērošanu un viņu funkcijas aprobežojas ar novērošanu pa perimetru, bet iekšējā novērošana šādos centros jāuztiek cita veida valsts struktūrai, kā arī likumīgi jāparedz minimālais aizturēto personu tiesību standarts, kas visos aspektos ir līdzvērtīgs vai labāks salīdzinājumā ar cietumnieku juridisko statusu katrā dalībvalstī.

5.12. Grozījums, kas ieviests ar 22. panta 7. punktu, ir pilnīgi lieks, jo šo jomu jau regulē dalībvalstu dažādās patvēruma procedūras. Jebkurā gadījumā nav samērīgi, ja personu var aizturēt līdz pat četriem mēnešiem, lai veiktu atgriešanu tādēļ, ka tās patvēruma pieteikums tiek noraidīts, bet pēc tam uzreiz šo personu var aizturēt vēl uz vienu sešu mēnešu periodu ar to pašu mērķi – viņu repatriēt.

5.13. EESK piekrīt Komisijai, ka ES atgriešanas politikas efektivitāte ir atkarīga arī no izcelsmes valstu sadarbības. ES jau ir guvusi zināmus panākumus, tomēr EESK aicina Komisiju turpināt centienus šajā jomā un vienlaikus aicināt dalībvalstis izmantot šos rezultātus un pilnībā piemērot minētos mehānismus.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

priekšsēdētājs

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

Luca JAHIER

⁽¹⁵⁾ Tiesas 2016. gada 7. jūnija spriedums *Affum*, C-47/15, ECLI:EU:C:2016:408, un 2011. gada 28. aprīļa spriedums *EL Dridi*, C-61/11, ECLI:EU:C:2011:268.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru nosaka saglabāšanas un kontroles pasākumus, kas piemērojami Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācijas pārvaldības apgabalā, un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 2115/2005 un Padomes Regulu (EK) Nr. 1386/2007”

(COM(2018) 577 final – 2018/0304 (COD))

(2019/C 159/09)

Galvenais ziņotājs: **Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE**

Apspriešanās	Padome, 3.9.2018. Eiropas Parlaments, 10.9.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts	104/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācijas (NAFO) pieņemtie saglabāšanas un izpildes panākšanas pasākumi ir jātransponē Savienības tiesību aktos, lai panāktu pasākumu vienotu un efektīvu īstenošanu Eiropas Savienībā.

1.2. Tomēr Komiteja uzskata, ka iesniegtajā priekšlikumā nav paredzēts efektīvs mehānisms NAFO pieņemto pasākumu transponēšanai un nav atrisināts jautājums par nepieciešamību katru gadu tos aktualizēt.

1.3. Komiteja atbalsta efektīvāku un vienkāršāku mehānismu, un tādēļ ierosina pieņemt regulu, kas ietvertu vienu vienīgu pantu, kurā būtu noteikts, ka Eiropas Savienībai ir obligāti jāpieņem ES flotei NAFO apstiprinātie pasākumi.

1.4. EESK norāda uz risku, ko varētu radīt deleģēto aktu sistēma, kas dod Komisijai iespēju pieņemt tiesību aktus bez pienākuma ievērot parastās procedūras.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Izskatāmā priekšlikuma mērķis ir transponēt Savienības tiesību aktos pasākumus, ko NAFO pieņēmusi laikā no 2008. līdz 2017. gadam, kad stājās spēkā grozītā NAFO konvencija. Tā kā šie pasākumi tiek grozīti katru gadu, priekšlikumā apskatīta jaunāko pasākumu transponēšana un noteikts mehānisms, ar kuru paredzēts paātrināt un veicināt turpmāko pasākumu īstenošanu.

2.2. Priekšlikumā paredzēta iespēja deleģēt Komisijai pilnvaras, kas tai ļauj noteikt pasākumus, kas ir saistīti ar šajā pārvaldības apgabalā darbojošos kuģu ekspluatāciju un kas attiecas, piemēram, uz zvejas iespējām (kvotu un/vai zvejas piepūles ierobežojumi), zvejas lieguma noteikšanu, piezveju, kā arī rajas, ziemeļu garneles un Grenlandes paltusa zveju, haizivju saglabāšanu, zvejas rīkiem, jutīgu jūras ekosistēmu aizsardzību un šo darbību pārraudzību un kontroli. Kopumā aprakstīti trīsdesmit dažādi pasākumu veidi.

2.3. Ar šo priekšlikumu atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 2115/2005 ⁽¹⁾ un (EK) Nr. 1386/2007 ⁽²⁾.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK uzskata, ka NAFO pieņemtie saglabāšanas un izpildes panākšanas pasākumi ir jātransponē Savienības tiesību aktos, lai panāktu pasākumu vienotu un efektīvu īstenošanu Eiropas Savienībā.

3.2. Ņemot vērā, ka NAFO katru gadu veic izmaiņas savos saglabāšanas un izpildes panākšanas pasākumos, Komiteja tomēr uzskata, ka iesniegtajā priekšlikumā nav paredzēts efektīvs mehānisms ne NAFO pieņemto noteikumu transponēšanai, ne arī to ikgadējai aktualizēšanai.

3.3. Komiteja uzskata, ka efektīvāku NAFO pieņemto noteikumu periodiskas aktualizēšanas mehānismu varētu izveidot, pieņemot vienkāršu regulu, kurā, pamatojoties uz nepieciešamību periodiski aktualizēt vismaz noteikumus attiecībā uz trīsdesmit ierosinātajām jomām, būtu viens vienīgs pants, kurā atzītas Eiropas Savienības saistības obligāti piemērot ES flotei noteikumus, ko katru gadu apstiprina NAFO.

3.4. EESK brīdina, ka pretējā gadījumā var rasties pastāvīgas neatbilstības risks starp NAFO pieņemtajiem noteikumiem un ES tiesību aktiem, un tas var radīt augstas pakāpes juridisko nenoteiktību.

3.5. Komiteja pauž bažas par atsevišķu procedūru termiņu saīsināšanu, jo Komisija saīsina konkrētu ziņojumu termiņus dalībvalstīm, bet tām savukārt būs jāsaīsina ziņojumu termiņi zvejas kuģu operatoriem.

3.6. Komiteja uzskata, ka vienīgais, ko var veicināt ar deleģēto aktu sistēmas ieviešanu, ir tas, ka Komisija varēs paredzēt noteikumus bez pienākuma ievērot parastās procedūras.

4. Īpašas piezīmes

4.1. **5. panta** 1. punktā noteikts, ka dalībvalstis nodrošina, ka krājumiem, kuri norādīti zvejas iespējās, piemēro visus nozvejas un zvejas piepūles limitus. EESK uzskata, ka būtu jānorāda "(..) piemēro visus nozvejas un/vai zvejas piepūles limitus (..)".

⁽¹⁾ Padomes 2005. gada 20. decembra Regula (EK) Nr. 2115/2005, ar ko izveido Grenlandes paltusa resursu atjaunošanas plānu Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācijas darbības jomā (OV L 340, 23.12.2005., 3. lpp.).

⁽²⁾ Padomes 2007. gada 22. oktobra Regula (EK) Nr. 1386/2007, ar ko nosaka Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācijas pārvaldības apgabala piemērojamos saglabāšanas un izpildes pasākumus (OV L 318, 5.12.2007., 1. lpp.).

4.2. **28. pantā** par elektronisku ziņošanu novērošanas programmā nav skaidra 3. punkta redakcija, un 1. punkts ir vēl neskaidrāks. Tā kā 1. punktā nav konkrēti minēts elektronisks novērotājs, nav arī skaidrs, vai uz to attiecas šis pants. Tādēļ Komiteja uzskata, ka var rasties neskaidrības šā panta satura interpretācijā.

4.3. EESK uzskata, ka **31. panta** 1. punkta a) apakšpunktā par pārraudzības procedūrām arī nav skaidrs, kā var novērtēt zvejas rīka iemetiena satura tilpumu vai nozvejas sastāvu, ja nav veikta inspekcija.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Industriālo, tehnoloģisko un pētniecisko kiberdrošības kompetenču centru un Nacionālo koordinācijas centru tīklu”

(COM(2018) 630 final — 2018/0328 (COD))

(2019/C 159/10)

Ziņotājs: **Antonio LONGO**

Līdzziņotājs: **Alberto MAZZOLA**

Apspriešanās	Eiropadome, 5.10.2018. Eiropas Parlaments, 1.10.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 173. panta 3. punkts, 188. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.1.2019.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	143/5/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un uzskata, ka tā ir būtiska, lai izstrādātu industriālo kiberdrošības stratēģiju, un stratēģiski nozīmīga, lai panāktu stabilu un plašu digitālo autonomiju. Šie aspekti ir nepieciešami, lai stiprinātu Eiropas aizsardzības mehānismus notiekošajā kiberkarā, kas var apdraudēt politiskās, ekonomiskās un sociālās sistēmas.

1.2. Komiteja atzīmē, ka nevienā kiberdrošības stratēģijā nevar ignorēt jautājumu par visu lietotāju plašu informētību un drošu rīcību.

1.3. EESK atbalsta priekšlikuma vispārējos mērķus un apzinās, ka par īpašajiem darbības aspektiem būs jāveic turpmāka analīze. Tomēr, tā kā tā ir regula, Komiteja uzskata, ka pārvaldības, finansēšanas un jau noteiktu mērķu sasniegšanas konkrētie sensitīvie aspekti būtu jānosaka iepriekš. Svarīga nozīme ir tam, lai paredzamais tīkls un centrs būtu pēc iespējas lielākā mērā balstīts uz dalībvalstu kibernespējām un īpašajām zināšanām un lai kompetences nebūtu koncentrētas izveidojamajā centrā. Nedrīkst arī pieļaut paredzamā centra un tīkla darbību pārklāšanos ar pašreizējiem sadarbības mehānismiem un organizācijām.

1.4. EESK atbalsta sadarbības paplašināšanu ar industrijas aprindām, pamatojoties uz stingrām saistībām zinātnes un ieguldījumu jomā, tostarp nākotnē iekļaujot tās Valdē. Eiropas Komisijas, dalībvalstu un industrijas trīspusējās sadarbības gadījumā jāparedz tikai tādu trešo valstu uzņēmumu klātbūtne, kuri jau sen izveidoti Eiropas teritorijā un ir pilnībā iesaistīti Eiropas tehnoloģiskajā un industriālajā bāzē, turklāt uz tiem jāattiecinā atbilstīgi pārbaudes un kontroles mehānismi, kā arī prasība par atbilstību savstarpīguma principam un pienākums ievērot slepenību.

1.5. Kiberdrošībai ir jābūt visu dalībvalstu kopējām saistībām, un tāpēc tām ir jāpiedalās Valdē saskaņā ar procedūrām, kas ir jānosaka. Kā dalībvalstu finansiālo ieguldījumu varētu izmantot ES līdzekļu piešķirumu katrai no tām.

1.6. Priekšlikumā vajadzētu labāk paskaidrot, kā Centrs spēs iejaukties, lai koordinētu programmas "Digitālā Eiropa" un pamatprogrammas "Apvāršnis Eiropa" finansējumu, un jo īpaši saskaņā ar kādām pamatnostādņēm tiks sagatavoti un piešķirti iespējamie iepirkuma līgumi. Šis aspekts ir būtisks, lai izvairītos no dublēšanās vai pārklāšanās. Turklāt, lai palielinātu finansējumu, ir ieteicams paplašināt sinerģiju ar citiem ES finanšu instrumentiem (piemēram, reģionālajiem fondiem, struktūrfondiem, Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu (EISI), Eiropas Aizsardzības fondu (EAF), *InvestEU* u. c.).

1.7. EESK uzskata, ka ir būtiski definēt Eiropas Centra un valstu centru sadarbības un attiecību veidus. Turklāt ir svarīgi, lai valstu centrus finansētu ES, vismaz attiecībā uz administratīvajām izmaksām, tādējādi veicinot administratīvo un kompetenču saskaņošanu nolūkā mazināt plaisu starp Eiropas valstīm.

1.8. Komiteja atkārtoti uzsver cilvēkkapitāla nozīmi un cer, ka Kompetenču centrs sadarbībā ar universitātēm, pētniecības centriem un augstākās izglītības centriem varēs veicināt izglītību un apmācību saskaņā ar izcilības standartiem, tostarp izmantojot īpašus augstāko un vidējo izglītības iestāžu kursus. Tāpat ir svarīgi nodrošināt īpašu atbalstu jaunuzņēmumiem un MVU.

1.9. EESK uzskata, ka būtiski ir sīkāk precizēt attiecīgās kompetences jomas un robežas starp Centra un Eiropas Savienības Tīklu un informācijas drošības aģentūras (ENISA) pilnvarām, skaidri nosakot sadarbības un savstarpējā atbalsta veidus un izvairoties no kompetenču pārklāšanās un darba dublēšanas. Līdzīgas problēmas rodas arī ar citām kiberdrošības struktūrām, piemēram, Eiropas Aizsardzības aģentūru (EAA), Eiropu un ES iestāžu un aģentūru datorapdraudējumu reaģēšanas vienību (CERT-EU), un ir ieteicams izveidot virkni strukturēta dialoga mehānismu starp šīm dažādām struktūrām.

2. Kiberdrošības pašreizējais raksturojums

2.1. Kiberdrošība ir viens no ES darba kārtības galvenajiem jautājumiem, jo tas ir neaizstājams elements iestāžu, uzņēmumu un iedzīvotāju aizsardzībā, kā arī nepieciešams instruments demokrātijas stabilitātes nodrošināšanai. Starp visvairāk satraucošajām parādībām jāmin strauja ļaunprogrammatūru izplatības palielināšanās tīklā, izmantojot automātiskas sistēmas – no 130 tūkstošiem 2007. gadā līdz 8 miljoniem 2017. gadā. Turklāt Savienība ir kiberdrošības produktu un risinājumu neto importētājs, un tas rada ekonomiskās konkurētspējas un civilās un militārās drošības problēmas.

2.2. Kaut arī Eiropas Savienībai ir būtiskas zināšanas un pieredze kiberdrošības jomā, nozares industrija, universitātes un pētniecības centri joprojām ir sadrumstaloti, nesaskaņoti un atdalīti no kopējās attīstības stratēģijas. Tas ir saistīts ar to, ka netiek pietiekami atbalstītas attiecīgās kiberdrošības nozares (piemēram, enerģija, kosmos, aizsardzība un transports), kā arī netiek veicināta sinerģija starp civilo un aizsardzības kiberdrošību.

2.3. Lai risinātu arvien pieaugošās problēmas, Savienība 2013. gadā izstrādāja kiberdrošības stratēģiju, ar kuru veicināt uzticamu, drošu un atvērtu kiberdrošības ekosistēmu⁽¹⁾. Pēc tam 2016. gadā tika pieņemti pirmie īpašie pasākumi tīklu un informācijas sistēmu drošībai⁽²⁾. Šis virziens ir radījis publiskā un privātā sektora partnerību kiberdrošības jomā (*cPPP*).

2.4. 2017. gada kopīgajā paziņojumā "Noturība, novēršana un aizsardzība, veidojot Eiropas Savienībai stipru kiberdrošību"⁽³⁾ tika atzīts, ka ir jānodrošina būtisku kiberdrošības tehnoloģisko spēju saglabāšana un attīstīšana, lai aizsargātu digitālo vienoto tirgu un jo īpaši kritiskos tīklus un informācijas sistēmas, kā arī sniegtu svarīgākos kiberdrošības pakalpojumus.

⁽¹⁾ JOIN(2013) 1 final.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 6. jūlija Direktīva (ES) 2016/1148 par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā (OV L 194, 19.7.2016., 1. lpp.).

⁽³⁾ JOIN(2017) 450 final.

2.5. Tāpēc Savienībai ir jābūt spējīgai nodrošināt savu digitālo resursu un procesu aizsardzību un konkurēt pasaules kiberdrošības tirgū, līdz tā sasniedz stabilu un plašu digitālo autonomiju ⁽⁴⁾.

3. Eiropas Komisijas priekšlikumi

3.1. Kompetenču centra (turpmāk "Centra") mērķis ir sekmēt un koordinēt Nacionālo centru tīkla darbību, kā arī sniegt atbalstu kiberdrošības kompetenču kopienai, tādējādi veicinot kiberdrošības tehnoloģiskās darba kārtības virzību un atvieglojot iespējas izmantot šādi iegūtu lietpratību.

3.2. Konkrēti, Kompetenču centrs, piešķirot dotācijas un rīkojot iepirkumus, īsteno programmas "Digitālā Eiropa" un pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" attiecīgās daļas. Ņemot vērā citur pasaulē veiktās ievērojamās investīcijas kiberdrošības jomā un vajadzību koordinēt un apvienot nozares resursus Eiropā, Kompetenču centru ierosināts veidot kā Eiropas partnerību ar divkāršu juridisko pamatu, kas tādējādi ļaus Savienībai, dalībvalstīm un/vai industrijai vienkāršāk veikt kopīgas investīcijas.

3.3. Priekšlikumā ir noteikts, ka Kompetenču centra un Tīkla darbībās dalībvalstīm jāsniedz proporcionāli atbilstošs ieguldījums. ES paredzētais finansējums ir aptuveni 2 miljardi EUR no programmas "Digitālā Eiropa"; no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" paredzētā summa vēl jānosaka; kopējais dalībvalstu ieguldījums ir vismaz ES ieguldījuma apmērā.

3.4. Galvenā lēmumu pieņemšanas struktūra ir Valde, kurā pārstāvētas visas dalībvalstis, taču balsošanas tiesības tajā ir tikai tām dalībvalstīm, kuras piedalās ar savu finansiālo ieguldījumu. Balsošanas mehānisms veidots pēc divkāršā balsu vairākuma principa, kas paredz, ka jābūt nodrošinātiem 75 % finansiālā ieguldījuma un 75 % balsu. Komisijai ir 50 % balsu. Lai uzturētu dialogu ar uzņēmumiem, patērētājiem un citām ieinteresētajām personām, Valdei palīdz Industriālā un zinātniskā konsultatīvā padome.

3.5. Cieši sadarbojoties ar Nacionālo koordinācijas centru tīklu un kiberdrošības kompetenču kopienai, Kompetenču centrs būtu galvenā īstenošanas struktūra attiecībā uz ES finanšu līdzekļiem, kas atvēlēti kiberdrošībai saskaņā ar ierosināto programmu "Digitālā Eiropa" un pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa".

3.6. Nacionālie koordinācijas centri būtu jāizvēlas dalībvalstīm. Šajos centros vajadzētu būt attīstītai vai arī tieši pieejamai tehnoloģiskai lietpratībai kiberdrošības jomā, jo īpaši tādās sfērās kā kriptogrāfija, IKT drošības pakalpojumi, ielaušanās atklāšana, sistēmu drošība, tīklu drošība, programmatūras un lietojumprogrammu drošība, kā arī drošības un privātuma cilvēciskie un sabiedriskie aspekti. Tāpat centriem būtu jāspēj efektīvi iesaistīties un nodrošināt koordināciju ar industriju un publisko sektoru, tostarp iestādēm, kas izraudzītas saskaņā ar Direktīvu (ES) 2016/1148.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un uzskata, ka tā ir stratēģiski nozīmīga kiberdrošības attīstībai un paredz īstenot lēmumus, kas 2017. gada septembrī pieņemti Tallinas samitā. Tajā valstu un valdību vadītāji aicināja Savienību "līdz 2025. gadam kļūt par pasaules līderi kiberdrošības jomā, lai nodrošinātu mūsu pilsoņu, patērētāju un uzņēmumu uzticēšanos, pārliecību un aizsardzību tiešsaistē, kā arī nodrošinātu likumā reglamentētu bezmaksas internetu".

4.2. EESK atkārtoti uzsver, ka notiek īsts un reāls kiberkarš, kas var apdraudēt politiskās, ekonomiskās un sociālās sistēmas, uzbrūkot iestāžu IT sistēmām, kritiskām infrastruktūrām (enerģētika, transports, bankas un finanšu iestādes) un uzņēmumiem, kā arī ar viltus ziņām ietekmējot vēlēšanu un demokrātijas procesus kopumā ⁽⁵⁾. Tāpēc ir nepieciešama augsta līmeņa izpratne, kā arī stingra un savlaicīga reakcija. Šo iemeslu dēļ ir jāizstrādā skaidra un labi pamatota industriālā kiberdrošības stratēģija kā neatņemams priekšnoteikums digitālās autonomijas sasniegšanai. EESK uzskata, ka darba programmā prioritāte jāpiešķir jomām, kas noteiktas Direktīvā (ES) 2016/1148, ko piemēro valsts vai privātiem uzņēmumiem, kuri sniedz būtiskus pakalpojumus, ņemot vērā to nozīmi sabiedrībā ⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ OV C 227, 28.6.2018., 86. lpp.

⁽⁵⁾ Informatīvais ziņojums "Plašsaziņas līdzekļu izmantošana sociālo un politisko procesu ietekmēšanai ES un Austrumu kaimiņvalstīs", I. Vareikyte, 2014.

⁽⁶⁾ OV C 227, 28.06.2018., 86. lpp.

4.3. Komiteja atzīmē, ka nevienā kiberdrošības stratēģijā nevar ignorēt jautājumu par visu lietotāju plašu informētību un drošu rīcību. Tādēļ katra tehnoloģiskā iniciatīva ir jāpapildina ar atbilstīgām informācijas un izpratnes veicināšanas kampaņām, lai veidotu digitālās drošības kultūru ⁽⁷⁾.

4.4. EESK atbalsta priekšlikuma vispārējos mērķus un apzinās, ka par īpašajiem darbības aspektiem būs jāveic turpmāka analīze. Tomēr, tā kā tā ir regula, Komiteja uzskata, ka pārvaldības, finansēšanas un jau noteikto mērķu sasniegšanas konkrētie sensitīvie aspekti būtu jānosaka iepriekš. Svarīga nozīme ir tam, lai paredzamais tīkls un centrs būtu pēc iespējas lielākā mērā balstīts uz dalībvalstu kibernespējām un īpašajām zināšanām un lai kompetences nebūtu koncentrētas izveidojamajā centrā. Nedrīkst arī pieļaut paredzamā centra un tīkla darbību pārklāšanos ar pašreizējiem sadarbības mehānismiem un organizācijām.

4.5. EESK atgādina, ka atzinumā TEN/646 par kiberdrošības aktu ⁽⁸⁾ tā ierosināja trīspusēju PPP sadarbību starp Eiropas Komisiju, dalībvalstīm un industriju (tai skaitā arī MVU), savukārt pašreizējā struktūra, kuras juridiskā forma ir jāuzlabo, būtībā paredz publiskā un privātā sektora partnerību starp Eiropas Komisiju un dalībvalstīm.

4.6. EESK atbalsta sadarbības paplašināšanu ar industrijas aprindām, pamatojoties uz stingrām saistībām zinātnes un ieguldījumu jomā, tostarp nākotnē iekļaujot tās Valdē. Industriālās un zinātniskās konsultatīvās padomes izveide nevar garantēt pastāvīgu dialogu ar uzņēmumiem, patērētājiem un citām ieinteresētajām personām. Turklāt Komisijas ieskicētajā jaunajā kontekstā nav skaidrs, kāda loma būs pēc Komisijas ierosmes 2016. gada jūnijā izveidotajai Eiropas Kiberdrošības organizācijai (ECISO), kas partnerībā veic tādas pašas funkcijas kā Komisija un kuras tīkla kapitālu un zināšanas nevajadzētu izkliedēt.

4.6.1. Trīspusējas sadarbības gadījumā ir svarīgi pievērst uzmanību trešo valstu uzņēmumiem. EESK jo īpaši uzsver, ka šai sadarbībai vajadzētu būt balstītai uz stingru mehānismu, lai novērstu tādu trešo valstu uzņēmumu klātbūtni, kuri varētu apdraudēt Savienības drošību un autonomiju. Šajā sakarā būtu jāpieņem arī attiecīgās klauzulas, kas definētas Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmā ⁽⁹⁾.

4.6.2. Tajā pašā laikā EESK atzīst, ka daži trešo valstu uzņēmumi, kuri jau sen izveidoti Eiropas teritorijā un ir pilnībā iesaistīti Eiropas tehnoloģiskajā un industriālajā bāzē, varētu būt ļoti noderīgi ES projektiem, un tiem vajadzētu būt iespējai piekļūt šiem projektiem ar nosacījumu, ka dalībvalstis uz šādiem uzņēmumiem attiecina atbilstīgus pārbaudes un kontroles mehānismus un ka tie ievēro savstarpīguma principu un pienākumu ievērot slepenību.

4.7. Kiberdrošībai ir jābūt visu dalībvalstu kopējām saistībām, un tāpēc tām ir jāpiedalās Valdē saskaņā ar procedūrām, kas ir jānosaka. Tāpat svarīgi ir, lai visas dalībvalstis finansiāli un pienācīgā veidā atbalstītu Komisijas iniciatīvu. Kā dalībvalstu finansiālo ieguldījumu varētu izmantot ES līdzekļu piešķirumu katrai no tām.

4.8. EESK piekrīt, ka katra dalībvalsts var iecelt savu pārstāvi Eiropas Kompetenču centra Valdē. Komiteja iesaka skaidri definēt valstu pārstāvju kompetences profilus, integrējot stratēģisko un tehnoloģisko lietpratību ar vadības, administratīvajām un budžeta veidošanas prasmēm.

4.9. Priekšlikumā vajadzētu labāk paskaidrot, kā Centrs varēs iesaistīties, lai koordinētu programmas "Digitālā Eiropa" un pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" finansējumu, par ko joprojām notiek sarunas, un jo īpaši saskaņā ar kādām pamatnostādnēm tiks sagatavoti un piešķirti iespējamie iepirkuma līgumi. Šis aspekts ir būtisks, lai izvairītos no dublēšanās vai pārklāšanās. Turklāt, lai palielinātu finansējumu, ir ieteicams paplašināt sinerģiju ar citiem ES finanšu instrumentiem (piemēram, reģionālajiem fondiem, struktūrfondiem, EISF, EAF, *InvestEU*). Komiteja cer, ka Nacionālo centru tīkls tiks iesaistīts līdzekļu pārvaldē un koordinācijā.

⁽⁷⁾ OV C 227, 28.06.2018., 86. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 227, 28.06.2018., 86. lpp.

⁽⁹⁾ COM(2017) 294.

4.10. EESK atzīmē, ka konsultatīvās komitejas sastāvā vajadzētu būt 16 locekļiem un ka nav izklāstīti mehānismi, kā šī komiteja varētu vērsties pie uzņēmumiem, universitātēm, pētniecības centriem un patērētājiem. Komiteja uzskata: būtu lietderīgi un atbilstīgi, ka minētās komitejas locekļus raksturotu augsts zināšanu līmenis šajā jomā un tie līdzsvaroti pārstāvētu dažādas iesaistītās nozares.

4.11. EESK uzskata, ka ir svarīgi definēt Eiropas Centra un valstu centru sadarbības un attiecību veidus. Turklāt ir svarīgi, lai valstu centrus finansētu ES, vismaz attiecībā uz administratīvajām izmaksām, tādējādi veicinot administratīvo un kompetenču saskaņošanu nolūkā mazināt plaisu starp Eiropas valstīm.

4.12. Saskaņā ar saviem iepriekšējiem atzinumiem ⁽¹⁰⁾ EESK uzsver izglītības un cilvēkresursu apmācības nozīmi kibernetikas jomā atbilstoši izcilības standartiem, tostarp īpašos skolu, universitātes un pēcdiploma studiju kursus. Tāpat ir svarīgi nodrošināt pienācīgu finansiālu atbalstu nozares MVU un jaunizveidotajiem uzņēmumiem ⁽¹¹⁾, kas ir būtiski jaunāko pētījumu attīstībai.

4.13. EESK uzskata, ka būtiski ir sīkāk precizēt attiecīgās kompetences jomas un robežas starp Centra un ENISA pilnvarām, skaidri nosakot sadarbības un savstarpējā atbalsta veidus un izvairoties no kompetenču pārklāšanās un darba dublēšanas ⁽¹²⁾. Regulas priekšlikumā paredzēts, ka Valdē kā pastāvīgs novērotājs piedalās ENISA pārstāvis, taču šāda klātbūtne negarantē strukturētu dialogu starp abām struktūrām. Līdzīgas problēmas rodas arī ar citām kibernetikas struktūrām, piemēram, EAA, Eiropolu un CERT-EU. Šajā sakarā interesants šķiet saprašanās memorands, kas 2018. gada maijā parakstīts starp ENISA, EAA, Eiropolu un CERT-EU.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Luca JAHIER

⁽¹⁰⁾ OV C 451, 16.12.2014., 25. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 227, 28.06.2018., 86. lpp.

⁽¹²⁾ OV C 227, 28.06.2018., 86. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti [kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu (ES) 2018/2002] un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1999 [Enerģētikas savienības pārvaldība] pielāgošanu, kas vajadzīga sakarā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības"

(COM(2018)744 final – 2018/0385 (COD))

(2019/C 159/11)

Galvenais ziņotājs: **Séamus BOLAND**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 15.11.2018. Eiropas Savienības Padome, 26.11.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. pants, 1. pants, 194. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Biroja lēmums	11.12.2018.
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts	106/0/0
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu grozīt ES tiesību aktus, kuri reglamentē energoefektivitāti, pamatojoties uz to, ka ir vajadzīgas izmaiņas, kas izriet no Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES.

1.2. EESK atzīst, ka izmaiņas ir tehniskas, un atzinīgi vērtē to, ka tās ļaus jaunajai ES, ko veido 27 dalībvalstis, turpināt īstenot Eiropas Parlamenat un Padomes Direktīvu 2012/27/ES ⁽¹⁾ par energoefektivitāti un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2018/1999 ⁽²⁾ par Enerģētikas savienības pārvaldību.

1.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka ierosinātie grozījumi neietekmēs attiecīgo enerģijas direktīvu turpmāko virzību, kā norādīts 2018. gada jūnija politiskās vienošanās publikācijā.

1.4. EESK iesaka ES atbalstīt Apvienoto Karalisti centienos saskaņot savu politiku ar uzdevumiem, kuri ietverti nolīgumā par mērķiem pēc *Brexit*, kā noteikts Direktīvā.

1.5. EESK iesaka Eiropas Komisijai apņemties ieviest visaptverošu ES mēroga komunikācijas stratēģiju, kas nodrošina, ka Energoefektivitātes direktīva un Regula par Enerģētikas savienības pārvaldību tiek īstenotas steidzamības kārtā, jo īpaši pēc *Brexit*.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK (OV L 315, 14.11.2012., 1. lpp.).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Regula (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013 (OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.).

1.6. EESK visnotaļ iesaka Eiropas Savienībai izmantot visas iespējas iesaistīt pilsonisko sabiedrību, lai sasniegtu energoefektivitātes mērķus, iekļaujot grozījumu procesu, ko prasa *Brexit*.

1.7. EESK iesaka Komisijai pienācīgi rūpēties, lai nodrošinātu, ka šo izmaiņu rezultātā nebūs neparedzētu seku attiecībā uz budžetu vai cilvēktiesībām.

2. Konteksts

2.1. ES direktīva par energoefektivitāti un Regula par Enerģētikas savienības pārvaldību ir būtiski instrumenti, kas ir paredzēti, lai nodrošinātu, ka ES izpilda savas saistības sasniegt energoefektivitātes mērķus līdz 2030. gadam un tādējādi ievērot savas saistības vides jomā saskaņā ar dažādiem starptautiskajiem nolīgumiem.

2.2. Gatavojoties tam, ka Apvienotā Karaliste izstāsies no dalības Eiropas Savienībā, Eiropas Komisija ir ierosinājusi grozīt ES tiesību aktus par energoefektivitāti un Regulu par Enerģētikas savienības pārvaldību.

2.3. Šī priekšlikuma nepieciešamība izriet no fakta, ka enerģijas patēriņa rādītāji, kas izklāstīti pārskatītajā direktīvā par energoefektivitāti un regulā par Enerģētikas savienības pārvaldību, ir balstīti uz 28 valstu Savienību, tādēļ tos ir nepieciešams grozīt, lai atspoguļotu jaunu Savienību ar 27 dalībvalstīm.

2.4. Priekšlikums neietekmēs ES energoefektivitātes mērķu sasniegšanu, kā norādīts 2018. gada jūnija politiskās vienošanās dokumentā, kurā uzsvērta apņemšanās sasniegt energoefektivitātes mērķi 2030. gadam, proti, 32,5 %.

3. Vispārīga informācija

3.1. 2016. gada 23. jūnijā pēc referenduma par dalību Eiropas Savienībā Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste nobalsoja par izstāšanos no tās. Šis lēmums attiecas arī uz Gibraltāra teritoriju.

3.2. 2017. gada 29. martā Apvienotā Karaliste iesniedza paziņojumu par nodomu izstāties no Savienības. Tas nozīmē, ka no 2019. gada 30. marta ("izstāšanās datuma") viss Savienības primāro un sekundāro tiesību kopums Apvienotajai Karalistei vairs nebūs saistošs, ja vien ratificētajā izstāšanās līgumā nebūs noteikta datuma maiņa. Apvienotā Karaliste kļūs par trešo valsti.

3.3. Energoefektivitātes direktīvas mērķis ir panākt, ka energoefektivitātes mērķrādītājs 2030. gadam ir vismaz 32,5 %, un dalībvalstīm prasīts noteikt indikatīvu nacionālo energoefektivitātes devumu.

3.4. Tādēļ tiek sagaidīts, ka dalībvalstis ņems vērā Savienības enerģijas patēriņa prognozes.

3.5. Priekšlikums attiecas uz Regulu par Enerģētikas savienības pārvaldību, kurā arī ir prasīts, lai dalībvalstis ņemtu vērā 2030. gada enerģijas patēriņu, nosakot savu devumu Savienības mērķa 2030. gadam sasniegšanā.

3.6. Tā kā Pārvaldības regulā ir atkārtotas Energoefektivitātes direktīvā norādītās absolūtās vērtības, šīs vērtības ir attiecīgi jāgroza.

3.7. ES prognozes liecina, ka primārās enerģijas patēriņam 2030. gadā jābūt ne vairāk kā 1273 Mtoe (miljoni tonnu naftas ekvivalenta), ar enerģijas galapatēriņu ne vairāk kā 956 Mtoe apmērā. Līdzvērtīgas prognozes attiecībā uz ES ar 27 dalībvalstīm paredz, ka primārās enerģijas patēriņam jābūt ne lielākam par 1128 Mtoe, ar enerģijas galapatēriņu ne vairāk kā 846 Mtoe apmērā.

3.8. Subsidiaritātes princips (LES 5. panta 3. punkts) un proporcionalitātes princips (LES 5. panta 4. punkts) ir pilnībā ievēroti, galvenokārt tāpēc, ka priekšlikums paredz tikai tehniskas izmaiņas, kuras neietekmē jau spēkā stājušos tiesību aktus.

3.9. Visas ieinteresētās personas jau ir akceptējušas to, ka šīs ir nepieciešamas tehniskas izmaiņas, kas ļaus jaunajai 27 dalībvalstu Eiropas Savienībai īstenot mērķus, kuri ietverti attiecīgajās direktīvās.

4. EESK piezīmes

4.1. Ir skaidrs, ka šā priekšlikuma mērķis ir panākt nepieciešamās tehniskās izmaiņas attiecīgajos ES energoefektivitātes un Enerģētikas savienības pārvaldības tiesību aktos saistībā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības.

4.2. Saistībā ar nesentajiem EESK atzinumiem par Enerģētikas savienības pārvaldību ⁽³⁾ un Energoefektivitātes direktīvas pārskatīšanu ⁽⁴⁾ (ziņotājs *Manoliu* kgs) ir skaidrs arī tas, ka visi tajos sniegtie ieteikumi joprojām ir pilnībā spēkā un ka EESK tie ir stingri jāatbalsta.

4.3. Lai gan ir atzīts, ka priekšlikumam nav ietekmes uz plašākiem jautājumiem, piemēram, budžetu vai cilvēktiesībām, tomēr ir nepieciešams nodrošināt modrību šajā jomā, lai nepieļautu neparedzētas sekas, kuras varētu izraisīt ietekmi uz budžetu vai cilvēktiesībām.

4.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir pilnībā ievēroti subsidiaritātes un proporcionālītātes principi.

4.5. Atzīstot, ka priekšlikuma mērķis ir grozīt spēkā esošos tiesību aktus enerģētikas jomā un ka saglabājas stingras saistības attiecībā uz noteiktiem mērķiem, ir jāatzīmē, ka rezultātus var ietekmēt tas, vai Apvienotā Karaliste turpinās ievērot tos pašus mērķus kā palikušās 27 dalībvalstis.

4.6. Šajā sakarā EESK iesaka ieviest spēcīgu komunikācijas stratēģiju, lai nodrošinātu, ka ieinteresēto personu vidū saistībā ar *Brexit* tuvošanos nebūs nekādu neskaidrību attiecībā uz apņemšanos un to plānu īstenošanu, par kuriem jau panākta vienošanās starp dalībvalstīm, lai sasniegtu konkrētus mērķus energoefektivitātes jomā.

4.7. EESK atzīmē, ka ierosinātās izmaiņas ir tehniskas un ka tām nav nepieciešama sabiedriskā apspriešana; tomēr Komiteja arī stingri iesaka izmantot visas iespējas iesaistīt pilsonisko sabiedrību centienos atbalstīt valdību izstrādātos īstenošanas plānus.

4.8. EESK atzīmē šo tehnisko izmaiņu nepieciešamību un uzskata, ka tās uzlabos direktīvas īstenošanu.

4.9. EESK atzinīgi vērtē to, ka šis lēmums neietekmēs 2018. gada jūnijā panākto provizorisko vienošanos par Energoefektivitātes direktīvas pārskatīšanu.

4.10. Līdztekus nepieciešamībai nodrošināt, ka tiek ieviesta komunikācijas stratēģija, lai kļiedētu jebkādas neskaidrības saistībā ar direktīvu īstenošanas nepārtrauktību, EESK ir gandarīta par to, ka priekšlikums materiāli neietekmēs dalībvalstu plānus sasniegt izvirzītos mērķus.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽³⁾ OV C 246, 28.7.2017., 34. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 246, 28.7.2017., 42. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 groza attiecībā uz konkrētiem noteikumiem par tiešajiem maksājumiem un atbalstu lauku attīstībai 2019. un 2020. gadā”

(COM(2018) 817 final – 2018/0414 (COD))

(2019/C 159/12)

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 13.12.2018. Eiropas Savienības Padome, 14.12.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punkts un 304. pants.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	23.1.2019.
Plenārsesija Nr.	540
Balsojuma rezultāts	175/1/5
(par/pre/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 540. plenārsesijā, kas notika 2019. gada 23. un 24. janvārī (2019. gada 23. janvāra sēdē), ar 175 balsīm par, 1 balsi pret un 5 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2019. gada 23. janvārī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

LABOJUMI

Labojums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumā par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB)” (COM(2016) 683 final – 2016/0336 (CNS)) un “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi” (COM(2016) 685 final – 2016/0337 (CNS))

(“Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis” C 434, 2017. gada 15. decembris)

(2019/C 159/13)

58. lappusē 1.5. punktu aizstāj ar šādu:

«1.5. Al igual que en 2011, el CESE recomienda revisar la fórmula de reparto de la BICCIS. La Comisión y los Estados miembros deberían reflexionar sobre la pertinencia de excluir o no la propiedad intelectual de la fórmula de reparto. Las ventas por destino clave también podrían necesitar cambios para garantizar la equidad en la aplicación. El Comité expresa su preocupación por el hecho de que la operación propuesta de incluir las ventas en la clave de reparto dará lugar, en muchos de los Estados miembros exportadores más pequeños, a la pérdida de cantidades importantes de ingresos imposables en beneficio de los Estados miembros consumidores más grandes. El CESE considera que la propuesta debería aspirar a una fórmula equitativa y evitar efectos de desequilibrio sistemático.».

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)

ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs

L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV

